

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Ελληνική*

Γλώσσα και Λογοτεχνία

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Κειμενική Ισχύς της Τρολιάς. Μελέτη Μίας
Χαρακτηριστικής Περίπτωσης**

Μαρία Μπάστα

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Σταυρούλα Τσιπλάκου**

Μάιος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Ελληνική*

Γλώσσα και Λογοτεχνία

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Κειμενική Ισχύς της Τρολιάς. Μελέτη Μίας
Χαρακτηριστικής Περίπτωσης**

Μαρία Μπάστα

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Σταυρούλα Τσιπλάκου**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2016

Περίληψη

Ο σκοπός αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας είναι να εξετάσει αν η τρολιά πρέπει να θεωρείται μια περίπτωση κειμενικής ισχύος. Μέχρι στιγμής οι μελέτες για την τρολιά έχουν ερευνήσει τις ηθικές παραμέτρους που προκύπτουν από αυτή την διαδικτυακή συμπεριφορά και κάποιες άλλες έχουν χρησιμοποιήσει επιλεκτικά πραγματολογικές προσεγγίσεις για να εξετάσουν το φαινόμενο. Ωστόσο, δεδομένου του γεγονότος πως οι προηγούμενες μελέτες έχουν αγνοήσει την κειμενική φύση της τρολιάς, επέλεξα να εξετάσω ένα συγκεκριμένο τρολικό κείμενο, το θέμα του οποίου είναι ένα θρησκευτικό θαύμα που αφηγήθηκε σε μια σελίδα του Facebook ένας χρήστης με το όνομα Παστίσιος. Η θεωρητική προσέγγιση που ακολουθήθηκε είναι πραγματολογική με έμφαση στη θεωρία της Συνάφειας και στην προταθείσα από τους Tsiplakou & Floros (2013) προσέγγιση της κειμενικής ισχύος που βασίζεται στη θεωρία των λεκτικών πράξεων και στη θεωρία της Συνάφειας.

Summary

The aim of this MA thesis is to examine whether trolling ought to be considered as a case of textual force. So far studies on trolling have shed light on moral issues emerging as a result of this on-line behavior, while others have used aspects of pragmatics as their main framework in order to examine the phenomenon. However, given the fact that the previous studies have ignored the textual nature of trolling, I chose to investigate a particular troll text whose main theme is a religious miracle, narrated in a Facebook page by a user known as Pastitsios. A pragmatic approach is adopted, with special emphasis on Relevance Theory and on the approach to textual force in Tsiplakou & Floros (2013), which is based on speech act theory and Relevance theory.

Ευχαριστίες

Φτάνοντας στο τέλος της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Δρ Σταυρούλα Τσιπλάκου για όλη τη βοήθεια και την υποστήριξη που γενναιόδωρα μου παρείχε, την υπομονή που έδειξε μαζί μου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και την ενθάρρυνση όταν τα πράγματα δυσκόλευαν.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω επίσης και στα μέλη της τριμελούς επιτροπής της εργασίας, τον Δρα Στέργιο Χατζηκυριακίδη και τον Δρα Σπύρο Αρμοστή για τις χρήσιμες επισημάνσεις και υποδείξεις που μου παρείχαν, ώστε να ολοκληρωθεί επιτυχώς η εργασία.

Περαιτέρω θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Φίλιππο Λοΐζο για την παροχή φωτογραφικού υλικού χρήσιμου κατά τον σχεδιασμό της παρούσας εργασίας.

Ιδιαιτέρως ευχαριστώ πολύ τους γονείς μου Διονύσιο και Ελένη καθώς και τα αδέρφια μου Θεοδώρα και Παναγιώτη για ό,τι έχουν κάνει για εμένα όλα αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
2	Προς Μία Τρολοθεωρία	5
2.1	Ορισμοί	5
2.2	Τι είναι τρολ και τι τρολιά;	5
2.3	Η τρολιά και η αντι-τρολιά ως τρολιά	10
2.4	Τα virals ως ιδέες γλωσσικά εκπεφρασμένες	11
2.5	Συμπεράσματα	12
3	Η Τρολιά ως Πραγματολογικό Φαινόμενο	13
3.1	Herring κ. ά. 2002	13
3.1.1	Η Αρχή της Συνεργασίας	14
3.1.2	Η Θεωρία της Ευγένειας των Brown & Levinson	15
3.2	Hardaker 2010, 2013	18
3.2.1	Τα είδη της αγένειας	18
3.2.2	Τα τέσσερα χαρακτηριστικά της τρολιάς	19
3.2.3	Ανέφικτος ένας πραγματολογικός ορισμός της τρολιάς βάσει της θεωρίας της ευγένειας	20
3.3	Morrissey 2010	22
4	Ανάγκη για μια Νέα Μεθοδολογία Εξέτασης της Τρολιάς	24
4.1	Σάτιρα, παρωδία, pastiche και τρολιά. Κειμενικά είδη και γλωσσικές πράξεις	24
4.1.1	Σάτιρα	24
4.1.2	Παρωδία	25

4.1.3	Pastiche	26
4.1.4	Η τρολιά και η σχέση της με τα ανωτέρω κειμενικά είδη και συμπεριφορές	26
4.2	Η σημειωτική της τρολιάς	28
4.3	Τρολιά και Ειρωνεία	29
4.5	Ένα νέο μεθοδολογικό πλαίσιο εξέτασης της τρολιάς	30
5	Κειμενικά Είδη, Κειμενικοί Τύποι και Λειτουργίες	31
5.1	Σύντομη επισκόπηση των παλαιότερων θεωριών για το είδος, τους κειμενικούς τύπους και τις λειτουργίες	34
5.1.1	Το είδος στις παραδοσιακές θεωρίες	34
5.1.2	Οι κειμενικοί τύποι στις παλαιότερες θεωρήσεις	37
5.1.3	Οι κειμενικές λειτουργίες	38
5.2	Το πρόβλημα των ταξινομήσεων	40
6	Η Προσέγγιση της Κειμενικής Ισχύος	43
6.1	Είδος, λειτουργία και κειμενικός τύπος στην προσέγγιση της κειμενικής ισχύος	

.....	43
6.2 Διαδικασία συμπερασμού και ανάκτησης της κειμενικής ισχύος και το θεωρητικό της υπόβαθρο	47
6.2.1. Θεωρία των λεκτικών πράξεων	47
6.2.2 Θεωρία της Συνάφειας των Sperber & Wilson	48
6.2.3 Το κατά M. A. K. Halliday register και οι ιδιότητές του	50
6.3 Η προσέγγιση της κειμενικής ισχύος	51
6.4 Εφαρμογές της θεωρίας της κειμενικής ισχύος	55
7 Η Κειμενική Ισχύς της Τρολιάς	57
7.1 Η τρολιά του Παστίτσιου	57
7.1.1 Το κείμενο και η διάδοσή του στα μέσα μαζικής επικοινωνίας	60
7.1.2 Από το είδος στο είδος: θαυματουργική αφήγηση και τρολιά	61
7.2 Διαδικασία ανάκτησης της κειμενικής ισχύος	63
7.2.1 Τρόπος κειμενικής οργάνωσης	63
7.2.2 Ανάλυση register τρολιάς	

.....	68
7.2.2.1 Εισαγωγικά	68
.....	68
7.2.2.2 Πεδίο - Αναπαραστατική λειτουργία	68
.....	68
7.2.2.3 Τόνος – Διαπροσωπική Λειτουργία	73
.....	73
7.2.2.4 Τρόπος – Κειμενική Λειτουργία	74
.....	74
7.2.3 Είδος	75
.....	75
7.2.4 Θεωρία της Συνάφειας	77
.....	77
7.2.5 Κειμενική ισχύς	78
.....	78
7.2.6 Τα απολεκτικά αποτελέσματα του κειμένου	80
.....	80
7.2.6.1 Το ποινικό πλαίσιο της αντίδρασης στην τρολιά	80
.....	80
7.2.6.2 Η τρολιά ως τρολιά	82
.....	82
7.2.6.3 Το κείμενο ως αφήγηση θρησκευτικού θαύματος	82
.....	82
7.2.6.4 Συμπέρασμα σχετικά με την απολεκτική ισχύ του κειμένου	83
.....	83
8 Κειμενική Ισχύς και Βαθμοί Ενδεικτικότητας	85
.....	85

8.1	Η γλώσσα ως σημειωτικό σύστημα	85
8.2	Michael Silverstein και βαθμοί ενδεικτικότητας	87
8.3	Βαθμοί ενδεικτικότητας και τρολιά	90
8.4	Βαθμοί ενδεικτικότητας και κειμενική ισχύς	92
9	Συμπεράσματα	94
Παράρτημα		
	Φωτογραφικό Υλικό.....	96
	Βιβλιογραφία.....	101

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Λόγω της μαζικής εξάπλωσης του διαδικτύου κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για εξοικείωση των αναγνωστριών με νέες μορφές κειμένων που εμφανίζονται στο περιβάλλον του διαδικτύου. Καθημερινά η διαδικτυακή πληροφορία καταλαμβάνει όλο και πιο πολύ χώρο στην εξάπλωση όχι μόνο της επιστημονικής γνώσης, αλλά και στη διαμόρφωση κοινωνικών απόψεων και αντιλήψεων. Ωστόσο η ογκώδης παρουσία της διαδικτυακής πληροφορίας σχεδόν σε κάθε μέσο μαζικής ηλεκτρονικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και η δυνατότητα που υφίσταται σε κάθε χρήστρια του διαδικτύου να παράγει και να αναπαράγει αμέτρητο αριθμό πληροφοριών με τη μορφή αφηγήσεων ή περιγραφών, καθιστά αναγκαία μια επιμέρους εξέταση των συνθηκών δημιουργίας της *τρολιάς* (trolling) σε γλωσσολογικό επίπεδο.

Ο σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι να εξετάσει το πως μπορεί να εφαρμοστεί η θεωρία της *κειμενικής ισχύος* (textual force) σε ένα κείμενο που ανήκει στο είδος της διαδικτυακής τρολιάς, το οποίο όμως έχει μιμηθεί τη δομή και το περιεχόμενο παραδοσιακών θαυματουργικών αφηγήσεων. Ως προς εξέταση κείμενο προτείνεται η τρολιά-απηχητική μίμηση θαυματουργικής αφήγησης που παράχθηκε από τον διαδικτυακό χρήστη της πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης Facebook Γέροντα Παστίτσιο (κατά κόσμον Φίλιππο Λοΐζο), ο οποίος παρήγαγε και δημοσίευσε το κείμενο όπου γινόταν αναφορά σε μια θαυματουργική θεραπεία ενός νεαρού ασθενούς.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή του κειμένου αυτού έχουν να κάνουν τόσο με την ευρεία διάδοση και την αποδοχή του κειμένου ως αυθεντικού, όσο και με τις πολιτικο-νομικές εξελίξεις που ακολούθησαν στη συνέχεια, με τελικό

αποτέλεσμα τη νομική δίωξη του χρήστη με το όνομα «Γέροντας Παστίσιος». Κατά την γνώμη μου η σημασία του εν λόγω περιστατικού για την ιστορία του ελληνόφωνου διαδικτύου είναι κομβική, καθώς για πρώτη φορά σημειώθηκε ένα περιστατικό αυτού του είδους το οποίο πήρε την έκταση της ποινικής δίωξης ενός χρήστη του Facebook. Αν θέλαμε να περιγράψουμε το πλαίσιο της ιστορίας αυτής, θα λέγαμε πως υπήρξε εφαρμογή στα καθ' ημάς ενός κειμενικού είδους, γνωστού στο εξωτερικό ως *παρωδιακή θρησκεία* (parody religion), σημειώθηκε διάδοση μιας αφήγησης η οποία απέκτησε ισχύ αυθεντικής θαυματουργικής αφήγησης, ενώ η παραδοχή του συγγραφέα για το πλαστό της αφήγησης αυτής οδήγησε σε σχετικές ερωτήσεις ακροδεξιών πολιτικών στη Βουλή των Ελλήνων και τελικά στη σύλληψη και στην καταδίκη του από τις δικαστικές αρχές. Έχουμε δηλαδή να κάνουμε με ένα άκρως ενδιαφέρον κοινωνικό φαινόμενο όπου το τρολικό κείμενο υπήρξε η αφορμή για να αναδειχτούν πτυχές της προσέγγισης που υποθέτει ως αναλυτική κατηγορία την κειμενική ισχύ. Με λίγα λόγια, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως η υπόθεση αυτή ανέδειξε ένα σοβαρό θέμα που μπορεί να προσεγγισθεί με αφενός με όρους ιδεολογίας και αφετέρου με την έννοια της γλωσσικής και κειμενικής δομής ως πτυχών της κοινωνικής σημειωτικής διάστασης της γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό ενδιαφέροντα γλωσσολογικά ζητήματα προκύπτουν, τα οποία έχουν να κάνουν με την ισχύ αλλά και την αλλαγή λειτουργίας των κειμενικών ειδών αλλά και στο κατά πόσο αυτά αποκτούν ή χάνουν το κύρος τους σε περιστάσεις επικοινωνίας όπου το κοινωνικό συγκείμενο έχει να κάνει με θεσμούς που ορίζουν τη νεοελληνική εθνική ταυτότητα, όπως είναι για παράδειγμα η ορθόδοξη εκκλησία και τα θρησκευτικά κείμενα που σχετίζονται με αυτή.

Η επιλογή της γλωσσολογικής μεθοδολογίας κρίνεται απαραίτητη καθ' όσον έχουμε να κάνουμε με επικοινωνήσιμες πληροφορίες που έχουν τη μορφή κειμένων και αποσκοπούν στο να διαδοθούν και να αποκτήσουν γνωσιολογικό κύρος ως κείμενα με αδιαμφισβήτητη τιμή αληθείας. Η διαδικασία επίτευξης αυτών των σκοπών κρίνεται ως κοινωνιογλωσσικά πολύπλοκη και μπορεί να περιγραφεί μέσω θεωρητικών σχημάτων που έχουν προταθεί από την

πραγματολογία, την Συστημική Λειτουργική Γραμματική αλλά και το θεωρητικό πλαίσιο που περιγράφει την κειμενική ισχύ.

Έχοντας λοιπόν ως θεωρητική αρχή της εργασίας το άρθρο των Tsiplakou & Floros (2013) θα εξετάσουμε αυτές τις πτυχές βασίζοντας την έρευνά μας από μεθοδολογικής άποψης σε κοινά αποδεκτές παραδοχές της πραγματολογικής θεωρίας. Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα γίνει μια προσπάθεια να δοθεί ένας τρέχων ορισμός του διαδικτυακού τρολαρίσματος. Στο πλαίσιο αυτό θα επισκοπηθεί ένα μέρος της σύγχρονης βιβλιογραφίας που ασχολείται με το θέμα, ενώ παράλληλα αναδειχθούν όσα κενά της βιβλιογραφίας παρατηρηθούν. Παράλληλα θα τονιστεί η συνεισφορά της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής στην εν γένει έρευνα για το trolling με το να δηλωθούν οι στόχοι της παρούσας έρευνας και τα προσδοκώμενα ερευνητικά αποτελέσματα.

Στο δεύτερο μέρος θα ασχοληθούμε με την ανάλυση και περιγραφή της θεωρίας της κειμενικής ισχύος. Θα δοθεί βάρος στη διαδικασία γνωσιακής συνεπαγωγής της κειμενικής ισχύος όπως αυτή έχει περιγραφεί στο άρθρο των Tsiplakou & Floros (2013), αλλά και στα επιμέρους θεωρητικά σχήματα που η θεωρία καλύπτει και πάνω στα οποία η ίδια έχει δομηθεί. Στο πλαίσιο αυτό θα γίνουν σύντομες αναφορές στη θεωρία των Λεκτικών Πράξεων του Austin (1961), στη θεωρία της Συνάφειας των Sperber & Wilson (1995), σε πτυχές του register όπως έχει περιγραφεί στο πλαίσιο της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του M.A.K. Halliday (1989) αλλά και σε ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις στους κειμενικούς τύπους. Αφού δοθεί το θεωρητικό πλαίσιο έρευνας, θα προχωρήσουμε στην εφαρμογή της θεωρίας της κειμενικής ισχύος στο κείμενο του Φίλιππου Λοΐζου που ο ίδιος ως χρήστης του Facebook δημοσίευσε με τη μορφή θαυματουργικής αφήγησης στην ιστοσελίδα που είχε δημιουργήσει με την ονομασία «Γέροντας Παστίσιος». Η ανάλυση θα περιλάβει όλα εκείνα τα στοιχεία που η προσέγγιση της κειμενικής ισχύος των Tsiplakou & Floros (2013) έχει περιγράψει ως δομικά στοιχεία της ισχύος ενός κειμένου. Υπό αυτή τη θεωρητική οπτική θα γίνει προσπάθεια ώστε να εξαχθεί ένα συμπέρασμα σχετικά με την κειμενική ισχύ ενός κειμένου που από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του χαρακτηρίστηκε ως τρολιά και έτσι θα προταθεί ένας νέος

ορισμός του κειμενικού είδους της τρολιάς, ανάλογος με τα ερευνητικά αποτελέσματα της εξέτασής μας.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της μεταπτυχιακής διατριβής θα εξετάσουμε την τρολιά ως κοινωνιογλωσσικό φαινόμενο και σημειωτικό σύστημα. Ξεκινώντας από τις θεωρητικές αρχές των βαθμών ενδεικτικότητας του Silverstein (2003), θα δούμε ποιου πράγματος είναι ενδείκτης του υπό εξέταση τρολικού κείμενο και θα το συσχετίσουμε με το γενικότερο πλαίσιο των παρωδιακών θρησκευτών που αναπτύσσονται ως κείμενα στο διαδίκτυο ώστε να λειτουργήσουν ως σημειωτικά κείμενα διαμαρτυρίας προς τις ήδη θεσπισμένες θρησκείες. Αυτή η οπτική θα εντάξει την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή σε ένα γενικότερο πλαίσιο έρευνας, όπου οι παρωδίες θρησκευτικών φαινομένων μελετώνται ως κοινωνικά και πολιτισμικά φαινόμενα. Αφού καθορίσουμε το κοινωνικό πλαίσιο δημιουργίας αυτών των κειμένων, θα συσχετίσουμε την κειμενική ισχύ του προς εξέταση κειμένου με τους βαθμούς ενδεικτικότητας με τελικό σκοπό να θέσουμε –στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό– ένα πλαίσιο εξέτασης προς μελλοντική έρευνα ώστε να αναδειχθεί η σχέση των σημειωτικών συστημάτων με τις λεκτικές πράξεις, την ισχύ που αυτές είναι ικανές να επιφέρουν στις γλωσσικές κοινότητες και εν τέλει να αναδειχτεί ο ρόλος της τρολιάς στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων.

Κεφάλαιο 2

Προς Μία Τρολοθεωρία

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αντικείμενο έρευνας είναι η διαδικτυακή γλωσσική συμπεριφορά που είναι γνωστή ως *τρολιά* με έμφαση σε ένα συγκεκριμένο περιστατικό του φαινομένου. Αρχικά θα δοθεί ένας ορισμός της τρολιάς και στη συνέχεια θα περιγραφεί το φαινόμενο βάσει της βιβλιογραφίας.

2.1 Ορισμοί

Πριν όμως ξεκινήσω την εξέταση του θέματος αυτού, θεωρώ χρήσιμο να διαχωρίσω τους όρους που αναφέρονται στο φαινόμενο. *Τρολ* (troll) θεωρείται η χρήστρια του διαδικτύου που προβαίνει στην πράξη της *τρολιάς* (trolling), η οποία είναι το εκφώνημα που θεωρείται ως παραβίαση των κανόνων του διαδικτύου. Εναλλακτικός όρος της τρολιάς είναι το *τρόλινγκ*.¹

2.2 Τι είναι τρολ και τι τρολιά;

Μια πρώτη παρατήρηση που αφορά το υπό εξέταση θέμα είναι πως η τρολιά βιβλιογραφικά είναι αντικείμενο της έρευνας που σχετίζεται με την κοινωνική ψυχολογία. Η γλωσσολογική έρευνα για το θέμα είναι, κατά γενική παραδοχή, ισχνή και οι λίγες μελέτες που ερευνούν γλωσσολογικά την τρολιά είναι οι εργασίες των Hardaker (2002, 2007), Herring (2010, 2013) και Τσιπλάκου (2014), έρευνες για τις οποίες θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

---

¹ Αξίζει να σημειωθεί πως ενώ στην ελληνική γλώσσα ο όρος *τρολάρισμα* δηλώνει τόσο το εκφώνημα όσο και την διαδικασία αυτή, η αγγλική δεν διαθέτει όρο για το κείμενο της *τρολιάς*.

Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας με σκοπό τον εντοπισμό των υπαρχόντων ορισμών προκύπτει πως στη σύγχρονη κουλτούρα της επικοινωνίας μέσω υπολογιστή, το τρολ και η τρολιά έχουν αυστηρά αρνητικές συνδηλώσεις (Morrissey 2010:75). Έτσι, το τρολ δηλώνει κάποια χρήτρια του διαδικτύου με προβληματική συμπεριφορά, κάποιον «γενειοφόρο σπασίκλα» όπως γράφει ο Krappitz (2013:5) χωρίς προσωπική ζωή, με μόνο σκοπό την παρενόχληση των άλλων στο περιβάλλον της διαδικτυακής επικοινωνίας.

Ωστόσο αυτή η γενική περιγραφή δεν αρκεί για να δώσει μια πλήρη ερμηνεία του όρου. Η τρολιά είναι κάτι σαν ψάρεμα με καθετή, μια εξαπάτηση όσον αφορά την ταυτότητα της χρήτριας καθώς το τρολ κρύβεται πίσω από την απαραίτητη ανωνυμία του για να κοροϊδέψει τις άλλες χρήτριες του διαδικτύου με σκοπό τον καβγά και τελικά τη διασκέδαση του τρολ (Donath 1999). Φυσικά αυτός ο ορισμός δεν προήλθε από το πουθενά: στην αγγλική γλώσσα με τη λέξη troll αποδίδονται μια σειρά από έννοιες όπως το ψάρεμα και οι μικροί δαίμονες της σκανδιναβικής μυθολογίας, ενώ ο Bishop (2014:8) αναφέρει πως ως trolling αναφερόταν μια τεχνική παρενόχλησης των πολεμικών αεροσκαφών της ΕΣΣΔ από τα αντίστοιχα αεροσκάφη της πολεμικής αεροπορίας της Αμερικής την εποχή του Ψυχρού Πολέμου.

Η διαδικτυακή τρολιά λοιπόν είναι μια πρακτική εξαπάτησης και παρενόχλησης, σύμφωνα με τις πιο διαδεδομένες προσεγγίσεις. Αυτή η συμπεριφορά βέβαια δεν μπορεί να μείνει χωρίς τιμωρία καθώς πολλές φορές οι συνέπειες της τρολιάς είναι ο αποκλεισμός της χρήτριας από τη διαδικτυακή συζήτηση. Αλλά και η ίδια η τρολιά έχει επιπτώσεις σε μια διαδικτυακή κοινότητα: κάποιες φορές μπορεί να προκαλέσει ηθικό πανικό στα μέλη της (Baker 2001), άλλες φορές γίνεται αιτία να χαθεί η ώρα σε ανούσιες συζητήσεις καθώς το τρολ εκτρέπει τη συζήτηση σε άσχετα θέματα (Hardaker 2010:224), ενώ πολλές φορές το τρολ απλώς προσβάλλει ή επιτίθεται βίαια λεκτικά σε άλλα μέλη της κοινότητας (Hardaker 2013:79). Ο Krappitz (2013) εντάσσει στον όρο τρολιά και συμπεριφορές όπως τον *διαδικτυακό εκφοβισμό* (cyber bullying) (2013:37) αλλά και την *παρενόχληση χαρακτήρων* (griefing) στα διαδικτυακά παιχνίδια (2013:38-39).

Εδώ αξίζει να κάνουμε μια παρέκβαση και να αναφέρουμε την έρευνα του Suler (2004:321-326) για τις αιτίες της άρσης των αναστολών στο διαδίκτυο οι οποίες εστιάζονται σε έξι συγκεκριμένες ομάδες. Αυτές είναι:

-η διασπαστική ανωνυμία: οι πράξεις και η ταυτότητα αποσυνδέονται η μία από την άλλη με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να ανοίγονται πιο εύκολα στο διαδίκτυο.²

-η αορατότητα: το σώμα απουσιάζει από την επικοινωνία (Donath 1999), και έτσι μόνο το πληκτρολόγιο μεσολαβεί μεταξύ δύο ατόμων, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να μην ενδιαφέρονται για το ποια σωματική εντύπωση δίνουν ώστε να συζητούν τα πάντα·

-η ασύγχρονη επικοινωνία: στο διαδίκτυο η επικοινωνία δεν απαιτεί άμεσες απαντήσεις. Μπορεί για παράδειγμα να συζητάμε on-line, μετά να κλείσουμε το μέσο και να το ανοίξουμε ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα. Αυτό δίνει την ευκαιρία στα λόγια μας να αποκτήσουν το χαρακτήρα του παροδικού, κάτι που ουσιαστικά μας απαλλάσσει από την ευθύνη που φέρει η ομιλία πρόσωπο με πρόσωπο·

-η σολιψιστική ενδοσκόπηση: η δόμηση της ταυτότητας στο διαδίκτυο δεν βασίζεται μόνο στις πληροφορίες που εμείς θα δώσουμε για το άτομό μας. Οι αποδέκτριες αυτών των πληροφοριών δομούν με τη σειρά τους μια εικόνα για εμάς με την οποία ουσιαστικά συζητούν καθώς απουσιάζουμε σωματικά από το διαδίκτυο. Η φυσική μας απουσία από την επικοινωνία λειτουργεί ώστε να υπάρχουμε στο νου των άλλων με έναν τρόπο που μοιάζει με τη διαδικασία δόμησης των χαρακτήρων ενός μυθιστορήματος στο μυαλό του συγγραφέα·

-η διασπαστική φαντασία: η φαντασίωση της βίωσης μιας διαδικτυακής ζωής με δική της ταυτότητα και περιβάλλον κάποτε φέρνει και την επίγνωση πως ό,τι υπάρχει on-line αποτελεί μέρος ενός παιχνιδιού στο οποίο παίρνουμε μέρος ανώνυμα και χωρίς καμία ευθύνη από μεριάς μας·

---

² Η ανωνυμία είναι ένα πρόβλημα που απασχολεί τις ερευνήτριες και τους ερευνητές της τρολιάς καθ' όσον αποτελεί ένα προβληματικό σημείο όχι μόνο της επικοινωνίας αλλά και γενικότερα της ταυτότητας, ενδεικτικά βλ. Donath 1999:27 και Hardaker 2013:59-60 η οποία αναφερόμενη στον πλατωνικό μύθο του Γύγη, θέλει να δείξει πως η ανωνυμία είναι μέρος ενός ευρύτερου φιλοσοφικού προβληματισμού από τη αρχαιότητα ακόμα.

-το μειωμένο κοινωνικό στάτους και εξουσία: το διαδίκτυο είναι κατά βάση ένα κειμενικό περιβάλλον από το οποίο απουσιάζουν διακριτές εξουσίες και ταυτότητες επιβολής. Αυτό οδηγεί σε παροχή ίσων ευκαιριών έκφρασης αναφορικά με το φύλο, τη φυλή, την οικονομική κατάσταση, την υγεία και την αρτιμέλεια. Αυτό που μετράει ως αξία στο διαδίκτυο είναι η ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου, η ποιότητα των ιδεών που κάθε χρήστρια εκφράζει και η τεχνική γνώση. Συνεπώς η διαδικτυακή ταυτότητα οδηγεί στη ρήξη των αναστολών και στην υιοθέτηση τακτικών που οδηγούν σε αυτό που ο Dahlberg (2001) έχει περιγράψει ως *παγκόσμια κουλτούρα αντίστασης* (global culture of resistance) όπου κάθε χρήστρια αισθάνεται ελεύθερη να εκφράσει γραπτώς τις όποιες ριζοσπαστικές ιδέες μπορεί να έχει.

Άρα η τρολιά είναι ζήτημα διαδικτυακής συμπεριφοράς. Και όταν λέμε «συμπεριφορά» εννοούμε μια σειρά από κοινωνικές πρακτικές με ψυχολογικό υπόβαθρο. Πράγματι αυτό τον ισχυρισμό τον επιβεβαιώνει και η βιβλιογραφία περί τρολιάς. Η πλήξη (Baker 2001), το μίσος προς ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες (Herring κ. ά. 2002:381 και Bishop 2014:22), η αναζήτηση της προσοχής (Schachaf & Hara 2010:365-367), ο ελλιπής γραμματισμός σε ό,τι αφορά το διαδίκτυο και τους κανόνες συμπεριφοράς σε αυτό (Hardaker 2010:226) και η επιθυμία για γελοιοποίηση των άλλων (Morrissey 2010:79) είναι οι κυριότερες αιτίες της τρολιάς, σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία.³

Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί πως αυτά δεν μπορεί να είναι οι μοναδικές αιτίες. Η τρολιά είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, ο βιβλιογραφικός ορισμός του οποίου μέχρι στιγμής βασίζεται σε περιπτωσιολογίες και συγκεκριμένα παραδείγματα που έχουν ήδη χαρακτηριστεί ως τέτοια. Ο Krappitz (2013:45) αναγνωρίζει την τρολιά και σε περιβάλλοντα εκτός διαδικτύου δίνοντας έτσι έναν πολύ πιο ευρύ ορισμό από ό,τι έχει αναφερθεί μέχρι τώρα. Για αυτόν τα

---

³ Φυσικά θα πρέπει να σημειωθεί πως σε ό,τι αφορά το ζήτημα του ελλιπούς γραμματισμού που σύμφωνα με την Hardaker (2010:226) είναι αιτία τρολιάς, μπορεί να αντιπαρατεθεί και η εξίσου ισχυρή άποψη πως αντιθέτως η επιτυχία του τρολ συχνά μπορεί να αιτιάζεται στην πολύ καλή γνώση των όρων διαδικτυακής επικοινωνίας εκ μέρους του, τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιεί κατά βούληση.

μοναδικά χαρακτηριστικά της τρολιάς είναι η δημιουργικότητα και η τάση παραπλανητικής χρήσης σημάτων (Krappitz 2013:44).

Όσον αφορά το ψυχολογικό κομμάτι της τρολιάς, αξίζει τέλος να σημειωθεί και η τυπολογία που έχουν συντάξει οι Suler & Phillips (1998). Για αυτούς η τρολιά είναι μια αποκλίνουσα επικοινωνιακή συμπεριφορά σε αύξουσα σειρά βαθμού προσβολής. Έτσι η τρολιά μπορεί να ξεκινά από ήπια φαινόμενα όπως οι ανίδεες αρχάριες χρήστριες και οι χρήστριες που σατιρίζουν (Suler & Phillips 1998:278), συνεχίζει με τη χρήση προσβλητικών avatars και γλώσσας, ύστερα έρχονται οι σύνθετες εκφράσεις που σχετίζονται με κοινωνικά προβλήματα για να καταλήξει στο hacking. Σε αυτά θα προσθέταμε το flame war αλλά και τη ρητορική μίσους (Herring κ. ά. 2002:371).⁴ Άλλες τρολικές ενέργειες περιλαμβάνουν τα ηθελημένα ορθογραφικά λάθη (Morrissey 2010:78), κάθε παραβίαση των όρων χρήσης και συμπεριφοράς της κοινότητας, και καταστροφική εμπλοκή με τα άλλα μέλη και τις διαχειρίστριες (Shachaf & Hara 2010:363-365), και τέλος την ψεύτικη αθωότητα του τρολ που δίνει λάθος οδηγίες σε ερωτήσεις άλλων μελών προσποιούμενο πως δεν ξέρει, βάζοντας έτσι εν δυνάμει σε κίνδυνο τα μέλη της κοινότητας (Hardaker 2010:228).

Οι στρατηγικές της τρολιάς ταξινομούνται από την Hardaker (2013:80) σε συγκεκαλυμμένες και φανερές όταν κριτήριο της ορατότητάς τους θεωρείται το αποτέλεσμα που ασκούν στα υπόλοιπα μέλη της διαδικτυακής κοινότητας. Κατ' αύξουσα σειρά είναι οι εξής:

- παρέκβαση από το κυρίως θέμα συζήτησης,
- έντονη κριτική των άλλων μελών,
- αντιπάθεια,
- έκθεση άλλων μελών σε κίνδυνο,

---

⁴ Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως ο όρος *flame war* είναι ακόμα αμετάφραστος στα ελληνικά. Η κυριολεκτική μετάφραση του όρου είναι «φλογώδης πόλεμος», αλλά δεν αποδίδει ούτε τη σημασιολογική του έκταση ούτε το πραγματολογικό του συγκεκριμένο. Θεωρώ πως ο αγγλόφωνος όρος συσχετίζεται με το κοινώς λεγόμενο στην κΝΕ «ρίχνω λάδι στη φωτιά», μεταφερόμενο βέβαια σε διαδικτυακό περιβάλλον.

-πρόκληση σοκ στα άλλα μέλη της κοινότητας,

-επίθεση με προσβολές κατά των άλλων.

2.3 Η τρολιά και η αντι-τρολιά ως τρολιά

Από όλα τα παραπάνω αυτό που βγάζουμε ως ένα πρώτο συμπέρασμα είναι πως η τρολιά είναι η εκμετάλλευση της άρσης των αναστολών και των κοινωνικών συμβάσεων στο περιβάλλον του διαδικτύου. Αυτό ως φαινόμενο δείχνει όχι απλώς να προβληματίζει, αλλά να φοβίζει τις ερευνήτριες και τους ερευνητές του φαινομένου, καθώς η αναρχία στο διαδίκτυο που η τρολιά δυνητικά φέρει εντός αυτού, διασπά τόσο τη συνοχή της διαδικτυακής ταυτότητας (Dahlberg 2001) όσο και την ίδια την ομάδα ως καταφύγιο κοινών ταυτοτήτων και προβληματισμών για τα μέλη ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, τα οποία συχνά γίνονται στόχος των επιθέσεων των τρολς (Baker 2001 και Herring κ. ά. 2002:373). Ως τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου προκρίνονται διάφορες στρατηγικές αντι-τρολιάς που με μια λέξη θα τις χαρακτηρίζαμε άλλοτε ως καταστολή και άλλοτε ως τρολιά κατά των τρολς.

Έτσι ο Baker (2001) καταμετρά τις αντιδράσεις των μελών μιας queer διαδικτυακής κοινότητας κατά ενός ομοφοβικού χρήστη και σε αυτές περιλαμβάνει την υπεροπτική αντιμετώπιση και τον οίκτο, την αγνόηση, το flame war, την απειλή φυσικής βίας, τη λογοκρισία, και τέλος την έκθεση του ίδιου του τρολ αποδίδοντάς του ιδιότητες που εκείνο απορρίπτει. Δηλαδή αυτό που ήρθε ως αντίδραση στο τρολ δεν ήταν άλλο από τρολάρισμα με στόχο την πρόκληση θυμού σε αυτό.

Σε άλλες περιπτώσεις όμως η αντίδραση κατά των τρολς είναι η καταστολή τους με την διαγραφή της διαδικτυακής τους περσόνας από την ομάδα (Donath 1999:49-51 και Herring κ. ά. 2002:374), αντίδραση που ουσιαστικά στοχεύει στο να επιβάλει μια δυσάρεστη κατάσταση στο τρολ και τελικά να του ακυρώσει την τρολιά στρέφοντάς το σε άλλες δραστηριότητες.

Και αφού ζητούμενο της τρολιάς είναι η σύγκρουση, άρα και η επίγνωση των μελών μιας διαδικτυακής κοινότητας ότι κάποιο μήνυμα είναι τρολιά,

ουσιαστικά συμβάλλει στην διαιώνιση της σύγκρουσης (Hardaker 2010:232). Η τρολιά λοιπόν που αποκαλύπτεται, γίνεται μέσο διασκέδασης όλης της ομάδας που «θυσιάζοντας» την τρολοπερσόνα, ενισχύει τη συνοχή της και ανανεώνει τους δεσμούς της.⁵

2.4 Τα *virals* ως ιδέες γλωσσικά εκπεφρασμένες

Ξαναγυρνώντας στην τρολιά, θα δούμε ότι το διαδίκτυο συχνά γίνεται το μέσο για να διαδοθούν και να μεταδοθούν σλόγκανς, εικόνες με χιουμοριστικά ή κοινωνικά μηνύματα και βίντεο με αντίστοιχο περιεχόμενο, τα λεγόμενα *virals*.⁶ Μια ιδέα λοιπόν, εκπεφρασμένη γλωσσικά, εικονιστικά ή πολυτροπικά, βρίσκει πεδίο διάδοσης στο διαδίκτυο, σε σημείο που εντός λίγης ώρας να περνάει στη λήθη η αρχική πηγή της ώστε να γίνεται κοινό κτήμα μιας γλωσσικής κοινότητας και όχι μόνο.

Είδαμε πιο πάνω ότι η τρολιά χαρακτηρίστηκε ως συμπεριφορά. Ειδικότερα καθώς το διαδίκτυο είναι χώρος γραπτής κυρίως έκφρασης, η τρολιά είναι κειμενική συμπεριφορά. Ως τέτοια η τρολιά δεν μπορεί παρά να αποτελεί πρακτική η οποία εφαρμόζεται από ένα σύνολο ατόμων. Η πρακτική αυτή εφόσον διαδίδεται και παράλληλα όταν διαδίδει συμπεριφορές και απόψεις που κρίνεται ότι αξίζει να διαδοθούν, δεν μπορεί παρά να καταταχτεί στα γλωσσικά μιμηδία (van Reenen 2013:5-6). Είναι εξάλλου δεδομένο πως παρ' όλη την διάθεση καταστολής, τα τρολς συνεχίζουν να υπάρχουν στο διαδίκτυο και να

---

⁵ Ανθρωπολογικά αυτό μας θυμίζει τη θεωρία περί θρησκείας του Emile D. Durkheim. Στο κλασικό έργο του *The Elementary Forms of the Religious Life* (1995), ο Durkheim υποστηρίζει ότι η θρησκεία ως κοινωνικό σύστημα ενώνει μέσω των κοινών πρακτικών και θεωρήσεων τα μέλη μιας κοινότητας με ηθικούς δεσμούς. Βέβαια αυτό καθορίζει αυστηρά και τα όρια ανοχής της ίδιας της ομάδας απέναντι στο τρολ. Έτσι δεν είναι περίεργο που μια διαδικτυακή ομάδα που έχει αυτό-χαρακτηριστεί ως ελευθεριακή, μπορεί κάποτε να καταφεύγει σε μέτρα καταστολής. Άλλωστε οι ελευθεριακές αξίες που επικαλούνται οι διάφορες ομάδες του διαδικτύου ως αδιαμφισβήτητο και αδιαπραγμάτευτο μέρος της ταυτότητάς τους, δεν ακυρώνουν την καταστολή όσο και αν η αντίδραση αυτή φέρνει προβλήματα ταυτότητας της ομάδας (Herring κ. ά. 2002:374).

⁶ Δεν μπορούμε εδώ να μην κάνουμε το συσχετισμό μεταξύ της λέξης *viral* (που σημαίνει: ιογενής) και προέρχεται από τη βιολογία, με την οιονεί βιολογική θεωρία των μιμηδίων του Dawkins (2006:189-201).

δείχνουν στα μέλη των διάφορων διαδικτυακών κοινοτήτων τον τρόπο έκφρασης και αντιμετώπισης της τρολιάς.

2.5 Συμπεράσματα

Είδαμε μέχρι στιγμής πως η τρολιά έχει αντιμετωπιστεί ως φαινόμενο της κοινωνικής ψυχολογίας. Ως όμως κειμενική έκφραση εστιασμένη και εντοπισμένη σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, η τρολιά είναι επίσης ένα πραγματολογικό φαινόμενο. Στο επόμενο κεφάλαιο θα δούμε πώς η βιβλιογραφία αντιμετώπισε την τρολιά υπό το πρίσμα της πραγματολογίας και ποια θέματα μέχρι στιγμής ανακύπτουν από τη θεώρηση αυτή.

Κεφάλαιο 3

Η Τρολιά ως Πραγματολογικό Φαινόμενο

Από τη μέχρι τώρα επισκόπηση της βιβλιογραφίας, είδαμε πως σε λίγες περιπτώσεις η τρολιά αντιμετωπίζεται ως πραγματολογικό φαινόμενο. Αυτό πρακτικά σημαίνει δύο πράγματα: πως η τρολιά (1) είναι εκφώνημα και (2) ότι είναι μέρος ενός πλαισίου επικοινωνίας, του συγκείμενου, το οποίο περιλαμβάνει τόσο λεκτικές όσο και μη λεκτικές εκφράσεις. Σύμφωνα με τον Κανάκη (2007:60-61) το εκφώνημα είναι ένα κομμάτι λόγου πριν και μετά από το οποίο υπάρχει σιωπή του ατόμου που το εκφέρει, είναι στενά συνδεδεμένο με την περίσταση επικοινωνίας εντός της οποίας εκφέρεται και είναι ανεπανάληπτο φυσικό γεγονός καθώς μπορεί να μετρηθεί και να αναλυθεί με όργανα ανάλυσης ήχου. Η σχέση του με την περίσταση επικοινωνίας αφορά την ύπαρξη του εκφωνήματος ως επιτέλεσης λόγου σε κάθε τέτοια περίσταση, άρα το εκφώνημα είναι πραγμάτωση γλώσσας. Η τρολιά λοιπόν, ως εκφώνημα, είναι αυστηρά εστιασμένο σε συγκεκριμένη περίσταση επικοινωνίας και πλαισιωμένο εντός της περιστασης αυτής.

Η θεώρηση αυτή, όπως θα δούμε στη συνέχεια, οδηγεί πρακτικά σε παραδοχές που ξεκινώντας από την κοινωνική ψυχολογία καταλήγουν να αναλύουν την τρολιά με όρους της θεωρίας της Ευγένειας.

3.1 Herring κ. ά. 2002

Στο πλαίσιο αυτό το άρθρο των Herring κ. ά. (2002) αφού παρουσιάζει τις επιθέσεις που έχουν δεχτεί τα μέλη ενός διαδικτυακού φόρουμ με φεμινιστικά

ενδιαφέροντα, εντοπίζει το πρόβλημα του τρολικού εκφωνήματος στο ότι το τρολ δεν συνεργάζεται επικοινωνιακά με τα υπόλοιπα μέλη. Και εδώ αυτού του είδους η συμπεριφορά είναι η αφετηρία για την εξέταση της τρολιάς ως πραγματολογικού φαινομένου:

“[G]rice (1991[1968]) observed that meaningful communication rests on a default assumption of mutual cooperation, leading communicators to assume that others are generally trying to be truthful, clear, consistent, etc., even when surface appearances suggest otherwise. Moreover, communicators are rationally motivated to protect one another’s social face, on the premise that harmony is more likely than conflict to produce desirable social outcomes for all involved (Brown & Levinson, 1987). In contrast, a troller is fundamentally uncooperative: He seeks to confuse and deceive, rather than to be clear. The troller in the present study is also fundamentally unconcerned with maintaining others’ social face” (Herring et al. 2002:380).

Επομένως, οι συγγραφείς του άρθρου ξεκινώντας από την Αρχή της Συνεργασίας του Grice (1975) καταλήγουν στη θεωρία της Ευγένειας των Brown & Levinson για να στηρίξουν το επιχείρημα ότι το τρολ ούτε συνεργάζεται επικοινωνιακά αφού επιζητά να εξαπατήσει παρά να είναι σαφές επικοινωνιακά, ούτε έχει ως στόχο να προστατέψει το κοινωνικό πρόσωπο των συνομιλητριών του.

Ας δούμε τις θεωρίες που επικαλούνται οι συγγραφείς του άρθρου για να στηρίξουν τη θέση τους.

3.1.1 Η Αρχή της Συνεργασίας

Ο Grice στο *Logic and Conversation* περιγράφει με ποιον τρόπο οι άνθρωποι αποκωδικοποιούν τα υπόρρητα μηνύματα της λεκτικής επικοινωνίας. Εκεί εξέφρασε την άποψη ότι αυτός ο μηχανισμός κατανόησης βασίζεται σε τέσσερα διαλογικά αξιώματα και συνοπτικά εκφράζεται στην Αρχή της Συνεργασίας:

“Make your contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged” (Grice 1975:45).

Τα τέσσερα συνομιλιακά αξιώματα έχουν ως εξής:

1. **Ποσότητα (quantity):** Η συμβολή σου στο διάλογο να είναι όσο το δυνατόν πιο επαρκής (για τον άμεσο σκοπό της συνομιλίας). Μη λες περισσότερα από όσα χρειάζονται.
2. **Ποιότητα (quality):** Μη λες κάτι που πιστεύεις ότι είναι ψευδές. Μη λες κάτι για το οποίο δεν έχεις επαρκείς αποδείξεις.
3. **Συνάφεια (relation):** Η συμβολή σου στο διάλογο να είναι συναφής με τον άμεσο σκοπό της συνομιλίας.
4. **Τρόπος (manner):** Να είσαι σαφής. Να αποφεύγεις την αδιαφάνεια στην έκφρασή σου. Να αποφεύγεις την αμφισημία. Να είσαι σύντομος. Να είσαι οργανωμένος. Ο λόγος σου να έχει σειρά και τάξη.

Η επικοινωνία περιλαμβάνει εκφωνήματα που τηρούν όλα τα αξιώματα αλλά και εκφωνήματα που χαρακτηρίζονται από παραβίαση των αξιωμάτων.⁷ Επίσης ένα αξίωμα μπορεί να ακυρωθεί κατά βούληση όταν η ομιλήτρια αποφασίζει ότι επιθυμεί ή ότι πρέπει να το ακυρώσει προκειμένου να οδηγήσει στη συναγωγή επιπλέον υπονοημάτων.

3.1.2 Θεωρία της Ευγένειας των Brown & Levinson⁸

Οι Brown & Levinson έχουν περιγράψει στο *Politeness: Some universals in language usage* τους γλωσσικούς μηχανισμούς που είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίηση της ευγένειας. Το σύστημά που περιέγραψαν άσκησε σοβαρή επίδραση για την ευγένεια ως συνολικό θεωρητικό σχήμα στρατηγικών της γλώσσας.

Κυρίαρχη έννοια της θεωρίας τους είναι το *πρόσωπο* (face). Κάθε άνθρωπος προβάλλει προς τα έξω μια εικόνα που ο ίδιος επιθυμεί να είναι αυτή και όχι κάποια άλλη. Η εικόνα αυτή λέγεται *πρόσωπο*. Στο πλαίσιο της επικοινωνίας το πρόσωπο μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό. Θετικό πρόσωπο είναι η τάση του ατόμου να γίνονται δεκτές οι επιθυμίες του και να μην αποδοκιμάζονται. Αρνητικό πρόσωπο είναι η ανάγκη για αυτονομία και αυτοπροσδιορισμό.

---

⁷ Η παραβίαση μπορεί να είναι κατάφωρη, δόλια και ακούσια, ενώ υπάρχει και η δυνατότητα αποδέσμευσης από ένα αξίωμα ή και η κατάργησή ενός αξιώματος (Grice 1975:50-58).

⁸ Όλη η εδώ παρουσίαση της *Θεωρίας της Ευγένειας* των Brown & Levinson βασίζεται στο Αρχάκης 2001:34-44.

Η επικοινωνία όμως σε κανένα σημείο της δεν εγγυάται πως δεν θα πλήξει το πρόσωπο της συνομιλήτριας. Έτσι η επικοινωνιακή τριβή με άλλα άτομα γίνεται αιτία για να δημιουργηθούν οι λεγόμενες *πράξεις απειλητικές του προσώπου* (face-threatening acts) (ΠΑΠ) που απειλούν το θετικό πρόσωπο όταν πλήττεται η επιθυμία με το να μην ενισχύεται ή να μην επιβραβεύεται, ενώ οι πράξεις που επιβάλλουν ανελευθερία και έλλειψη ανεξαρτησίας απειλούν το αρνητικό πρόσωπο.

Ειδικότερα κάθε επικοινωνιακή πράξη που περιλαμβάνει διαφωνία, ενστάσεις, αποδοκιμασία, κάθε τι που δεν αποδέχεται το πρόσωπο της συνομιλήτριας και την ατομική της ελευθερία να προβάλλει το είναι της μέσα στο κοινωνικό σύνολο, αυτό είναι πράξη απειλητική του θετικού προσώπου. Στο ίδιο πνεύμα, η απολογία, η ενοχή και η συγγνώμη είναι και αυτές πράξεις απειλητικές του θετικού προσώπου. Από την άλλη μεριά κάθε επικοινωνιακή πράξη που διατάζει, ζητάει, απειλεί, προειδοποιεί, απαιτεί τιμωρία, αποτελεί πράξη απειλητική του αρνητικού προσώπου, ενώ παράλληλα όταν το πρόσωπο ευχαριστεί, αποδέχεται προσφορά και υπόσχεται κάτι που το ίδιο δεν επιθυμεί να επιτελέσει τότε έχουμε το φαινόμενο εκείνο το ίδιο να εξαναγκάζεται να απειλήσει το αρνητικό του πρόσωπο.

Τρεις καθολικές κοινωνικές μεταβλητές καθορίζουν αυτό που οι Brown & Levinson έχουν περιγράψει ως βαθμό απειλής κατά του προσώπου. Αυτά είναι:

- η κοινωνική απόσταση των συνομιλητριών,
- η σχετική εξουσία που διέπει τη μεταξύ τους σχέση, και
- το βάρος της επιβολής που μια πράξη επιφέρει στο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον.

Αυτές οι μεταβλητές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν ή να μειώσουν το βαθμό απειλής του προσώπου. Φυσικά εννοείται πως ο βαθμός απειλής έχει ορισμένα πλαίσια διαβάθμισης, τα οποία έχουν καθοριστεί από τις ίδιες τις κοινωνίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάθε ομιλήτρια να επιλέγει συγκεκριμένες κάθε φορά στρατηγικές ευγενείας, οι οποίες έχουν και αυτές περιγραφεί και

κωδικοποιηθεί από τους Brown & Levinson. Το σχήμα της κωδικοποίησης αυτής μπορεί να παρασταθεί με τον ακόλουθο τρόπο:

Ξεκινώντας από τις επιλογές που έχει μια ομιλήτρια όταν θελήσει να χρησιμοποιήσει στρατηγική ευγένειας, οι δυνατότητες της είναι οι εξής:

-αρχικά θα πρέπει να αποφασίσει αν θα προχωρήσει σε πράξη απειλητική του προσώπου και αν αποφασίσει θετικά, θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ της

(Α) ρητής καταγραφής, όπου το μήνυμα είναι σαφές και ευθύ

1) χωρίς επανορθωτική πράξη, όπου η απειλή δεν μειώνεται καθόλου ή με επανορθωτική πράξη για να μειωθεί η απειλή του μηνύματος. Οι επανορθωτικές πράξεις μπορούν να είναι:

2) θετικής ευγένειας όταν η ομιλήτρια εστιάζει στην αποδοχή και την αλληλεγγύη, ή

3) αρνητικής ευγένειας, όταν η ομιλήτρια εστιάζει στο σεβασμό του προσώπου της συνομιλήτριας αλλά παράλληλα προσπαθεί να της αφαιρέσει την ελευθερία των κινήσεών της, ή της

(Β) έμμεσης καταγραφής, όταν το μήνυμα είναι πλάγιο ή αμφίσημο και έτσι η αποδέκτρια αφήνεται ελεύθερη να αποφασίσει περί του πρακτέου, ή απλώς να

(Γ) μην επιτελέσει πράξη απειλητική του προσώπου.

Όπως έχουμε πει, η ευγένεια είναι ένα κοινωνικο-πολιτισμικό σύστημα τα όρια και οι κανόνες του οποίου καθορίζονται από τις επιμέρους κοινωνίες. Παραπέμποντας στη Sifianou (1992, 1999) ο Αρχάκης υποστηρίζει πως η ελληνική ανήκει σε εκείνα τα γλωσσικά συστήματα που είναι προσανατολισμένα στη θετική ευγένεια. Αυτό στη γλώσσα πραγματώνεται μορφολογικά με υποκοριστικά και οριστική ενεστώτα σε ερωτηματικές δομές (Αρχάκης 2002:41-43).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για τη δική μας έρευνα περί τρολιάς, έχει η αναφορά στις γλωσσικές στρατηγικές κατά τη διάρκεια των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, όπου σημειώνεται η διαφοροποίηση της ελληνικής από την αγγλική. Στη μεν

ελληνική, οι συνδιαλέξεις δεν απαιτούν αυτοπροσδιορισμό από την πλευρά εκείνων που καλούν, ενώ οι καλούμενες απαντούν στην κλήση με γλωσσικές εκφράσεις που δεν περιλαμβάνουν επίθετο ή αριθμό τηλεφώνου. Στην αγγλική γλώσσα γίνεται το ακριβώς αντίθετο, θα λέγαμε, αφού τόσο οι συνομιλήτριες που καλούν όσο και εκείνες που απαντούν, αυτοπροσδιορίζονται με το επώνυμο τους και τον αριθμό κλήσης τους (Αρχάκης 2001:43-44).

3.2 Hardaker 2010, 2013

Η Hardaker έχει γράψει δύο μελέτες για το φαινόμενο της τρολιάς, βασισμένη και τις δύο φορές σε corpora καταγεγραμμένων συνομιλιών από το διαδίκτυο. Και στα δύο άρθρα της προσπαθεί να ορίσει την τρολιά βασισμένη σε ό,τι έχουν ορίσει οι χρήστριες ως τρολιά. Ωστόσο δεν λείπει και η αναφορά στην πραγματολογία, καθώς θεωρεί την τρολιά ως ένα πραγματολογικό φαινόμενο.

Έτσι στο πρώτο άρθρο της (Hardaker 2010) που θα εξετάσουμε, ξεκινώντας από τη θεωρία της ευγένειας συγκρίνει τα είδη της αγένειας με τα φαινόμενα της τρολιάς.

3.2.1 Τα είδη της αγένειας

-Τελετουργική ή ψευδο-αγένεια: είναι ο φιλικός τρόπος αγένειας με στόχο την ενίσχυση της οικειότητας στο πλαίσιο μιας φιλικής σχέσης,

-μη κακόβουλη αγένεια, αλλά με παρόν το στοιχείο της προσβολής από μεριάς της πρόσληψής της από την αποδέκτρια,

-σκασιότητα/ αποτυχημένη ευγένεια: η χωρίς πρόθεση απουσία ευγενικής συμπεριφοράς, η ομιλήτρια ήθελε να είναι ευγενική, αλλά το αποτέλεσμα είναι αγενές στην αντίληψη της ακροάτριας,

-αποτυχημένη αγένεια: η ομιλήτρια ήθελε να είναι αγενής, αλλά αυτό δεν έγινε αντιληπτό από την ακροάτρια,

-ματαιωμένη αγένεια: όταν ματαιώνεται η κακή πρόθεση της ομιλήτριας από την ακροάτρια με το να μην αντιδρά ή να την σαρκάζει, ή να διασκεδάζει μαζί της,

-αληθινή/ κακοήθης στρατηγική αγένειας/ λειτουργική σκαιότητα: όταν η ομιλήτρια όχι απλώς είναι αγενής, αλλά δείχνει ξεκάθαρα πως η αληθινή της πρόθεση είναι να βλάψει ηθικά την ακροάτρια.⁹

Όπως διαπιστώνει η ίδια η Hardaker και βλέπουμε και εμείς από την ανωτέρω επισκόπηση, η πρόθεση της ομιλήτριας και η ερμηνεία της ακροάτριας είναι ένα μοτίβο που σταθερά επανέρχεται στον καθορισμό των ειδών της αγένειας που παρατέθηκε.

3.2.2 Τα τέσσερα χαρακτηριστικά της τρολιάς

Ακολουθώντας την ίδια δομική τακτική και για τα χαρακτηριστικά της τρολιάς, η Hardaker (2010:225-236) αναγνωρίζει τέσσερα συστατικά γνωρίσματα των τρολικών κειμένων:

-την απάτη: όταν η ακροάτρια ερμηνεύσει το εκφώνημα της ομιλήτριας ως προσπάθεια της δεύτερης για να της αποκρύψει την ταυτότητά της, άρα και την αληθινή της πρόθεση,

-την επιθετικότητα: ό,τι ερμηνεύεται ως ενοχλητικό, απειλητικό ή παρότρυνση σε ανταπόδοση καθώς έχει στοιχεία σύγκρουσης, επίθεσης και προσβολής,

-την διάσπαση: κάθε εκφώνημα που ερμηνεύεται ως παράταιρο και μη αντίστοιχο με το θέμα συζήτησης της διαδικτυακής ομάδας,

-την επιτυχία της τρολιάς: όταν ένα εκφώνημα αναγνωρίζεται ως τρολιά με αποτέλεσμα η ομάδα πλέον, και όχι το τρολ, να διαχειρίζεται την τρολιά εντός του πλαισίου της αναγνωρίζοντας τα μέλη που έπεσαν θύματα της τρολιάς, αλλά και την χειραγώγηση του τρολ μέσω έμμεσων ή άμεσων απειλών.

Ένα πρώτο γενικό σχόλιο που θα μπορούσαμε να κάνουμε είναι πως όλα τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στην τρολιά από την Hardaker, προκύπτουν από ένα ασαφές θεωρητικό πλαίσιο. Για το λόγο αυτό το status τους είναι εξίσου ασαφές.

---

⁹ Για όλα αυτά βλ. Hardaker (2010:217-219).

3.2.3 Ανέφικτος ένας πραγματολογικός ορισμός της τρολιάς βάσει της θεωρίας της ευγένειας

Αυτό στο οποίο καταλήγει η Hardaker (2010:237) είναι πως η τρολιά δεν δύναται να εξεταστεί υπό το πρίσμα της θεωρίας της ευγένειας. Η επιχειρηματολογία της βασίζεται στην ίδια τη φύση του τρολ και της τρολιάς.

Η τρολιά δεν είναι αποτυχημένη ευγένεια όταν η πρόθεση του τρολ είναι να προκαλέσει αναταραχή στις υπόλοιπες χρήστριες.

Εξάλλου, στοιχεία συμμετοχής σε διαδικτυακές ομάδες, όπως π.χ. η απειρία και η τρωτότητα απέναντι στις επιθέσεις του τρολ, τείνουν να οδηγούν σε δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης μεταξύ των παλαιότερων μελών του γκρουπ. Αυτό συχνά έχει το αποτέλεσμα ότι ενέργειες όπως η τρολιά υπό μορφή ψευδο-οικειότητας που οδηγεί στην αγένεια, να μην βρίσκουν έδαφος εφαρμογής λόγω των στενών σχέσεων των μελών της κοινότητας μεταξύ τους οι οποίες διευκολύνουν την απομόνωση του τρολ ως ξένου σώματος σε σχέση με την κοινότητα (Hardaker 2010:237). Άλλωστε, σε περιπτώσεις όπως αυτή που αναφέρθηκε, τα μέτρα που λαμβάνει η κοινότητα κατά του τρολ εμποδίζουν την όποια εξοικείωση του με τα υπόλοιπα μέλη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει χώρος για την άσκηση αυτού που περιγράφηκε ως ψευδο-αγένεια.

Παράλληλα η τρολιά ούτε κακόβουλη αγένεια μπορεί να είναι. Το τρολ, αν και κάποτε επιλέγει την στρατηγική της επίθεσης και της προσβολής, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό του από την ομάδα, επιδεικνύει ψεύτικη πρόθεση ειλικρίνειας ώστε να εξαπατήσει πως είναι ένα «έντιμο» στην ταυτότητα και στις προθέσεις του μέλος. Έτσι, δεν μπορεί να είναι κακόβουλα αγενές.

Στο δεύτερο άρθρο της που εξετάζουμε εδώ (Hardaker 2013) βλέπουμε πως αυτή τη φορά η ερευνήτρια επικεντρώνεται σε θέματα όπως η πρόθεση του τρολ. Αυτό που μπορούμε να κάνουμε για να κατανοήσουμε τις αλλότριες προθέσεις είναι μόνο να υποθέτουμε από ό,τι έχουμε διαθέσιμο ώστε αυτή η συνεχής γνωσιακή διαδικασία να μας οδηγήσει στην κατανόηση της πρόθεσης της ομιλήτριας (Hardaker 2013:62-63). Το συγκεκριμένο παίζει εδώ τον βασικότερο ρόλο μαζί με τα γνωσιακά δεδομένα. Πληροφορίες όπως η ιστορική γνώση και η κοινή λογική μπορούν να μας οδηγήσουν μόνο σε υποθέσεις

προθετικότητας, άρα από γνωσιακής άποψης η αναγνώριση της τρολιάς εμπεριέχει ένα σημαντικό ποσοστό λανθασμένης εκτίμησης.

Άρα πως ορίζεται η τρολιά και τι σχέση μπορεί να έχει με την πραγματολογία; Για να απαντήσει αυτό το ερώτημα η Hardaker καταφεύγει στο σχήμα ευγένειας των Brown & Levinson. Δανειζόμενη τα σχήματα της ρητής και έμμεσης καταγραφής των Απειλητικών για το Πρόσωπο Πράξεων η ερευνήτρια διαπιστώνει πως όσο πιο φανερή καθίσταται η ρητή καταγραφή των πράξεων αυτών, τόσο αυτές δείχνουν μία μόνο πρόθεση χωρίς να προστίθενται στην αρχική πρόθεση άλλες έμμεσες απειλητικές πράξεις (Hardaker 2013:63). Αντίθετα όσο αυξάνεται η στρατηγική της έμμεσης καταγραφής απειλητικών πράξεων του προσώπου, τόσο παρατηρούνται και άλλες υπόρρητες αλλά εξίσου απειλητικές προθέσεις της ομιλήτριας. Αντίστοιχα η τρολιά έχει τις δικές της καλυμμένες και ανοιχτές στρατηγικές, που ορίζονται ανάλογα με την πρόσληψη της ακροάτριας. Καλυμμένες είναι οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για να δομήσουν μια online ταυτότητα ασυνεπή με το επιθυμούμενο αποτέλεσμα της τρολιάς, ενώ ανοιχτές είναι οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για να δομήσουν μια online ταυτότητα συνεπή με το επιθυμούμενο αποτέλεσμα της τρολιάς (Hardaker 2013:79-80).

Τελικά το συμπέρασμα στο οποίο φτάνει η Hardaker είναι πως η τρολιά δεν είναι υπόθεση αγένειας, αλλά μοιάζει πολύ με αυτή. Κοινά στοιχεία και των δύο φαινομένων είναι το συγκεκριμένο επικοινωνίας και οι ιδιαίτεροι κανόνες του που έχουν επιβληθεί ως νόρμες επικοινωνίας σε μία συγκεκριμένη ομάδα ατόμων (Hardaker 2013:81-82). Κάποιες μορφές τρολιάς όπως το bullying, η εξύβριση, η σύγκρουση, είναι ξεκάθαρη αγένεια και πρέπει να εξετάζονται ανάλογα, αλλά όπως θα δούμε και στη συνέχεια με την εξέταση της δικής μας περίπτωσης, η τρολιά είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που αν και θυμίζει ή και συγγενεύει με αυτά, όμως δεν ορίζεται ούτε εντάσσεται σε παραδοσιακά σχήματα κοινωνικών επικοινωνιακών συμβάσεων.

3.3 Morrissey 2010

Τη *Θεωρία της Συνάφειας* προτείνει ο Morrissey (2010:76-77) για να εξηγήσει πραγματολογικά την τρολιά. Η προσέγγιση αυτή εξηγεί την τρολιά ως ένα εκφώνημα το οποίο καθίσταται σημασιολογικά και πραγματολογικά φανερό στην αποδέκτριά του, η οποία ακολουθεί μια γνωσιακή διαδικασία συμπερασμού για να κατανοήσει την τρολιά βάσει της μέγιστης συνάφειας του τρολικού εκφωνήματος. Δηλαδή η τρολιά φέρει ένα φορτίο πληροφορίας που από μόνο του οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για περίπτωση τρολιάς, αρκεί να συντρέχουν οι κατάλληλες συνθήκες σημασιολογικής και πραγματολογικής επίγνωσης από πλευράς της αποδέκτριας.¹⁰

Άλλωστε δύο είναι οι δυνατότητες επιλογής στόχου για κάθε μήνυμα: η πληροφορία και η επικοινωνία. Η ομιλήτρια επιθυμεί ή να κάνει γνωστό κάτι ή να το επικοινωνήσει. Ο αρχικός σκοπός δημιουργίας του εκφωνήματος, το *πλάνο* κατά Taillard (2002:191), δηλαδή είναι η δύναμη εκείνη που οδηγεί στη δημιουργία του επικοινωνιακού ή πληροφοριακού γεγονότος.

Ωστόσο, πέρα από την εφαρμογή της *Θεωρίας της Συνάφειας*, ο Morrissey (2010:78) δεν προχωράει περαιτέρω, με αποτέλεσμα να βασίζεται ερμηνευτικά στην μεταπραματολογική επίγνωση ενός εκφωνήματος ως τρολιάς από τις ακροάτριες.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε πως αν κάτι μας μένει πιο έντονο από τη μελέτη της βιβλιογραφίας για την τρολιά, είναι η έμφαση στο αποτέλεσμα που αυτή επιφέρει στις αποδέκτριές της. Η τρολιά θεωρήθηκε ένα φαινόμενο ικανό να εκνευρίσει, να τρομάξει ή ακόμα και να γίνει αιτία κυρώσεων στα πλαίσια της διαδικτυακής κοινότητας για το τρολ. Άρα η τρολιά ως πραγματολογικό φαινόμενο είναι και λεκτική πράξη, καθώς διαθέτει όλα τα ταξινομικά

---

¹⁰ Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί πως η θεώρηση της τρολιάς ως μηνύματος με μέγιστη συνάφεια οδηγεί σε μια προβληματική κατάσταση ερμηνείας, καθώς το μεγάλο κόστος επεξεργασίας είναι πιθανόν να έχει ως αποτέλεσμα μια σειρά από υπονοήματα, άρα το μοντέλο που προτείνει ο Morrissey δεν μπορεί να θεωρηθεί δεσμευτικό και έγκυρο για την αναγνώριση της τρολιάς.

γνωρίσματα των λεκτικών πράξεων. Είναι εκφώνημα με προσλεκτική ισχύ αλλά και απολεκτικά αποτελέσματα. Το τρολ έχει σκοπό να εκφράσει λεκτικά κάτι, αυτό το μήνυμα κωδικοποιείται και τέλος προσλαμβάνεται ως τρολιά. Δεν μπορούμε όμως να έχουμε την απόλυτη βεβαιότητα ότι κάτι είναι τρολιά, την στιγμή μάλιστα που δεν ξέρουμε τον αληθινό σκοπό του τρολ. Θα λέγαμε πως ίσως η τρολιά να υφίσταται ως τέτοια απλώς και μόνο επειδή το απολεκτικό της αποτέλεσμα είναι ακριβώς αυτό: η αποδέκτρια ενοχλείται από το εκφώνημα, άρα αυτό είναι τρολιά. Δηλαδή αυτό στο οποίο έχει εστιάσει η πλειοψηφία της βιβλιογραφίας μέχρι στιγμής είναι τα απολεκτικά αποτελέσματα της τρολιάς και όχι τόσο η προσλεκτική της ισχύ.

Κεφάλαιο 4

Ανάγκη για μια Νέα Μεθοδολογία Εξέτασης της Τρολιάς

Αφού είδαμε εν συντομία στο κεφάλαιο 2 την πραγματολογική θεώρηση της τρολιάς, ας περάσουμε τώρα σε μια κριτική εξέταση της τρολικής πραγματολογικής θεωρίας όπως αυτή έχει διαμορφωθεί. Αρχικά θα δούμε το ζήτημα της τρολιάς ως κειμενικού είδους και υπόρρητου νοήματος παραθέτοντας σύντομα παραδείγματα από την ιστορία της φιλοσοφίας και τη λογοτεχνία.

4.1 Σάτιρα, παρωδία, pastiche και τρολιά. Κειμενικά είδη και γλωσσικές πράξεις

Αφού είδαμε στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας πως η τρολιά αφορά μια πλειάδα κειμένων και συμπεριφορών, είναι αναγκαίο να συνδέσουμε μια σειρά από κειμενικά είδη με την τρολική συμπεριφορά ώστε να συνάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα που θα απαντήσουν στο ερώτημα της ανάγκης για να μια νέα μεθοδολογία εξέτασης των τρολικών εκφωνημάτων.

4.1.1 Σάτιρα

Ο ορισμός της σάτιρας είναι ένα ζήτημα, που όπως αναφέρει και η Κωστίου (2005:37), αποδεικνύεται εξαιρετικά δύσκολο. Αυτό συμβαίνει γιατί η προσέγγιση του όρου εστιάζει άλλοτε στην ιστορία της σάτιρας, άλλοτε στα

γνωρίσματά της και άλλοτε στην ιδιότητά της να υφίσταται ως λογοτεχνικό είδος. Η σάτιρα υπήρχε από την αρχαία εποχή καθώς μια σειρά από αρχαίους συγγραφείς, όπως ο Μένιππος, ο Λουκιανός, ο Οράτιος, ο Πέρσιος, ο Γιουβενάλης και ο Πετρώνιος, ασχολήθηκαν με το είδος παράγοντας αρκετά έργα (Abrams 2012:429-430). Αυτή η ποικιλομορφία έδωσε την ευκαιρία ώστε η σάτιρα να διαιρεθεί επιπλέον σε ορατιανή και γιουβενάλεια σάτιρα, με τη μεν πρώτη να θέτει ως αντικείμενο της κριτικής της τα ανθρώπινα ελαττώματα και τη δεύτερη να στιγματίζει αυτά τα ελαττώματα προκαλώντας απέχθεια για την ίδια την ανθρώπινη φύση.

Ο Frye (1997:224-242) διακρίνει τη σάτιρα από την ειρωνεία κατά το ότι η σάτιρα είναι στρατευμένη ειρωνεία με σαφείς ηθικές νόρμες. Ο ίδιος θεωρητικός διακρίνει την καταγωγή της σάτιρας στους αρχαίους ελληνικούς σίλλους, σατιρικό είδος η θεματική του οποίου σχετιζόταν συχνά με την επίθεση προς την δεισιδαιμονία και την προκατάληψη (Frye 1997:233) ενώ εισηγείται τον όρο *ανατομία* που τον δανείζεται από την *Ανατομία της Μελαγχολίας* (1621) του Burton για να δηλώσει ό,τι η παραδοσιακή λογοτεχνική θεωρία αναγνωρίζει ως μενίππεια σάτιρα (Frye 1997:317).

4.1.2 Παρωδία

Η παρωδία είναι ένα λογοτεχνικό είδος, το οποίο εύκολα παραπέμπει στον διακειμενικό του χαρακτήρα αφού ουσιαστικά είναι μίμηση ύφους και παιγνιώδης ενασχόληση με άλλα κείμενα με σκοπό την αρνητική κριτική μέσω της διακωμώδησης και της παράλληλης χρήσης της εγκυρότητας των κειμένων που διακωμωδούνται (Κωστήου 2005:207-210). Ωστόσο αυτή η διακωμώδηση δεν σημαίνει αυτόματα ότι η παρωδία έχει ως σκοπό να γελοιοποιήσει το πρότυπό της, καθώς μάλλον αυτό που την χαρακτηρίζει είναι η αμφιθυμία αναφορικά με το κειμενικό της αντικείμενο, αφού το ανασυνθέτει και το αναδημιουργεί (Κωστήου 2005:204-206). Όπως και στην περίπτωση της σάτιρας, έτσι και η παρωδία έχει τους λογοτεχνικούς της προγόνους στην αρχαιότητα αφού ο Αριστοτέλης αναφέρεται σε έναν παρωδιακό συγγραφέα με το όνομα Ηγήμων αλλά και η *Βατραχομουμαχία* είναι το μόνο σωζόμενο είδος της παρωδίας από την ελληνική αρχαιότητα. Για τον Μπαχτίν η παρωδία είναι

μία μορφή κοινωνικής επιτέλεσης που ανάγεται σε αυτό που ο ίδιος όρισε ως καρναβάλι (Dentith 2000:23-24) άρα η μπαχτινική θεώρηση της παρωδίας είναι μια μορφή ανατροπής της καθεστηκυίας τάξης όπου όλα επανεξετάζονται υπό το πρίσμα της ανατρεπτικής πρόθεσης. Επίσης, ένα άλλο γνώρισμα της παρωδίας είναι πως η ειρωνεία είναι η τεχνική βάσει της οποίας λειτουργεί η παρωδία (Κωστίου 2005:24).

4.1.3 Pastiche

Το pastiche που θα μπορούσε να μεταφραστεί ως συμπίλημα ή συνονθύλευμα στα ελληνικά, θα εξεταστεί εδώ υπό το πρίσμα της θεώρησης του Jameson (1999). Το pastiche για τον θεωρητικό αυτό, είναι παρωδιακή μεταμοντέρνα στρατηγική μίμησης ύφους, η οποία φαίνεται ότι εμφανίζεται να είναι κατεξοχήν συμβατή με τον όψιμο καπιταλισμό (Jameson 1999:38, 54). Αυτό σημαίνει πως το pastiche είναι μια απλή -χιουμοριστική σε κάποιες περιπτώσεις- αναπαραγωγή και διακίνηση των πολιτιστικών προϊόντων του καπιταλισμού που συμπλέει με την αβαθή σκέψη και τον πολιτισμικό εκφυλισμό της όψιμης φάσης του καπιταλισμού, όπου τα βαθύτερα νοήματα είναι πλέον αδιάφορα και κατ' αυτό τον τρόπο η παραδοσιακά θεωρημένη παρωδία δεν έχει αιτία ύπαρξης. Έτσι το pastiche λειτουργεί σε αντιδιαστολή προς τις καρναβαλικές μορφές λόγου της Αναγέννησης όπως ορίστηκαν από τον Μπαχτίν, καθώς δεν ανατρέπει και δεν παραπέμπει σε τίποτα, απλώς αναπαράγει χιουμοριστικά και με τεχνική αρτιότητα αλλά χωρίς να κρίνει ή να παίρνει θέση (Κωστίου 2005:228-229).

4.1.4 Η τρολιά και η σχέση της με τα ανωτέρω κειμενικά είδη και συμπεριφορές

Η σχέση που μπορεί να συνδέει την τρολιά με τις έννοιες που θίχτηκαν ανωτέρω, μπορεί να περιγράψει τα μέσα αλλά και τους σκοπούς του τρολικού κειμένου. Υπ' αυτή την έννοια η τρολιά μπορεί να είναι σάτιρα όταν περιγράφει ήθη, πρόσωπα ή καταστάσεις που επιθυμεί να διακωμωδήσει, μπορεί να είναι παρωδία όταν μιμείται το ύφος ενός ήδη γνωστού κειμένου με σκοπό να αντιπαρατεθεί μαζί του, αλλά μπορεί κάποτε να είναι απλώς απομίμηση ενός ύφους χωρίς περαιτέρω κοινωνική κριτική. Εδώ λοιπόν τίθεται ένα ερώτημα για

το τι είναι η τρολιά: είναι κειμενικό είδος ή ισχύς; Η ερώτηση αυτή είναι αδύνατο να απαντηθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Ωστόσο μια πρώτη απάντηση στο ερώτημα αυτό οφείλει να λάβει υπ' όψιν της ότι όπως σημειώθηκε ανωτέρω, η τρολιά δεν μπορεί να είναι είδος, γιατί χρησιμοποιεί ως μέσα έκφρασης την σάτιρα, την παρωδία και το μετανεωτερικό *pastiche* αλλά παράλληλα και ο αγενής διαδικτυακός λόγος έχει χαρακτηριστεί ως τρολιά. Άρα θα μπορούσαμε σε αυτό το στάδιο της έρευνας, να ισχυριστούμε πως η τρολιά δεν είναι είδος.

Αν δεχτούμε πως η τρολιά είναι συμπεριφορά παρόμοια με την αγένεια, τότε οι αιτίες της θα πρέπει να αναζητηθούν και σε περιβάλλοντα εκτός διαδικτύου. Θα αναφέρω εν συντομία ορισμένα κειμενικά είδη και γλωσσικές πράξεις που αν και τυπικά δεν είναι τρολιές, όμως διαθέτουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά με αυτή. Η σάτιρα, η παρωδία, η σωκρατική ειρωνεία και η δημόσια κοροϊδία του πλήθους ανήκουν σε ένα φάσμα που θα μπορούσε να συμπεριλάβει και την τρολιά με έναν τρόπο που θα εξετάσουμε ευθύς αμέσως.

Ο Krappitz (2013:24-26) εντάσσει στα τρολς αρχαίους φιλοσόφους όπως τον Σωκράτη και τον Διογένη τον Κυνικό ακριβώς λόγω της δημόσιας συμπεριφοράς τους. Ο Σωκράτης προσποιούταν πως δεν ήξερε τίποτα για να εξαναγκάσει το συνομιλητή του να αναλύσει ένα ζήτημα φιλοσοφίας, ενώ ο Διογένης «τρολάριζε» τους Αθηναίους συμπολίτες του με σκοπό την προσωπική του διασκέδαση. Στα παραδείγματα αυτά θα εντάσσαμε και τον Jonathan Swift ο οποίος γράφοντας ένα κείμενο με τον τίτλο *A Modest Proposal* (1729) προέτρεπε τους ευγενείς Άγγλους να τραφούν με τα παιδιά των Ιρλανδών με σατιρικό σκοπό καθώς η πρότασή του για κανιβαλισμό στο πλαίσιο ενός κοινωνικού συνόλου με ηθικές αξίες της Δύσης, μόνο ως σάτιρα μπορεί να εκληφθεί.¹¹ Επίσης ο Orson Welles ήταν ο υπεύθυνος για μια ραδιοφωνική φάρσα που κατόρθωσε να πείσει το κοινό σχετικά με την απόβαση Αρειανών στην Αμερική.¹² Αξίζει σε αυτά να σημειωθεί και η θεματική του διηγήματος *Παραρλάμα* του Δημοσθένη Βουτυρά, καθώς εκεί ο κεντρικός ήρωας, ο Φάρμας,

---

¹¹ Το κείμενο εδώ: <https://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/Texts/modest.html>

¹² Για το περιστατικό αυτό βλ.: <http://www.smithsonianmag.com/history/infamous-war-worlds-radio-broadcast-was-magnificent-fluke-180955180/?no-ist>

γράφοντας κρυφά την χωρίς νόημα λέξη "παραρλάμα" σε έναν τοίχο της πόλης του, απολαμβάνει για προσωπική του ευχαρίστηση τον ηθικό πανικό που δημιουργείται στη μικρή κοινωνία εξ αιτίας της χωρίς νόημα λέξης του.¹³

Αυτό λοιπόν που αντιλαμβανόμαστε από την εξέταση των παραπάνω περιπτώσεων είναι πως αυτό που κωδικοποιήθηκε στη σύγχρονη αργκό του ίντερνετ ως τρολιά, είναι όντως μια συμπεριφορά που σημειώθηκε και πριν την εμφάνιση του διαδικτύου. Αφού όμως η τρολιά είναι απλώς και μόνο θέμα «συμπεριφοράς», τότε σίγουρα δεν είναι γνώρισμα του διαδικτύου και σαφώς δεν έχει να κάνει μόνο με τις συμβάσεις ευγένειας που κάθε κοινωνία έχει ορίσει ως αποδεκτές. Η ευγένεια άλλωστε είναι μια στοχευμένη στρατηγική που εμφανίζεται σε περιβάλλοντα όπου η κοινωνική σύμβαση απαιτεί την εμφάνισή της. Θεωρώ πως το διαδίκτυο δεν μπορεί να δεσμεύεται από τη κοινωνική διαστρωμάτωση και τις συμβάσεις ή τις απαγορεύσεις της, καθώς όπως έχει ήδη σημειωθεί από την έρευνα, το φαινόμενο της τρολιάς δεν συναντάται αποκλειστικά και μόνο στο ίντερνετ (Fuller κ. άλ. 2013:4).

4.2 Η σημειωτική της τρολιάς

Κάθε κοινωνική πράξη, δηλαδή κάθε επικοινωνιακή πράξη, δεν είναι ξεκομμένη από το περιβάλλον με το οποίο συνδέεται. Αυτό με απλά λόγια σημαίνει ότι τόσο το μήνυμα του πομπού όσο και η πρόσληψή του από το δέκτη σχετίζεται με σημειωτικά συστήματα που δομούν το νόημα (Fiske 1990:39-41). Όμως, όπως είδαμε στη μέχρι τώρα βιβλιογραφία για την τρολιά, εξετάζονται σχεδόν αποκλειστικά μόνο οι αντιλήψεις των ακροατριών και σχεδόν ποτέ δεν ρωτήθηκε ένα τρολ για το συνολικό νόημα της πράξης του. Έτσι νομίζω πως από την μέχρι τώρα οπτική αυτό που λείπει και ουσιαστικά χάνεται αφού δεν έχει εξεταστεί, είναι ολόκληρη η σημειωτική διαδικασία της τρολιάς ως λεκτικού φαινομένου. Για να εξηγήσω το νόημα αυτού του ισχυρισμού, θα καταφύγω στη σημειωτική θεωρία του Peirce (Merrell 2001:28-29). Για αυτόν κάθε σημείο περιλαμβάνει τρία συστατικά: αυτό που αναπαριστά κάτι, το αντικείμενο της αναπαράστασης και το υποκείμενο της ερμηνείας. Ειδικότερα, το γλωσσικό

---

¹³ Το κείμενο εδώ: <http://www.mikrosapoplous.gr/extracts/mathisis/19.html>

σημείο είναι η ακουστική και οπτική εικόνα, οι δεικτικές εκφράσεις και τα σύμβολα, δηλαδή όλα τα γλωσσικά σημεία που είναι δεικτικά. Η ερμηνεία του γλωσσικού σημείου εξαρτάται από το υποκείμενο που ερμηνεύει το οποίο λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να συνδέει το αυτό που αναπαριστά με το αντικείμενο της αναπαράστασης. Με σημειωτικούς όρους θα λέγαμε πως στην μέχρι τώρα θεωρία της τρολιάς μόνο στο υποκείμενο της ερμηνείας έχει δοθεί έμφαση, και μάλιστα χωρίς να τονίζεται ή να εξηγείται -πλην του Baker 2001 και της Hardaker 2013- η όλη κοινωνικό-γνωστική διαδικασία της ερμηνείας. Με δύο λόγια η έρευνα για την τρολιά έχει αποσιωπήσει επικοινωνιακά το εκφώνημα του τρολ και δεν ασχολείται σχεδόν καθόλου με το σημείο της τρολιάς ως κάτι που αναπαριστά καθώς και το τι αναπαριστά. Διαφεύγει δηλαδή από την περιγραφόμενη εικόνα της τρολιάς, τόσο ο συνολικός τρόπος έκφρασής της, όσο και το θέμα στο οποίο το τρολ επιλέγει να εστιάσει. Παράλληλα θεωρώ ότι δίνοντας σχεδόν αποκλειστικό βάρος στις ερμηνείες των "θυμάτων" της τρολιάς, η έρευνα μένει στενά προσκολλημένη στα στερεότυπα που υπάρχουν για την επικοινωνία σε φυσικό περιβάλλον με συνέπεια να αναπαράγει έναν κανονιστικό λόγο που σχετίζεται στενά με τον εξουσιαστικό. Φυσικά θα πρέπει να σημειωθεί πως το διαδικτυακό bullying αλλά και οι στρατηγικές παραπλάνησης αποτελούν μια υπάρχουσα κατάσταση αρκετά διαδεδομένη και βεβαίως είναι λογικό πως ένα μέρος των ερευνών για την τρολιά να εστιάζουν το θέμα τους στην πτυχή αυτή (Hardaker 2010, 2013). Θεωρώ όμως πως θα πρέπει να διαχωριστεί η τρολιά από τον διαδικτυακό εκφοβισμό καθώς η πρώτη είναι άμεσα σχετιζόμενη με την σάτιρα και την παρωδία, ενώ ο δεύτερος αφορά σε βίαιες λεκτικές εκφράσεις.

4.3 Τρολιά και Ειρωνεία

Φαίνεται λοιπόν ότι διαφεύγει από τις ερευνήτριες και τους ερευνητές κάτι που είναι κοινό και επαναλαμβανόμενο στοιχείο σχεδόν σε κάθε τρολικό εκφώνημα: η εμφανής ειρωνεία της τρολιάς (Τσιπλάκου 2014). Ξεκινώντας από την περιγραφή της ειρωνείας υπό το πρίσμα της *Θεωρίας της Συνάφειας* από τους Sperber & Wilson (1995), η Τσιπλάκου ουσιαστικά επισημαίνει πως το τρολ δεν κάνει τίποτα άλλο από το να απηχεί κοινά αποδεκτές σκέψεις, στερεοτυπικές

εκφράσεις και αντιλήψεις για να εκφράσει βαθύτερα συναισθήματα αποδοκίμασίας, σκεπτικισμού κ.ά., με έναν τρόπο σύμφωνα με τον οποίο τα ίδια τα τρολς παίρνουν αποστάσεις από το ίδιο τους το εκφώνημα καθώς ουσιαστικά επιτελούν ένα εκφώνημα το οποίο δεν αποδέχονται. Αυτό που υποστηρίζει η Τσιπλάκου είναι πως η τρολιά είναι εκφώνημα με προσλεκτική ισχύ, απολεκτικά αποτελέσματα και ότι ως γνωστικό μέσο έκφρασης στα τρολικά εκφωνήματα χρησιμοποιείται η ειρωνεία όπως έχει οριστεί από τους Sperber & Wilson (1995).

Αυτή και μόνο η περιγραφή του τρολικού εκφωνήματος ως όλου, αρκεί για να αναγνωριστεί η τρολιά, ιδίως όταν συνδυάζεται με μια σειρά από άλλες στρατηγικές όπως το ύφος του εκφωνήματος, η φωτογραφία που τυχόν το συνοδεύει, καθώς και το όνομα προφίλ του μέλους. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση εύκολα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η διαδικτυακή τρολιά είναι ένα ακόμα κειμενικό είδος (Herring 2007) στα όρια του λογοτεχνικού, το οποίο ουσιαστικά είναι πολυτροπικό ως αποτέλεσμα των συνθηκών γένεσής του. Συνεπώς θα μπορούσαμε ίσως να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει μια ποιοτική διαβάθμιση μεταξύ των τρολικών εκφωνημάτων, βάσει των κριτηρίων που μόλις θίχτηκαν ανωτέρω.

4.5 Ένα νέο μεθοδολογικό πλαίσιο εξέτασης της τρολιάς

Για τους λόγους αυτούς κρίνεται αναγκαία μια νέα μεθοδολογία μελέτης του φαινομένου της τρολιάς. Η μεθοδολογία που προτάσσεται σε αυτήν εδώ την μεταπτυχιακή εργασία είναι η θεώρηση της *κειμενικής ισχύος* (Tsiplakou & Floros 2013) στην οποία θα αναφερθώ εκτενώς στο αμέσως επόμενο μέρος της εργασίας.

Κεφάλαιο 5

Κειμενικά Είδη, Κειμενικοί Τύποι και Λειτουργίες

Είναι γενικά αποδεκτό πως η επικοινωνία ανθρώπων στηρίζεται στη χρήση αμοιβαίως κατανοητών κωδίκων επικοινωνίας χρησιμοποιούμενων σε συγκεκριμένα συγκείμενα και στο πλαίσιο συγκεκριμένων πρακτικών.

Η έννοια του συγκείμενου (context) δηλώνει τις σχέσεις γλώσσας και εξωγλωσσικών στοιχείων, και οφείλεται στον ανθρωπολόγο Bronisław Malinowski, ο οποίος όταν τη δεκαετία του 1910 ήθελε να διεξάγει έρευνα στις Τροβριάνδες νήσους, αντιμετώπισε το πρόβλημα της σημασιολογικής απόδοσης των λέξεων από την γλώσσα κιριουίνα στα αγγλικά (Ντάλτας 2003:21-22). Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό, ο Malinowski επινόησε το *καταστασιακό συγκείμενο* (context of situation) που δηλώνει ότι κάποιες πρακτικές κοινωνικής δραστηριότητας απαιτούν συγκεκριμένες γλωσσικές μορφές σε φωνητικό/φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό και σημασιολογικό επίπεδο (Malinowski 1923). Δηλαδή αυτό που είχε παρατηρήσει ο Malinowski σχετικά με την η επιλογή του γλωσσικού τύπου, είναι ότι αυτή εξαρτάται άμεσα από τις περιστάσεις επικοινωνίας.

Στη συνέχεια ο Βρετανός γλωσσολόγος John Rupert Firth, συνεργάτης του Malinowski και ιδρυτής της γλωσσολογικής σχολής του Λονδίνου, επέκτεινε την έννοια του συγκείμενου καθώς στη δική πλέον θεώρηση το συγκείμενο είναι σύμπλεγμα αφηρημένων κοινωνικών κατηγοριών οι οποίες συμβάλλουν στην κατανόηση της επικοινωνιακής πραγματικότητας (Ντάλτας 2003:25). Για τον Firth (1957:181-182) το καταστασιακό συγκείμενο είναι το σύνολο ενός

σύνθετου ιστού που αποτελείται από γλωσσικά και κοινωνικά στοιχεία. Η γλώσσα για τον ερευνητή αυτόν, δηλώνει τις ταυτότητες των συμμετεχουσών σε ένα γλωσσικό συμβάν, τα αντικείμενα αυτού του συμβάντος, τα συναφή τους χαρακτηριστικά αλλά και κάθε γλωσσική και μη γλωσσική δράση που λαμβάνει χώρα εντός του συμβάντος.

Το μοντέλο συγκεκριμένου που πρότεινε ο Hymes (1964:12-25), το S.P.E.A.K.I.N.G., ορίζει το καταστασιακό συγκεκριμένο ως μια έννοια η οποία περιγράφει το πλαίσιο διεξαγωγής, τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε αυτή, τους στόχους, τις πράξεις του λόγου, τον τόνο της επικοινωνίας, τους λεκτικούς και μη κώδικες επικοινωνίας όπως χειρονομίες, τους κανόνες που διέπουν την επικοινωνία και τέλος το είδος του λόγου που χρησιμοποιείται στην επικοινωνία.

Φυσικά θα πρέπει να γίνει αντιληπτό πως το καταστασιακό συγκεκριμένο δεν έχει μόνο κοινωνικά χαρακτηριστικά. Το γνωστικό μοντέλο της Αρχής της Συνάφειας που έχουν περιγράψει οι Sperber & Wilson (1995) περιλαμβάνει ένα συγκεκριμένο, το οποίο διέπεται από καθαρά γνωσιακές συνιστώσες. Δηλαδή έχουμε έναν όρο, το συγκεκριμένο, ο οποίος άλλοτε εκφράζει κοινωνικές και άλλοτε γνωσιακές συνιστώσες δόμησης του νοήματος με σκοπό τη μετάδοση πληροφορίας για επικοινωνιακούς σκοπούς. Άρα στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής το συγκεκριμένο είναι μια δυναμική γνωσιακή θεώρηση που δομείται κάθε φορά από ό,τι περιγράφεται ως Αρχή της Συνάφειας.

Ο θεωρητικός πλουραλισμός που περιγράφηκε παραπάνω, καθιστά εύκολα κατανοητό το γεγονός πως η επικοινωνία ως συμβάν, δεν είναι μονολιθική έννοια, καθώς ούτε μόνο το γνωσιακό ούτε μόνο το κοινωνικό *συγκεκριμένο* θεωρούνται πως ερμηνεύουν το φαινόμενο της επικοινωνίας στην ολότητά του. Οι αιτίες για αυτή τη μη στατική θεώρηση της επικοινωνίας έχουν περιγραφεί από ορισμένες κοινωνιολογικές προσεγγίσεις. Η κατά Bourdieu κοινωνική θεωρία εισάγει της έννοια της *έξεως* (habitus) για να εξηγήσει τον τρόπο ζωής και τις πρακτικές μιας κοινότητας οι οποίες σε βάθος χρόνου υπόκεινται σε αλλαγές (Smith 2006:214-216). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου είναι η γλωσσική αλλαγή. Σε μια παλαιότερη φάση της ελληνικής γλώσσας, αρχικά ο δυικός και στη συνέχεια ο πληθυντικός αριθμός ήταν σε

χρήση για να δηλώσουν δύο ή παραπάνω πρόσωπα, αντικείμενα ή οντότητες. Η κοινωνική πρακτική που επικράτησε σε μεταγενέστερο στάδιο, έφερε κατά τον 19^ο αιώνα τον πληθυντικό ευγενείας για τη δείξη ενός μόνο προσώπου. Στο παράδειγμα αυτό παρατηρούμε πως αυτή η γλωσσική αλλαγή, που θεωρείται δάνειο από την γαλλική γλώσσα (Χατζηκυριακίδης 2012:19), τέθηκε σε χρήση όταν οι κοινωνικές πρακτικές της νεοελληνικής κοινωνίας απαίτησαν μια νέα γλωσσική μορφή που θα απέδιδε την απόδοση σεβασμού σε ένα πρόσωπο.

Η *έξη* λοιπόν, όπως και το *συγκείμενο*, έχει έναν έντονο γνωσιακό χαρακτήρα αφού το *επίπεδο ύφους (register)* -η γλωσσική μορφή με λίγα λόγια- που αντιστοιχεί σε κάθε κοινωνική πρακτική, κωδικοποιεί πληροφορίες. Σε κάθε κατάλληλη περίπτωση επικοινωνίας οι πληροφορίες αυτές μεταδίδονται ως συγκεκριμένες γλωσσικές μορφές, ώστε τελικά λόγω της επανάληψής τους σε κάθε αρμόζουσα κοινωνική περίπτωση, να μεταβάλλονται συν τω χρόνω σε ανθεκτικές θεωρήσεις, που όμως όπως θα δούμε στη συνέχεια, έχουν και τάσεις αλλαγής.¹⁴ Στο παράδειγμα του πληθυντικού ευγενείας που δόθηκε πιο πάνω, η συχνή χρήση του πληθυντικού κάθε φορά που έπρεπε να δηλωθεί σεβασμός προς ένα πρόσωπο, κατέστησε αυτή τη γλωσσική μορφή απαραίτητη σε κάθε *συγκείμενο* σεβασμού προς το εν λόγω άτομο. Ωστόσο, καθώς αλλάζουν οι κοινωνικές πρακτικές, θεωρείται πως είναι πιθανό κάποια στιγμή να επιστρέψουμε σε ενικό αριθμό για τα περιβάλλοντα αυτά.

Αυτό θεωρητικά σημαίνει πως η *έξη* περιλαμβάνει και μεταδίδει πληροφορίες που εκφράζονται γλωσσικά μέσω του *register*. Παράλληλα όμως η *έξη* ως πρακτική υπόκειται σε επιρροές από τις κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες θα εκφραστούν στην γλωσσική μορφή του *register*. Ωστόσο, όσο και αν και στον πυρήνα των εννοιών τους οι *έξεις* τείνουν να αλλάζουν, ως ανθεκτικές θεωρήσεις έχουν τη δυνατότητα να διασφαλίζουν την επιβίωσή τους για τους σκοπούς της επικοινωνιακής πρακτικής.

Τα *συγκείμενα* συνήθως συνδέονται με συγκεκριμένα γλωσσικά *επίπεδα ύφους (registers)* αλλά και με συγκεκριμένες ομάδες κειμένων με κοινά χαρακτηριστικά, που ονομάζονται *κειμενικά είδη (genres)*. Από τον Αριστοτέλη

---

¹⁴ Για την *έξη* ως ανθεκτική κοινωνική θεώρηση βλ. Eagleton 1991:156.

ακόμα παρατηρείται πως κάθε περίπτωση κοινωνικής πρακτικής απαιτεί το δικό της *είδος*, αφού κάθε διονυσιακή γιορτή απαιτούσε συγκεκριμένο *είδος* ποίησης, τραγωδίας ή κωμωδίας. Τα είδη δηλαδή, δεν είναι ποτέ αποκομμένα από το κοινωνικό περιβάλλον εντός του οποίου εμφανίζονται και μαζί με αυτό αναπροσαρμόζονται ώστε να αποτελέσουν ένα υβριδικό διακείμενο που αλληλεπιδρά μεταξύ της δημιουργού του και τις αποδέκτριάς του (Γεωργακοπούλου & Γούτσος 2011:235-236).¹⁵

Περαιτέρω ταξινομήσεις των κειμένων εισήγαγαν τις έννοιες της *κειμενικής λειτουργίας* (textual function) και του *κειμενικού τύπου* (textual type), για τα οποία θα μιλήσουμε στη συνέχεια. Επειδή όμως οι ταξινομήσεις αυτές δεν έλαβαν χώρα χωρίς να σημειωθούν προβλήματα αναντιστοιχιών μεταξύ των ταξινομήσεων αυτών, εμφανίστηκε η θεώρηση της Κειμενικής Ισχύος για να απαντήσει σε ερωτήματα που προκύπτουν από την προβληματική της ταξινόμησης των κειμένων βάσει του είδους, της λειτουργίας και των κειμενικών τύπων. Εντός του πλαισίου της θεωρίας αυτής, οι τρεις αυτές ταξινομικές κατηγορίες δεν καταργούνται, αλλά στη νέα θεώρηση λαμβάνουν ένα νέο ορισμό, βάσει του οποίου συνυπάρχουν δομικά (Tsiplakou & Floros 2013:124).

5.1 Σύντομη επισκόπηση των παλαιότερων θεωριών για το είδος, τους κειμενικούς τύπους και τις λειτουργίες

Ας δούμε τώρα με συντομία ορισμένα από τα βασικά στοιχεία των θεωριών για το *είδος* (genre), τους *κειμενικούς τύπους* (textual types) και τις *λειτουργίες* (functions), πριν προβούμε σε μια κριτική τους αποτίμηση.

5.1.1 Το *είδος* στις παραδοσιακές θεωρίες

---

¹⁵ Άρα θα μπορούσαμε να δεχτούμε την άποψη του Fredric Jameson πως τα *είδη* λειτουργούν ως κοινωνικά σύμβολα που οδηγούν στην κατάλληλη χρήση ενός πολιτισμικού έργου όπως είναι το κείμενο. Με τη σειρά του το κείμενο θεωρητικά έχει τη δυναμική να οδηγήσει την αποδέκτριά του προς την κατάλληλη πρόσληψή του: Jameson 1983:92-93 και Βαβά 2009:13.

Όπως έχουμε δει μέχρι τώρα, σύμφωνα με τις παλαιότερες παραδοσιακές θεωρήσεις, το είδος είναι το *σημείο* (sign) που κωδικοποιεί θεσμοθετημένες κοινωνικές πρακτικές που εκφράζονται μέσω της γλώσσας. Άρα τα είδη δεν είναι μόνο λογοτεχνικά, αλλά και κατηγορίες κειμένων στα οποία δεν γίνεται λογοτεχνική χρήση της γλώσσας, όπως λογαριασμοί ηλεκτρικού ρεύματος, οδηγίες χρήσεως, ταμπέλες καταστημάτων κ.λπ. (Πολίτης 2010). Στον σοβιετικό θεωρητικό Μιχαήλ Μπαχτίν οφείλεται η διάκριση των κειμενικών ειδών σε *πρωτογενή* (primary) μη λογοτεχνικά είδη, και σε *δευτερεύοντα* (secondary) λογοτεχνικά που ενσωματώνουν τα πρώτα για να δημιουργήσουν πιο σύνθετες ειδολογικές δομές (Bakhtin 1986:60-62, Τσιπλάκου υπό δημοσίευση).

Το είδος έγινε αντικείμενο μελέτης και ερμηνείας πολλών θεωρήσεων αφού η βασική του ιδιότητα να εμφανίζεται ως τυποποιημένη ρητορική στρατηγική σε καταστάσεις που επαναλαμβάνονται (Miller 1984:31), στις κατά Bourdieu *έξεις* με λίγα λόγια, είχε βαθιά επιρροή στη μελέτη του ως φαινομένου (Bawarshi & Reiff 2010:3).

Στο θεωρητικό πλαίσιο της *Νέας Ρητορικής* (New Rhetoric) που επηρεάστηκε από τη θεωρία των *λεκτικών πράξεων* (speech acts), την κοινωνιολογία του Anthony Giddens και τη μελέτη των ρητορικών τρόπων γραφής και προφορικής επιχειρηματολογίας, το είδος ερμηνεύεται ως δυναμικό προϊόν ενός κοινωνικού μόνο *συγκεκριμένου* που επαναλαμβάνεται ως πρακτική. Στη θεώρηση αυτή τα γλωσσικά χαρακτηριστικά έχουν έναν υποδεέστερο ρόλο καθώς οι κοινωνικές συνθήκες καθορίζουν τις γλωσσικές μορφές (Yunick 1997:322-326, Matsagouras & Tsiplakou 2008:74-76).¹⁶ Παράλληλα, τα κειμενικά είδη στη θεώρηση αυτή είναι δυναμικά προϊόντα αλληλεπίδρασης γλώσσας και κοινωνικού συγκεκριμένου, το οποίο και τα νοηματοδοτεί, αν και θα πρέπει να σημειωθεί πως μέσα στη σχολή αυτή αναπτύχθηκε η τάση θεώρησης των ειδών ως αυτόνομων διαμεσολαβητών μεταξύ των ατόμων και των κοινωνικών συγκεκριμένων (Τσιπλάκου υπό δημοσίευση).

---

¹⁶ Παρόμοιες αντιλήψεις για το είδος ως κοινωνικό προϊόν εκφράζουν και οι εκπρόσωποι της σχολής English for Specific Purposes: βλ. Tsiplakou & Floros 2013:120.

Η Αυστραλιανή Σχολή, αντίθετα, βαθύτατα επηρεασμένη από τον M. A. K. Halliday και τη Συστημική Λειτουργική Γραμματική του σχετικά με την κατάκτηση της γλώσσας και τον *γραμματισμό* (literacy), μαζί με το κοινωνικό *συγκείμενο* εξετάζει και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του *είδους* ως στοιχεία που παραπέμπουν στο εκάστοτε κοινωνικό συγκείμενο (Matsagouras & Tsiplakou 2008:76-78). Αυτό πρακτικά σημαίνει πως η Αυστραλιανή Σχολή ενδιαφέρεται περισσότερο για τις γλωσσικές εφαρμογές που θα καταστήσουν εφικτό ένα παιδαγωγικό μοντέλο γραμματισμού, με άμεσο αποτέλεσμα ότι το κειμενικό είδος στη θεώρηση αυτή εξαρτάται άμεσα από το συγκείμενο. Επιπλέον η σχολή αυτή δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για το κειμενικό είδος, μιας και επηρεασμένη από τη θεώρηση του Halliday, εξετάζει το κειμενικό είδος εν παρόδω ως συστατικό μέρος του register και ειδικότερα το θεωρεί ως μια πτυχή του τρόπου (Tsiplakou & Floros 2013:120-121, Τσιπλάκου υπό δημοσίευση).

Αυτές οι δύο σχολές πρακτικά εκφράζουν την αντίληψη πως το κείμενο είναι ο χώρος εντός του οποίου αποτυπώνονται οι όποιες εξελίξεις στις κοινωνικές αλλαγές (Hodge & Kress 1995:6-7, Kress 2003:83-84). Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι το *είδος* είναι κάτι που χαρακτηρίζεται από απόλυτη ρευστότητα λόγω του γεγονότος ότι είναι παράγωγο των κοινωνικών συνθηκών. Οι Matsagouras & Tsiplakou (2008:72) σημειώνουν πως το *είδος* ως σημειωτικό σύστημα ενέχει μια δομική σταθερότητα και μία επαναληψιμότητα ώστε να αναγνωρίζουν οι χρήστριες των κωδίκων τις συμβολικές ενδείξεις των *ειδών*. Η δομή των πληροφοριών σε ένα λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος, παραδείγματος χάριν, παραπέμπει σταθερά εδώ και χρόνια σε γνωστά σχήματα χρεώσεων, τυχόν εκπτώσεων ή αυξήσεων και πρόσφατων χρονικά προσαρμογών κοστολόγησης ώστε να μεταδίδονται χωρίς προβλήματα κατανόησης οι πληροφορίες του λογαριασμού. Κάθε κειμενικό είδος λοιπόν διαθέτει τις δικές του αυτόνομες γλωσσικές κειμενικές και ρητορικές δομές. Στο ίδιο πνεύμα οι εκπρόσωποι της Αυστραλιανής Σχολής Kress & Knapp (1992:5-8) τονίζουν ότι το κείμενο πρέπει να θεωρηθεί ως προϊόν της κοινωνίας που το παρήγαγε.

Βέβαια καθώς η ζωή του *είδους* εξαρτάται από την ζωή της κοινωνίας που το παράγει, τίποτα δεν εγγυάται πως δεν θα εξαφανιστεί ή ότι δεν θα

μετασηματιστεί. Όπως σημειώνουν οι Γεωργακοπούλου & Γούτσος (2011:60), το είδος κάποτε υφίσταται εξαφάνιση αλλά και επανακαθορισμό αναλόγως με τις ανάγκες της εκάστοτε κοινωνίας.

5.1.2 Οι κειμενικοί τύποι στις παλαιότερες θεωρήσεις

Ωστόσο το είδος δεν είναι μόνο σημείο κοινωνικών φαινομένων. Ένας γλωσσολογικός ορισμός του είδους λοιπόν θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν του πως υπάρχουν κάποιες συμβατικές μορφές κειμένου με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όσον αφορά τη μορφή, τη δομή και το περιεχόμενο (Χατζησαββίδης 2015:139-141). Ειδικότερα για να τονιστεί η γνωσιακή προσέγγιση του είδους, έχει προταθεί η ερμηνεία του βάσει της *θεωρίας των προτύπων* (prototype theory) (Saeed 2003:37-38). Η θεωρία αυτή εισηγείται πως οι άνθρωποι γενικά τείνουν να κατηγοριοποιούν τα πράγματα βάσει μιας πρωτότυπης γνωσιακά εικόνας που λειτουργεί ως νοητικός χάρτης για την ανάκτηση των νοημάτων. Έτσι, ένα νόημα που εντάσσεται σε μια πρωτοτυπική εικόνα, θα οριοθετηθεί εντός των ορίων της εικόνας αυτής. Η πρωτοτυπική εικόνα «νερό» είναι λογικό να δώσει νοήματα που σχετίζονται άμεσα με την εικόνα του χημικού παράγωγου της ένωσης υδρογόνου και οξυγόνου.

Θεωρείται λοιπόν ότι όσο περισσότερο ένα κείμενο θυμίζει μια πρωτοτυπική εικόνα ενός είδους, τόσο περισσότερο ταυτίζεται με αυτό. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί πως η αντίληψη αυτή δεν σημαίνει πως τα είδη είναι πρωτοτυπικά κείμενα, αλλά απλώς ότι υπάρχουν κείμενα που παρουσιάζουν ομοιότητες μεταξύ τους άρα και για αυτό συμβαίνει η ταξινόμηση τους σε ένα είδος ως υπερκείμενη γνωσιακή κατηγορία (Paltridge 1995:394-397).

Αυτό φέρνει στο προσκήνιο την έννοια του κειμενικού τύπου. Αν το είδος ορίζεται (και) με εξω-κειμενικά κριτήρια σε θεωρήσεις όπως η *Νέα Ρητορική* που είδαμε πιο πάνω, στη βιβλιογραφία δεν συμβαίνει το ίδιο με τους κειμενικούς τύπους (Biber 1989:6). Οι *κειμενικοί τύποι* αφορούν την ταξινόμηση ομάδων κειμένων βάσει των κειμενικών πρωτοτύπων, δηλαδή βάσει λειτουργικών και γλωσσολογικών ομοιοτήτων μορφής που καθιστούν δύο κείμενα πραγματώσεις του ίδιου *κειμενικού τύπου* αν και μπορεί να ανήκουν σε διαφορετικά είδη (Lee 2001:38-40). Αυτή η παραδοχή συνεπάγεται πως τα είδη είναι υποκείμενα στους

κειμενικούς τύπους, δηλαδή ένας κειμενικός τύπος πραγματώνεται με περισσότερα του ενός είδη.

Σε επίπεδο ταξινομήσεων, η Lopez Medina (2003:149) αναγνωρίζει πέντε κειμενικούς τύπους, τον *αφηγηματικό* (narrative), τον *περιγραφικό* (descriptive), τον *επιχειρηματολογικό* ή *δικανικό* (argumentative), τον *πληροφοριακό* (instructive) και τον *αντιθετικό* (comparison/contrast). Μια ενδεικτική αναφορά σε άλλες θεωρήσεις, περιλαμβάνει την ταξινόμηση του Longrace ο οποίος σημειώνει τέσσερα *είδη βαθείας δομής* (deep structure genres), όπως το *αφηγηματικό* (narrative), το *διαδικαστικό* είδος (procedural), το *εκθεσιακό* (expository) και το *προτρεπτικό* (hortatory). Επίσης, ο Werlich διακρίνει πέντε κειμενικούς τύπους, την *αφήγηση* (narration), την *περιγραφή* (description) την *έκθεση* (exposition), την *επιχειρηματολογία* (argumentation) και το *κατευθυντικό* (instruction) είδος. Οι Beaugrande & Dressler διακρίνουν επτά κειμενικούς τύπους, τον *περιγραφικό* (descriptive), τον *αφηγηματικό* (narrative), τον *διαλεκτικό* (argumentative), τον *επιστημονικό* (scientific), τον *διδακτικό* (didactic), τον *λογοτεχνικό* (literary) και τον *ποιητικό* (poetic).¹⁷ Αυτή η πολυδιάστατη προσπάθεια ταξινόμησης, για την οποία κάθε ερευνήτρια και ερευνητής χρησιμοποιούν διαφορετικά κριτήρια, δημιουργεί προβληματισμούς σχετικά με την ταξινόμηση των κειμενικών τύπων. Όμως, όπως σημειώνουν οι Matsagouras & Tsiplakou (2008:78-80), αυτό που θα πρέπει να θεωρηθεί ως το κυρίαρχο ζητούμενο για ένα κείμενο, είναι τελικά η *λειτουργία* που αυτό το κείμενο επιτελεί.

5.1.3 Οι κειμενικές λειτουργίες

Οι Chandler & Munday (2011:241) ορίζουν τις γλωσσικές *λειτουργίες* ως τις σχέσεις ή τους επικοινωνιακούς ρόλους ανάμεσα στη γλωσσική μορφή και στο κοινωνικό συγκείμενο. Οι ταξινομήσεις που έχουν γίνει ξεκινούν από τον Buehler ο οποίος διέκρινε την *αναφορική* (representational), την *εκφραστική* (expressive) και την *βουλητική* (conative) λειτουργία. Η *αναφορική*, σχετίζεται με την αναπαράσταση του φυσικού κόσμου, η *εκφραστική* είναι εκείνη που

---

¹⁷ Για όλες αυτές τις ταξινομήσεις βλ. Τσιπλάκου (υπό δημοσίευση).

χρησιμοποιείται για την έκφραση των συναισθημάτων της ομιλήτριας, ενώ η *βουλητική* λειτουργία αναφέρεται στην επιρροή που ασκείται στην ακροάτρια.

Ο Jakobson (1960:350-377) έθεσε τις λειτουργίες υπό την οπτική της επικοινωνίας. Θωρεί λοιπόν πως αρχικά υπάρχουν οι παράγοντες του επικοινωνιακού συγκειμένου, οι οποίοι είναι ο ομιλήτρια, η ακροάτρια, το θέμα της επικοινωνίας, το μήνυμα που μεταδίδεται, ένας κοινά κατανοητός και αποδεκτός κώδικας επικοινωνίας δηλαδή μια κοινά κατανοητή γλώσσα, και τέλος το κανάλι της επικοινωνίας. Έτσι, κάθε επικοινωνιακή περίσταση χαρακτηρίζεται από μία μόνο εξ αυτών των λειτουργιών. Οι κατά Jakobson λειτουργίες είναι

- *αναφορική* (referential), γνωστικής φύσεως αφού μεταδίδει πληροφορίες,
- *εκφραστική* (expressive) ή *συναισθηματική* (emotive), μεταδίδει την στάση της ομιλήτριας για το περιεχόμενο του μηνύματός της,
- *βουλητική* (conative), σχετίζεται με το δέκτη και δηλώνει την τάση της ομιλήτριας να επιφέρει μια αλλαγή στον κόσμο της,
- *ποιητική* (poetic), που σχετίζεται με τη μορφή και το ύφος του μηνύματος,
- *φατική* (phatic), η οποία εστιάζεται αυστηρά στο διάλυο της επικοινωνίας καθώς αρχίζει, προωθεί ή τερματίζει ένα επικοινωνιακό γεγονός,
- *μεταγλωσσική* (metalinguistic), η οποία σχετίζεται με τον κώδικα, η γλώσσα μιλά για την ίδια την γλώσσα (Βελούδης 2008:29-30).

Ο M.A.K. Halliday ξεκινώντας από την μελέτη της γλώσσας των παιδιών, διακρίνει επτά γλωσσικές λειτουργίες (Saville-Troike 2012:57) :

- *λειτουργική* (instrumental) : η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να πραγματοποιηθούν οι στόχοι του παιδιού,
- *κανονιστική* (regulatory): η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να καθορίσει την συμπεριφορά των άλλων απέναντί των παιδιών,
- *διαδραστική* (interactional): η γλώσσα που χρησιμοποιείται στη διάδραση μεταξύ του εγώ και των άλλων,

- *προσωπική* (personal): η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να δηλώσει την ταυτότητα,
- *ευριστική* (heuristic): η γλώσσα ως τρόπος εκμάθησης σχετικά με τη λειτουργία κάποιων αντικειμένων και καταστάσεων,
- *φαντασιακή* (imaginative): η γλώσσα της φαντασίας
- *αναπαραστασιακή* (representational): τρόποι έκφρασης προθέσεων ή επικοινωνίας για κάτι.

5.2 Το πρόβλημα των ταξινομήσεων

Από όλες τις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις προκύπτει ένα προβληματικό σημείο που θα πρέπει να θιχτεί. Είδαμε μέχρι τώρα πως το είδος έχει προσεγγισθεί ως δυναμικό αλλά και ταυτόχρονα στατικό σημείο που κωδικοποιεί κοινωνικές και γνωσιακές καταστάσεις, πως οι προσεγγίσεις που προϋποθέτουν κειμενικούς τύπους, θεωρούν το είδος υποκείμενη κατηγορία, και ότι οι λειτουργίες όπως τις έχουν περιγράψει π.χ. ο Jakobson ή ο Buehler δεν ανταποκρίνονται προς τους κειμενικούς τύπους με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούμε να πούμε ότι η αφηγηματική λειτουργία αντιστοιχεί στον αφηγηματικό κειμενικό τύπο. Άρα είναι δύσκολο να προϋποτεθεί μηχανιστικό σύστημα ταξινόμησης, που να κατηγοριοποιεί τα υπάρχοντα κείμενα αλλά παράλληλα να προβλέπει τη μορφή και τη λειτουργία όλων των μελλοντικών κειμένων.¹⁸ Όπως σημειώνουν οι Matsagouras & Tsiplakou (2008:80), οι όποιες μέχρι τώρα ταξινομήσεις λειτουργιών δεν έχουν κατορθώσει να συμπέσουν με τους κειμενικούς τύπους, οι οποίοι με τη σειρά τους εντάσσουν πολλά είδη στο ταξινομικό τους δυναμικό. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως η θεωρία αναγκάζεται να κάνει παραχωρήσεις ώστε να κατορθώσει να περιγράψει την λειτουργικότητα των κειμένων και των ειδών στο συγκεκριμένο.

---

¹⁸ Ως ενδεικτικό φαινόμενο του γεγονότος πως οι παραδοσιακές ταξινομήσεις για τα κείμενα δεν εξυπηρετούν πρακτικούς σκοπούς, αξίζει να αναφερθεί η έρευνα των Χόνδρη & Βλαχάβα (2006:41-48), οι οποίοι εγκαταλείπουν τις θεωρήσεις αυτές, και εφαρμόζουν τη θεωρία των λεκτικών πράξεων, με απώτερο σκοπό της εργασίας τους τη δημιουργία υπολογιστικού μοντέλου κειμενικής ταξινόμησης.

Επιπλέον, αν χρησιμοποιήσουμε την παρατήρηση του Wittgenstein (1922) πως η αντιστοιχία γλωσσικής δομής και πραγματικότητας στην αναφορική διάσταση της γλώσσας, οφείλει να είναι 1:1 (Ντάλτας 2003:36), τότε έχουμε ένα ακόμα προβληματικό σημείο των ταξινομήσεων αφού απουσιάζει η εν λόγω αναλογία σχετικά με τα κείμενα και τις λειτουργίες και μορφές τους. Ένα κείμενο δηλαδή μπορεί να έχει λόγο αναλογίας προς τις λειτουργίες του 1:3, παραδείγματος χάριν μια διαφήμιση μπορεί να διαθέτει κανονιστικές, διαδραστικές αλλά και φαντασιακές λειτουργίες.

Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η αφήγηση ως λειτουργία είναι ένα δυναμικό σύστημα λόγω της φύσης της αφηγηματικότητας, αλλά παράλληλα ο κειμενικός τύπος που την περιγράφει δεν μπορεί να αποδώσει όλες τις πτυχές της δυναμικότητάς της (Georgakopoulou 2005:594-596).

Το ατελές του συστήματος των μέχρι στιγμής ταξινομήσεων αποδεικνύεται και στην πράξη, αφού στις έρευνες για τα σώματα κειμένων του Helsinki corpus παρατηρήθηκε ότι κάποια κείμενα διαθέτουν χαρακτηριστικά περισσότερα του ενός είδους. Συνεπώς τίθεται ανάγκη για μια νέα θεώρηση του όλου συστήματος με την ανάδειξη ενός νέου περιγραφικού μοντέλου (Moessner 2010:132-136).

Στα μέχρι στιγμής δεδομένα, θα προσθέσω και μια ακόμα παράμετρο. Υποστηρίζεται από τη βιβλιογραφία ότι το είδος είναι μια τυποποιημένη μορφή ρητορικής δράσης που βασίζεται σε καταστάσεις που συμβαίνουν ξανά και ξανά (Miller 1984:159) άρα το είδος διαμεσολαβεί ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία μεταφέροντας γνώση (Miller 2005:59-61). Όμως, όπως ακριβώς έχει δείξει ο Saussure μια λέξη μπορεί να κερδίζει ή να χάνει την αξία που έχει σε μία κοινωνία ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες και εξελίξεις που θα επιτρέψουν να εμφανιστεί ένας άλλος όρος που θα προσδιορίσει αρνητικά ή θετικά την αξία του πρώτου (Χριστίδης 2005:24). Το ίδιο αναλογικά μπορεί να συμβαίνει και με τα ίδια τα κείμενα όταν αλλάζει το συγκείμενο εμφάνισής τους και κερδίζουν ή αναλόγως χάνουν κάτι από την σημειωτική αξία τους, με την εμφάνιση ή απουσία στοιχείων του κοινωνικού και γνωσιακού συγκειμένου. Επιπλέον η ταξινόμηση των ειδών ως κατηγορίας υποδεέστερης των κειμενικών τύπων αφήνει χωρίς ανάλυση μια εξαιρετικά ενδιαφέρονσα πτυχή του είδους, η οποία

σχετίζεται με τη θεωρία των λεκτικών πράξεων. Μια παραδοσιακή ταξινομική θεώρηση, δηλαδή, δεν δίνει πληροφορίες για το πώς το κείμενο αλληλεπιδρά με τις αναγνώστριες στις οποίες απευθύνεται μέσω της ερμηνείας του από αυτές.

Αυτά όλα τα μειονεκτήματα των ταξινομικών προσεγγίσεων καλύπτει η θεώρηση της Κειμενικής Ισχύος, η παρουσίαση και ανάλυση της οποίας ακολουθεί στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 6

Η Προσέγγιση της Κειμενικής Ισχύος

Η προσέγγιση της *κειμενικής ισχύος* (textual force) των Tsiplakou & Floros (2013) αντιμετωπίζει τα μειονεκτήματα των παραδοσιακών θεωρήσεων των κειμενικών ταξινομήσεων. Παράλληλα η θεωρία προτείνει ένα νέο μοντέλο ερμηνείας των κειμένων, το οποίο βασίζεται σε μια σειρά από προγενέστερες θεωρητικές παραδοχές.

Θα ξεκινήσουμε την παρουσίαση της προσέγγισης της Κειμενικής Ισχύος αναφέροντας τις παραδοχές της θεωρίας σχετικά με τα θεωρητικά σχήματα του είδους, της λειτουργίας και του κειμενικού τύπου.

6.1 Είδος, λειτουργία και κειμενικός τύπος στην προσέγγιση της κειμενικής ισχύος

Το είδος στη νέα αυτή θεώρηση είναι κοινωνική και γνωσιακή δομή, καθώς είναι ένα εργαλείο κωδικοποίησης της κοινωνικής και γλωσσικής πρακτικής, αλλά και η γνωσιακή δομή μέσω της οποίας ο γλωσσικός κώδικας γίνεται κατανοητός σε κάθε πλαίσιο επικοινωνίας (Tsiplakou & Floros 2013:124). Άρα για τη θεώρηση της Κειμενικής Ισχύος το είδος είναι στατική αλλά και δυναμική οντότητα εντός της οποίας εγγράφονται κώδικες επικοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή φέρει και την επόμενη διαπίστωση πως τα σχήματα των κειμενικών τύπων δεν μπορούν να τίθενται υπεράνω των ειδών καθώς όπως σημειώνουν οι Tsiplakou & Floros (2013:124) το είδος δεν είναι κατηγορία υποκείμενη σε σχέση με τον κειμενικό τύπο ούτε αυτός δείχνει κάτι για τη φύση

του είδους (Τσιπλάκου υπό δημοσίευση). Παραδείγματος χάριν, ο κειμενικός τύπος της αφήγησης προϋποθέτει ότι πρέπει να υπάρχει διαδοχή γεγονότων άρα σύμφωνα με τη θεώρηση αυτή, οι παρελθοντικοί χρόνοι είναι προαπαιτούμενοι για να υπάρξει ο κειμενικός τύπος της αφήγησης. Ωστόσο κειμενικά είδη, όπως για παράδειγμα η διαφήμιση, εμφανίζουν αφηγήσεις σε ενεστωτικούς χρόνους για να δώσουν μια αμεσότητα στον λόγο τους.

Αναφορικά με τις λειτουργίες, γίνονται και εδώ μια σειρά από χρήσιμες διαπιστώσεις για τη φύση και το ρόλο τους σε σχέση με τα είδη και τους κειμενικούς τύπους. Αρχικά να σημειώσουμε ότι στο πλαίσιο της προσέγγισης της Κειμενικής Ισχύος, διατηρούνται τα σχήματα των λειτουργιών, αλλά πλέον δεν συσχετίζονται κατ' αντιστοιχία με τα κειμενικά είδη. Αυτό γίνεται για μια σειρά από συγκεκριμένες αιτίες που οι Tsiplakou & Floros (2013:124) απαριθμούν ως εξής:

1) οι μέχρι στιγμής προταθείσες τυπολογίες έχουν αποτύχει στο να ορίσουν μια σύνδεση μεταξύ των δύο εννοιών. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως στις εν λόγω θεωρήσεις δεν υπάρχει δυνατότητα αντιστοίχισης κειμενικού τύπου και λειτουργίας σε αναλογία με βαθμό 1:1. Η αναντιστοιχία αυτή μοιραία οδηγεί σε προσπάθειες που μπορούν να οριστούν ως κυκλικές καθώς δεν προσφέρουν μια νέα τυπολογική οπτική αφού

2) δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τη δυναμική φύση του είδους. Είδαμε πιο πάνω πως το είδος είναι μια κοινωνική-γνωσιακή δομή προσαρμόσιμη κάθε φορά σε νέες κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές και γνωσιακές εξελίξεις. Άρα η ταξινόμησή του ως κατηγορίας υποκείμενης των κειμενικών τύπων και λειτουργιών, δεν εξηγεί τίποτα για τη διαδικασία διαμόρφωσης και κωδικοποίησης αυτών των εξελίξεων,

3) τα φωνολογικά, μορφολογικά, συντακτικά και σημασιολογικά στοιχεία ενός κειμένου, τα γλωσσικά του χαρακτηριστικά με δύο λόγια, δεν είναι αποτέλεσμα της ιδιότητας ενός κειμένου να πραγματώνει συγκεκριμένη λειτουργία. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως η αφηγηματική λειτουργία δεν συνιστά απαραίτητως ένα άκαμπτο γλωσσικό μοτίβο, βάσει του οποίου οφείλουν να συντάσσονται, όλα τα αφηγηματικά είδη, ιδίως μάλιστα καθώς η αφήγηση φαίνεται να

αποτελεί μια πρωταρχική γνωσιακή και πολιτισμική κατηγορία και ως εκ τούτου είναι πολιτισμικά εξαρτημένη (Georgakopoulou & Goutsos 2000:119),

4) ενώ παράλληλα ένα μόνο είδος μπορεί να αναμιγνύει περισσότερες της μίας λειτουργίες. Η λειτουργική υβριδικότητα είναι εν πολλοίς αποτέλεσμα της πρωταρχικής φύσης της αφήγησης, με αποτέλεσμα ένας κειμενικός τύπος να λειτουργεί «υπηρετώντας» -όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Chatman (1990:10-11)- τον άλλο με τέτοιο τρόπο ώστε να αναδύεται ξεκάθαρα η συνολική λειτουργία του εκάστοτε κειμένου.¹⁹ Στην *Ιλιάδα*, παραδείγματος χάριν, η αφήγηση των πολεμικών περιστατικών διακόπτεται για να δοθεί η περιγραφή της ασπίδας του Αχιλλέα, ενώ ένας μύθος του Αισώπου είναι παράλληλα μια αφήγηση, αφού έχουμε χρονική ακολουθία των γεγονότων του, αλλά ο σκοπός του είναι η ηθική παραίνεση (Tsiplakou & Floros 2013:126). Αυτό σημαίνει πρακτικά πως αν εξεταστεί το επικό, παραδείγματος χάριν, είδος στη βάση της παραδοσιακής θεώρησης περί ειδών και λειτουργιών, τότε λογικά ανήκει στο αφηγηματικό πλαίσιο λειτουργιών, αλλά εμπειρικά ως αναγνώστριες του κειμένου, γνωρίζουμε πως η δομή του ποιήματος περιλαμβάνει και περιγραφές ακριβώς γιατί στο πλαίσιο της σύνθεσης του ποιήματος, υπάρχει η ανάγκη να ειπωθούν κάποια πράγματα εκτός αφήγησης ή σε συνδυασμό με αυτήν. Αυτή η ιδιότητα οφείλεται εν πολλοίς σε κάτι που δεν εξετάζουν οι παραδοσιακές θεωρήσεις: στην πολυφωνία και στην πολυσημία των κειμένων τις οποίες όλα φέρουν σε ένα μικρό ή μεγάλο βαθμό (Virtanen 1992:303-304, Cobley 2001:486) με αποτέλεσμα την ένταξη πολλών σημασιών και φωνών σε μία μόνο αφηγητική φόρμα,²⁰

5) αλλά ακόμα και σε επίπεδο πρόσληψης η γλωσσική δομή δεν εγγυάται πως ένα κείμενο που ανήκει σε έναν συγκεκριμένο κειμενικό τύπο και λειτουργία, θα

---

¹⁹ Αναφορικά με την έννοια της *υβριδικότητας* (hybridity), θα πρέπει να πούμε πως για τον Burke (2010:26-27) ακόμα και η έννοια της λογοκλοπής ή της μίμησης είναι μια μορφή υβριδικού κειμένου, ενώ βεβαίως και τα ίδια τα είδη εντάσσονται στην έννοια της υβριδικότητας κάθε φορά που ένα τοπικό στοιχείο συνδυάζεται με μια ξένη τεχνική για να συνθέσουν ένα κείμενο.

²⁰ Μια ακόμα πτυχή αυτού του θέματος είναι ότι η ιστορική μετάβαση από τον προφορικό λόγο στον γραπτό επέφερε μια συνέπεια: όπως σημειώνει η Fludernik (2000:285) η γραπτή αφήγηση έχει διαφορετικές λειτουργίες από την προφορική.

προσλαμβάνεται σαν να ανήκει στον προαναφερθέντα κειμενικό τύπο και λειτουργία. Το φιλοσοφικό έπος του Λουκρητίου *De Rerum Natura* ενώ τηρεί την κυρίαρχη φορμαλιστική σύμβαση του παραδοσιακού έπους, είναι δηλαδή γραμμένο σε ηρωικό εξάμετρο μέτρο, όμως διαχρονικά προσλαμβάνεται ως φιλοσοφική πραγματεία και όχι ως έπος ηρωικών πράξεων.

Όλες οι παραπάνω θεωρητικές παραδοχές οδηγούν σε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα για τη φύση της λειτουργίας (Tsiplakou & Floros 2013:124-125). Η λειτουργία που μπορεί να αναγνωριστεί ως λειτουργία χ' σε ένα πρώτο επίπεδο, π.χ. γραφής, μπορεί εξίσου να αναγνωριστεί ως λειτουργία ψ' σε ένα δεύτερο επίπεδο ερμηνείας του κειμένου, π.χ. στο επίπεδο της ανάγνωσης ή της πρόσληψης. Η λειτουργία ψ' θεωρείται ως κυρίαρχη, έστω και αν είναι έμμεση, και ταυτίζεται με την κυρίαρχη ερμηνεία ενός κειμένου, χωρίς όμως να αποκλείονται οι «ασθενείς» ερμηνείες. Ένα παράδειγμα αυτού του ισχυρισμού είναι το κειμενικό είδος της παραβολής, όπου ενώ η λειτουργία χ' ταυτίζεται με την αφήγηση, όμως η ισχύς του κειμένου, η λειτουργία ψ', είναι η παραίνεση.

Η λειτουργία ψ' είναι ουσιαστικά η *κειμενική ισχύς* (textual force), για την οποία θα μιλήσουμε στη συνέχεια. Η διαφορά των δύο επιπέδων λειτουργίας, είναι γνωσιολογική και αφορά την γνώση του είδους και ιδίως των διαστάσεων του που έχουν να κάνουν με το κοινωνικό και πολιτισμικό του συγκείμενο, το οποίο όπως είδαμε, διαμορφώνει το είδος. Άρα η ανάκτηση της λειτουργίας ψ' γίνεται με μια γνωσιακή διαδικασία συμπερασμού.

Συνακόλουθα οι παραδοσιακοί κειμενικοί τύποι (αφήγηση, περιγραφή, κ.τ.λ.) επαναπροσδιορίζονται ως *μορφές κειμενικής οργάνωσης* (modes of textual organization), και πλέον είναι περιγραφικά δομικά στοιχεία του κειμένου τα οποία δίνουν πληροφορίες για το πώς είναι δομικά διαρθρωμένο το κείμενο. Η έννοια του κειμενικού τύπου παύει πλέον να «εξουσιάζει» ταξινομικά το είδος και μετατρέπεται απλώς σε ένα μοτίβο που επανεμφανίζεται σε πολλά κείμενα. Αυτή η παραδοχή περί κειμενικών τύπων προσφέρει το πλεονέκτημα πως αποσυνδέομενη από την λειτουργία, συνδράμει προς την πολυφωνία του κειμένου, όπου το μοτίβο της κειμενικής οργάνωσης απλώς υπάρχει ως μια πτυχή του κειμένου (Tsiplakou & Floros 2013:125).

6.2 Διαδικασία συμπερασμού και ανάκτησης της κειμενικής ισχύος και το θεωρητικό της υπόβαθρο

Η διαδικασία συμπερασμού περιλαμβάνει την γνωσιακή διάδραση της αναγνώστριας με το κείμενο ώστε αρχικά να γίνουν διακριτές οι ιδιότητες του συγκεκριμένου που σχετίζονται με τον *τόνο*(tenor) και το *πεδίο* (field) του.²¹ Στη συνέχεια, αφού αναγνωριστεί το συγκεκριμένο, ακολουθεί η γνώση του είδους ή η επίγνωση πως ένα κείμενο ανήκει σε συγκεκριμένο είδος, που βοηθά στην υπόθεση και στη συνέχεια εφαρμογή των υποθέσεων αυτών για την ανάκτηση λειτουργιών που ενώ υπάρχουν στο κείμενο, δεν εκφράζονται ρητά γλωσσικά (Tsiplakou & Floros 2013:125).

Αυτό το σχήμα της διαδικασίας βασίζεται σε ορισμένες θεωρητικές παραδοχές για τις οποίες θα γίνει αμέσως λόγος.

6.2.1. Θεωρία των λεκτικών πράξεων

Ο John L. Austin υπήρξε ο εισηγητής της *θεωρίας των λεκτικών πράξεων* (speech act theory). Ο ίδιος δεν έγραψε βιβλίο όπου θα εξέθετε τη θεωρία του, αλλά έδωσε μια σειρά διαλέξεων στην Οξφόρδη και στο Harvard, όπου παρουσίασε τις απόψεις του για την γλώσσα. Οι διαλέξεις αυτές καταγράφηκαν από το μαθητή του J. O. Urmson και εκδόθηκαν σε βιβλίο με τον τίτλο *How to Do Things with Words*.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή (Austin 1962, Searle 1969), η γλώσσα δεν χρησιμοποιείται μόνο για να περιγράψει την πραγματικότητα, αλλά και για να επιτευχθούν κάποιοι στόχοι μέσω του γλωσσικού κώδικα. Με την γλώσσα δεν λέμε μόνο για τα πράγματα, αλλά κάνουμε πράγματα, επιτελούμε δηλαδή γλωσσικές πράξεις. Η επιτέλεση αυτή περιλαμβάνει μορφολογικά κριτήρια όπως

---

²¹ Οι όροι αυτοί περιγράφουν στη Συστημική Λειτουργική Γραμματική στοιχεία του *συγκεκριμένου* (context). Ο τόνος σχετίζεται με τους κοινωνικούς ρόλους και την κοινωνική απόσταση των ατόμων που συμμετέχουν σε μια επικοινωνιακή πράξη, ενώ το πεδίο αναφέρεται στις κοινωνικά θεσμοθετημένες επικοινωνιακές πράξεις εντός των οποίων παράγεται η γλώσσα.

τα επιτελεστικά ρήματα αλλά και τις έμμεσες λεκτικές πράξεις (Searle 1975:59-82). Παράλληλα έχουν περιγραφεί οι συνθήκες επιτυχίας των πράξεων, οι οποίες σύμφωνα με τον Austin (1962:14-15), είναι οι εξής:

A: (1) πρέπει να υπάρχει μια συμβατική διαδικασία που έχει ένα συμβατικό αποτέλεσμα.

(2) οι περιστάσεις και τα πρόσωπα πρέπει να είναι κατάλληλα.

B: Η διαδικασία πρέπει να εκτελεστεί (1) σωστά και (2) ολοκληρωμένα.

Γ: Συχνά (1) τα πρόσωπα πρέπει να έχουν τις απαραίτητες σκέψεις, συναισθήματα και προθέσεις και (2) εάν υπάρχει καθορισμένη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθήσουν στη συνέχεια, τότε πρέπει να το κάνουν.

Το εκφώνημα αποκτά πλέον μια τριμερή διάσταση και εντάσσεται στο πλαίσιο της επικοινωνιακής δραστηριότητας όπου κάτι 1) εκφωνείται, 2) μέσω του εκφωνήματος αναγνωρίζεται η πρόθεση της ομιλήτριας, και τέλος 3) η ακροάτρια αναμένεται να διαδράσει/αντιδράσει στο εκφώνημα. Όλη αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει τις *εκφωνηματικές* (locutionary acts), τις *προσλεκτικές* (illocutionary acts) και τις *απολεκτικές* (perlocutionary acts) πράξεις.

Οι εκφωνηματικές πράξεις περιλαμβάνουν το εκφώνημα ως γεγονός φυσικό και μετρήσιμο, οι προσλεκτικές την *προσλεκτική ισχύ* (illocutionary force) του εκφωνήματος η οποία δεν εκφράζεται λεκτικά αλλά είναι προϊόν συμπερασμού, και οι απολεκτικές πράξεις περιγράφουν την αντίδραση της ακροάτριας του εκφωνήματος σε αυτό.²²

6.2.2 Θεωρία της Συνάφειας των Sperber & Wilson

---

²² Για μια περιεκτική αλλά και πλήρη εισαγωγή στη θεωρία των λεκτικών πράξεων, οι αναγνώστριες και οι αναγνώστες του παρόντος κεφαλαίου παραπέμπονται στο Κανάκης 2007:87-160.

Όπως έχουμε δει μέχρι τώρα, ο Grice εισηγήθηκε τα συνομιλιακά υπονοήματα για τα οποία υποστήριξε πως πρέπει να υπάρχουν ορισμένα αξιώματα που θα επιτρέψουν την κατανόηση των υπονοημάτων. Τα αξιώματα είναι της ποσότητας, της ποιότητας, του τρόπου και της συνάφειας για τα οποία έχει γίνει λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Οι Sperber & Wilson (1995) υποστήριξαν πως το μόνο απαιτούμενο αξίωμα για να γίνει κατανοητό ένα υπονόημα είναι η *Αρχή της Συνάφειας*. Ξεκινούν από το δεδομένο πως μία υπόθεση είναι συναφής σε ένα δεδομένο συγκεκριμένο αν και μόνο αν φέρει κάποιο *συγκειμενικό αποτέλεσμα* (contextual effect) στο συγκεκριμένο αυτό (Sperber & Wilson 1995:122). Δηλαδή εν ολίγοις, για αυτούς τους ερευνητές η ανθρώπινη επικοινωνία βασίζεται και εμπλουτίζεται με υποθέσεις οι οποίες συμβάλλουν στην επιτυχημένη ανταλλαγή νοημάτων. Οι υποθέσεις αυτές ονομάζονται *συγκειμενικά αποτελέσματα* και είναι τριών ειδών: τα *συγκειμενικά υπονοήματα* (contextual implicatures), η *ενίσχυση* (strengthening) και η *απαλοιφή* (erasure) υπαρχουσών υποθέσεων (Sperber & Wilson 1995:75-83, 197-202).

Από εκεί και πέρα οι Sperber & Wilson (1995:46-50) υποστηρίζουν ότι κάθε πράξη εμφανούς επικοινωνίας πρέπει να φέρει την προϋπόθεση της βέλτιστης συνάφειάς της (*Αρχή της Συνάφειας*). Παράλληλα, οι συνθήκες έκτασης – μείωσης ή αύξησης- της Συνάφειας είναι οι εξής δύο: 1) μια υπόθεση είναι συναφής με ένα συγκεκριμένο στο βαθμό που τα συγκειμενικά αποτελέσματα σε αυτό είναι μεγάλα, και 2) μια υπόθεση είναι συναφής με ένα συγκεκριμένο στο βαθμό που το κόστος επεξεργασίας της στο συγκεκριμένο αυτό είναι μικρό (Sperber & Wilson 1995:125).

Δηλαδή αυτό που εισηγούνται οι Sperber & Wilson είναι πως η ανθρώπινη επικοινωνία βασίζεται στη γνωσιακή μας ικανότητα να εκφέρουμε συναφή εκφωνήματα, τα οποία γίνονται αμέσως κατανοητά σε ένα δεδομένο συγκεκριμένο, χωρίς ιδιαίτερη επεξεργασία, αφού έχουμε ήδη ενισχύσει το γνωσιακό συγκεκριμένο με ένα απόθεμα *υποθέσεων* (assumptions) συναφών για κάθε περίπτωση επικοινωνίας για την οποία έχουμε πληροφορίες. Το συγκεκριμένο δηλαδή στη θεωρία αυτή αποκτά ένα γνωσιακό και παράλληλα δυναμικό

πλαίσιο εντός του οποίου κατασκευάζονται, ενισχύονται ή απαλείφονται οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται κατά την επικοινωνία. Αυτή η θεωρητική παραδοχή βρίσκει πρακτική εφαρμογή στην περίπτωση του γνωστού ρητού του Chomsky: «*Αχρωμες πράσινες ιδέες κοιμούνται μανιασμένα*». Αυτό που παρατηρείται εδώ είναι ότι από γνωσιακής άποψης το εκφώνημα αυτό δεν προσφέρει κανένα πληροφοριακό φορτίο καθώς είναι μη συναφές προς το γνωσιακό απόθεμα των αποδεκτριών του, απαιτεί μεγάλο κόστος επεξεργασίας και έτσι δεν προκύπτει καμία συναφής υπόθεση.

6.2.3 Το κατά M. A. K. Halliday register και οι ιδιότητές του

Για τον Halliday το *πεδίο* (field) και ο *τόνος* (tenor), στοιχεία και τα δύο του *register*, είναι η συγκέντρωση ορισμένων σημασιολογικών χαρακτηριστικών τα οποία απαιτούνται για κάθε κατάσταση γλωσσικής επικοινωνίας (Halliday 1978:31-32). Το συγκείμενο στη θεώρηση αυτή είναι ό,τι προκύπτει από τα τρία στοιχεία της εκάστοτε επικοινωνιακής πρακτικής, δηλαδή το *πεδίο* (field), τον *τόνο*(tenor) και τον *τρόπο* (mode) (Halliday 1989:12-14, 30-34, Trosborg 1997:11). Το πεδίο αφορά πτυχές αυτού που πιο πάνω ονομάσαμε κοινωνική πρακτική. Είναι δηλαδή το πεδίο κοινωνικής πρακτικής, όπου η γλώσσα είναι ένας από τους κώδικες επικοινωνίας. Ο τόνος αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις των προσώπων που συμμετέχουν στην επικοινωνιακή δραστηριότητα. Τέλος, ο τρόπος σχετίζεται με το πώς χρησιμοποιείται η γλώσσα εντός όλου αυτού του πλαισίου επικοινωνίας που αναφέρθηκε. Το πεδίο, ο τόνος και ο τρόπος αντιστοιχούν στην *αναπαραστατική* (ideational), στην *διαπροσωπική* (interpersonal) και στην *κειμενική* (textual) μεταλειτουργία, ενώ ό,τι χαρακτηρίζει ο Halliday ως register είναι το γενικότερο σύνολο όλων αυτών των λειτουργιών σε ένα συγκεκριμένο συγκείμενο (Τσιπλάκου υπό δημοσίευση). Η γλώσσα δηλαδή έχει ένα πλαίσιο πρακτικής εντός του οποίου χρησιμοποιείται με συγκεκριμένο τρόπο και φέρει συγκεκριμένες μεταλειτουργίες.

Από ό,τι καταλαβαίνουμε από τα παραπάνω, στην σημειωτική αντίληψη περί γλώσσας του Halliday (1978:145) το είδος είναι απλώς μια πτυχή του τρόπου επικοινωνίας όπου οι σημειωτικές λειτουργίες ενός κειμένου γίνονται

αντιληπτές και ερμηνεύονται εντός του πολιτισμικού πλαισίου στο οποίο εμφανίζονται.²³

6.3 Η προσέγγιση της κειμενικής ισχύος

Αφού είδαμε εν συντομία τις κυριότερες υποθέσεις της προσέγγισης της κειμενικής ισχύος, είναι πλέον καιρός να περάσουμε στην περιγραφή της θεωρίας.

Είδαμε πως η λειτουργία έχει μια διττή φύση, μια λειτουργία χ' σε ένα πρώτο επίπεδο και μια λειτουργία ψ' σε ένα δεύτερο επίπεδο. Είπαμε πως υπάρχει το πλαίσιο μιας διαδικασίας συμπερασμού όπου το είδος και το συγκεκριμένο οδηγούν σε υποθέσεις σχετικά με τη λειτουργία ψ' ενός κειμένου. Ας περάσουμε τώρα στην λεπτομερή παρουσίαση όλων αυτών των δεδομένων.

-Η εκφωνηματική πτυχή: Αρχικά θα πρέπει να πούμε ότι η θεωρία ταυτίζεται με το τριμερές σχήμα του Austin (Tsiplakou & Floros 2013:125). Αυτό πρακτικά σημαίνει πως δεχόμαστε ότι υπάρχει η εκφωνηματική πτυχή του κειμένου. Εδώ ό,τι έχει ενδιαφέρον είναι απλώς η δομή του κειμένου. Για το πώς λοιπόν θα δομηθεί ένα κείμενο αντλούμε πληροφορίες από το σχήμα που οι παραδοσιακές θεωρίες περιγράφουν ως κειμενικό τύπο που πλέον θεωρείται ως τρόπος κειμενικής οργάνωσης (Tsiplakou & Floros 2013:125). Συνεπώς ο αφηγηματικός τύπος, παραδείγματος χάριν, συνδέεται τυπικά με ορισμένα γλωσσικά στοιχεία π.χ. παρελθοντικοί χρόνοι ρημάτων και με πληροφορίες για το πώς δομείται η αφήγηση. Καμία άλλη σχέση δεν έχει ο εκφωνηματικός κειμενικός τύπος με τις υπόλοιπες δομές του κειμένου.

Η προσλεκτική πτυχή: τα μη εκπεφρασμένα γλωσσικώς, λειτουργικά στοιχεία του κειμένου.

Το γραπτό εκφώνημα δηλαδή, τοποθετείται στο κοινωνικό του συγκεκριμένο και παράλληλα εντοπίζονται οι συγκεκριμένες παράμετροι του πεδίου και του τόνου.

---

²³ Ωστόσο, όπως σημειώνουν οι Tsiplakou & Floros (2013:121) η αντίληψη αυτή της γλώσσας είχε ως αποτέλεσμα μια ταξινόμηση όπου εκεί το είδος αποκτά μια «άκαμπτη» φύση, η οποία είναι εν τέλει αντίθετη με τις κοινωνικό-γνωσιακές του λειτουργίες.

Γλωσσικά στοιχεία του κειμένου λειτουργούν ως ενδείκτες που βοηθούν στην αναγνώριση πεδίου και τόνου, όπως για παράδειγμα η slang και ο πληθυντικός ευγενείας.

Αυτό θα οδηγήσει στην αναγνώριση ενός συγκεκριμένου είδους, που θα συνάδει –ή ενδεχομένως όχι- με τις τυχόν γνώσεις της αποδέκτριας σχετικά με τα είδη ως κοινωνικές και γνωσιακές οντότητες (Tsiplakou & Floros 2013:125). Η αποδέκτρια δηλαδή, κρίνοντας από τις συγκεκριμένες παραμέτρους θα αποφασίσει αν το κείμενο ανήκει ή όχι σε ένα συγκεκριμένο είδος από όσα γνωρίζει ή θα χρειαστεί να αποκτήσει επίγνωση ενός νέου είδους. Στη θεώρηση της κειμενικής ισχύος η γνώση για τις ιδιότητες των κειμενικών ειδών είναι πολιτισμική εγκυκλοπαιδική γνώση που εργαλειοποιείται ως υπόθεση (assumption), ως μέρος του γνωσιακού συγκείμενου προκειμένου να ερμηνευθεί το εκάστοτε κείμενο και η ισχύς του (Tsiplakou & Floros 2013:125). Άρα η αναγνώρισή του είδους προϋποθέτει αλλά και συνδράμει στην αναγνώριση των συγκεκριμένων ιδιοτήτων ενός κειμένου. Βέβαια, θα πρέπει να έχουμε πάντα υπ' όψιν μας ότι το είδος εντός αυτής της θεώρησης είναι μια δυναμική οντότητα που εκφράζει εγκυκλοπαιδική και πολιτισμική γνώση που μπορεί να είναι διαφορετική για διαφορετικές ομάδες αποδεκτριών, ανάλογα με την κοινωνική τους θέση, την παιδεία τους, τις πρακτικές γραμματισμού τους, κ.λπ..

Ωστόσο η ανάκτηση της κειμενικής ισχύος δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Αντλώντας από τον Austin, ζητάμε και εδώ την προσλεκτική ισχύ του κειμένου, που για τις ανάγκες της θεωρίας μας, αντιστοιχεί με –και ουσιαστικά μετονομάζεται σε- την κειμενική ισχύ. Ταυτίζεται με ό,τι έχουμε ονομάσει ως λειτουργία ψ' και είναι αυτό με το οποίο η θεωρία της κειμενικής ισχύος αντικαθιστά την παραδοσιακή στατική ταξινομικά υπερκείμενη κατηγορία του κειμενικού τύπου.

Οι παραλληλίες της κειμενικής ισχύος με την προσλεκτική είναι έντονες και έτσι ό,τι ισχύει για την μία, θα λειτουργεί και για την άλλη (Tsiplakou & Floros 2013:125-125). Ας δούμε λοιπόν κάποια δεδομένα για την προσλεκτική ισχύ:

- η προσλεκτική ισχύς δεν είναι μέρος του εκφωνήματος αλλά είναι υπόρρητη,
- η προσλεκτική ισχύς είναι αποτέλεσμα διαδικασίας συμπερασμού ο οποίος αντλεί πληροφορίες τόσο από το γλωσσικό όσο και από το συγκεκριμένο επίπεδο του εκφωνήματος
- άρα η προσλεκτική ισχύς είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτώμενη από πολιτισμικά και περιβαλλοντικά δεδομένα, δηλαδή εξαρτάται από το συγκεκριμένο, τις συμμετέχουσες στην επικοινωνία, τις περιστάσεις, κ.λπ.

Οι Tsiplakou & Floros (2013:) υποστηρίζουν ότι οι ανωτέρω ιδιότητες της προσλεκτικής ισχύος εφαρμόζονται και στην περίπτωση της κειμενικής ισχύος. Απομένει λοιπόν να παρουσιάσουμε τον τρόπο με τον οποίο η κειμενική ισχύς παίρνει συγκεκριμένη τιμή κάθε φορά.

Εφαρμόζοντας τα πορίσματα της *Θεωρίας της Συνάφειας*, οι Tsiplakou & Floros (2013:126) δέχονται πως η κειμενική ισχύς συνάγεται ως προϊόν συμπερασμού που προκύπτει από την γνώση του συγκεκριμένου –δηλαδή των ιδιοτήτων του: πεδίο, τόνος, τρόπος- και του είδους ως νοητικού χάρτη. Αυτό προϋποθέτει μια σειρά από υποθέσεις, οι οποίες θα ενισχύσουν ή αντιστοίχως θα μειώσουν ή θα εξαλείψουν, άλλες παρούσες και προϋπάρχουσες υποθέσεις. Αν δηλαδή η αποδέκτρια γνωρίζει από πριν τον κώδικα με τον οποίο εκφράζονται διάφορες γλωσσικές εκφράσεις σε συγκεκριμένες πρακτικές, και διαβάσει ένα κείμενο που αντιστοιχεί στο είδος αυτό, τότε το κόστος επεξεργασίας των προσληφθεισών πληροφοριών θα μειωθεί στο ελάχιστο, αφού θα μειωθούν δραματικά οι επιλογές από μια σειρά πολλών υποθέσεων.

Η κειμενική ισχύς λοιπόν, όπως και η προσλεκτική, προκύπτει στο συγκεκριμένο και έχει δυναμική φύση (Tsiplakou & Floros 2013:126). Οι Tsiplakou & Floros εισηγούνται πως η κειμενική ισχύς θα πρέπει να αντικαταστήσει τη στατική υπερκείμενη έννοια του κειμενικού τύπου. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ισχύς

είναι μια δυναμική οντότητα που αλλάζει όσο και όπως αλλάζουν τα κοινωνικά και γνωσιακά δεδομένα, από τα οποία και εξαρτά την δυναμική της φύση.²⁴

-Απολεκτική πτυχή: Παραμένοντας ακόμα στο τριμερές σχήμα του Austin, οι Tsiplakou & Floros (2013:)δέχονται πως κάθε κείμενο έχει και μια απολεκτική πτυχή. Αυτή έχει να κάνει με την ατομική πρόσληψη του κειμένου και τις αντιδράσεις σε αυτό. Αφού η κειμενική ισχύς έχει εντοπιστεί τα απολεκτικά αποτελέσματα που θα φέρει η επίγνωση της κειμενικής ισχύος έχουν να κάνουν τόσο με ισχυρές όσο και με τις αδύναμες υποθέσεις συμπερασμού, όπως υποστηρίζει και η *Θεωρία της Συνάφειας* (Tsiplakou & Floros 2013:126). Ειδικότερα περιλαμβάνουν πρόσθετες ατομικές ερμηνείες όσο και δράσεις ή αντιδράσεις προς την ίδια την κειμενική ισχύ.²⁵ Μπορούμε εδώ να κάνουμε την υπόθεση πως τα απολεκτικά αποτελέσματα που σχετίζονται με ένα κείμενο ουσιαστικά έχουν να κάνουν με δύο πράγματα:

---

²⁴ Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η εμπειρία των γραμματολογικών δεδομένων έρχεται για να επιβεβαιώσει την άποψη αυτή: το ηρωικό έπος του αρχαϊκού Ομήρου έδωσε τη θέση του στο φιλοσοφικό έπος του Ρωμαίου Λουκρήτιου, ενώ το ρεύμα του αττικισμού ως αντίσταση στους Ρωμαίους κατά την ύστερη αρχαιότητα έδωσε προϊόντα επικής αναβίωσης όπως τα ηρωικά έπη του Κόιντου Σμυρναίου και του Τριφιόδωρου.

²⁵ Θα πρέπει εδώ να σημειώσω ότι έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον το πώς συνδέεται η απολεκτική πτυχή των κειμένων με τη θεώρηση περί θανάτου του συγγραφέα (Barthes 1977:142-148). Δημιουργούνται δηλαδή ερωτήματα που έχουν να κάνουν με μια σειρά από ζητήματα, κυρίαρχο των οποίων είναι κατά την γνώμη μου το εξής: άραγε η απολεκτική φάση ακυρώνει ή ενισχύει την κειμενική ισχύ ενός κειμένου; Αν συμβαίνει η πρώτη από αυτές τις υποθέσεις, η ακύρωση δηλαδή, μπορούμε ίσως να κάνουμε λόγο για απάλειψη του συγγραφέα, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο οδηγεί σε συγκεκριμένες, δυναμικές όμως, θεωρήσεις περί του είδους; Είναι το κείμενο ένα πολιτισμικό προϊόν της εποχής του όπου ο συγγραφέας δεν παίζει κανένα ιδιαίτερο ρόλο ή μήπως ο συγγραφέας σε ένα μεγάλο βαθμό ο συγγραφέας ορίζει το είδος και συνεπώς την κειμενική ισχύ και τα απολεκτικά αποτελέσματα; Θεωρώ πως η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση αλλά προς το παρόν όλος αυτός ο προβληματισμός ανήκει στη σφαίρα της υπόθεσης και έτσι ξεφεύγει από τους σκοπούς αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής. Φυσικά εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως είναι δεδομένο ότι οι πραγματολογικές θεωρίες ασχολούνται με την καθημερινή επικοινωνία όπου οι αρχικές προθέσεις γίνονται άμεσα αντιληπτές, διαφορετικά θα ήταν δύσκολη η επικοινωνία.

1) με τα *ισχυρά και τα αδύναμα υπονοήματα* (strong and weak implicatures), έτσι όπως αυτά ορίστηκαν από τους Sperber & Wilson (1995:270). Ισχυρά υπονοήματα είναι όσα είναι εύκολα ανακτήσιμα από το περιεχόμενο και την γλωσσική δομή, και εδράζονται στην πρόθεση της ομιλήτριας να τα αποδώσει. Αντίθετα, τα αδύναμα υπονοήματα είναι όσα είναι ελλιπώς ορισμένα και συνεπώς είναι ευθύνη της ακροάτριας να τα συναγάγει/ερμηνεύσει,

2) αλλά και με τα συμπεράσματα της θεωρίας της αναγνωστικής πρόσληψης. Αξίζει εδώ ενδεικτικά να σημειωθεί πως ο τσέχικος δομισμός αλλά και η ερμηνευτική θεωρία του Gadamer (Holub 2004:52-79) έκαναν λόγο για τις ιστορικές συνθήκες πρόσληψης των κειμένων αλλά και για τον ορίζοντα προσδοκιών της αναγνώστριας. Ωστόσο μια τέτοια πτυχή ξεφεύγει από την παρούσα σύντομη παρουσίαση της θεωρίας της κειμενικής ισχύος, και ίσως να ανήκει σε ένα διαφορετικό πλαίσιο ερμηνείας της θεωρίας αυτής. Για το λόγο αυτό δεν θα επεκταθώ περαιτέρω σε ό,τι αφορά μια πιθανολογούμενη σχέση της θεωρίας της αναγνωστικής πρόσληψης με την θεωρία της κειμενικής ισχύος.

6.4 Εφαρμογές της θεωρίας της κειμενικής ισχύος

Αφού είδαμε εν συντομία τις βασικές αρχές της θεωρίας της κειμενικής ισχύος, είναι καιρός να περάσουμε στις πρακτικές εφαρμογές της θεωρίας αυτής. Αρχικά θα ξεκινήσουμε τη διαπραγμάτευση αυτή παραθέτοντας δύο υποθετικά σενάρια εφαρμογής, που οι ίδιοι οι εισηγητές της θεωρίας παραθέτουν στο άρθρο τους για την θεωρία (Tsiplakou & Floros 2013:126).

Η πρώτη περίπτωση αφορά δύο κείμενα όμοια σε επίπεδο γλωσσικών λειτουργιών και γλωσσικών χαρακτηριστικών, τα οποία όμως αποδεικνύονται ανόμοια την στιγμή ακριβώς που υπεισέρχεται το είδος και η γνώση του στην ερμηνευτική διαδικασία που τα αφορά.²⁶ Συνεπώς, ένας μύθος και ένα ανέκδοτο

---

²⁶ Έχουμε δηλαδή το ίδιο *Σύμπαν του Λόγου*, αλλά διαφορετική λειτουργία. Για την έννοια του *Σύμπαντος του Λόγου* βλ. Χατζηκυριακίδης 2011:21. Το ενδιαφέρον εδώ είναι ότι τα ίδια συστατικά στοιχεία ενός κειμένου που συνδέονται με μια συγκεκριμένη ισχύ, ενώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ένα άλλο κείμενο, όπου όμως θα παραπέμψουν σε μια άλλη ισχύ.

είναι και τα δύο αφηγήσεις. Όμως η λειτουργία του πρώτου είναι η παραίνεση προς μια ηθική αρχή, ενώ το δεύτερο έχει ως κειμενική ισχύ την διασκέδαση.²⁷

Η δεύτερη περίπτωση περιλαμβάνει δύο ανόμοια γλωσσικώς κείμενα, τα οποία έχουν διαφορετική λειτουργία και κειμενική οργάνωση, όπως για παράδειγμα μια διαφήμιση και μια αυτοβιογραφία. Αυτό που θα προκύψει από την εφαρμογή της θεώρησης αυτής είναι η πιθανότητα πως αυτά τα δύο κείμενα σε ένα διαφορετικό επίπεδο μπορούν να αποδειχτούν όμοια αν κριθούν βάσει της νέας πρότασης για τον κειμενικό τύπο των Tsiplakou & Floros (2013:125)

Αυτές οι δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις έδειξαν ένα αρχικό πλαίσιο εφαρμογής της θεωρίας για την κειμενική ισχύ. Το πλαίσιο και στις δύο περιπτώσεις είναι η σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε δύο κείμενα, τα οποία ενώ γλωσσικά είναι όμοια ή ανόμοια, και έχουν την ίδια ή διαφορετική λειτουργία, τελικά καταλήγουν να σχετίζονται μεταξύ τους ως προς την ισχύ αλλά παράλληλα και ως προς την σημειωτική αξία που αυτή η ισχύς προσλαμβάνει ή χάνει σε συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές περιστάσεις (Silverstein 2003:195, Ronzio & Petrilli 1993:18). Κάτι ανάλογο θα μπορούσαμε να εφαρμόσουμε σε ένα κείμενο το οποίο καλούμαστε να μεταφράσουμε σε μια άλλη γλώσσα. Ομοίως χρησιμοποιώντας ως βάση την προσέγγιση της κειμενικής ισχύος, θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε τις παρωδιακές σχέσεις δύο κειμένων, εκ των οποίων το ένα είναι το πρότυπο του άλλου, άρα μοιάζουν γλωσσικά και σε επίπεδο λειτουργίας, αλλά το δεύτερο είναι εμφανώς παρωδία του πρώτου.

Σε ό,τι αφορά τη δική μου έρευνα στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, θεωρώ πως η προσέγγιση της κειμενικής ισχύος εξηγεί πλήρως την περίπτωση τρολιάς που θα αναλύσω στο επόμενο κεφάλαιο. Ιδιαίτερως η υπό εξέταση περίπτωση εμπίπτει στην κατηγορία που αναφέρθηκε πιο πάνω, όταν δηλαδή δύο κείμενα μοιάζουν γλωσσικώς και σε επίπεδο λειτουργίας, αλλά διαφοροποιούνται αφού το ένα ανήκει στο είδος της θαυματουργικής αφήγησης και το άλλο ανήκει στο είδος της τρολιάς.

---

²⁷ Η House (2001:251) αναφέρεται στην έννοια του πολιτισμικού φίλτρου, που ουσιαστικά δύναται να καθορίσει τον ορίζοντα προσδοκιών ενός κοινού σε σχέση με ένα κείμενο που παρουσιάζεται ή μεταφέρεται σε ένα άλλο συγκεκριμένο.

Κεφάλαιο 7

Η Κειμενική Ισχύς της Τρολιάς

Αφού είδαμε τις βασικές αρχές της θεώρησης για την κειμενική ισχύ, απομένει να περάσουμε στην εξέταση ενός χαρακτηριστικού τρολικού κειμένου, στο οποίο και θα εφαρμόσουμε τη θεώρηση αυτή.

7.1 Η τρολιά του Παστίτσιου

Πριν προχωρήσουμε στην εφαρμογή των πορισμάτων της θεώρησης περί κειμενικής ισχύος, θα γίνει μια αναφορά στο υπό εξέταση κείμενο. Πρόκειται για ένα κείμενο το οποίο έγραψε ο χρήστης του Facebook με το κωδικό όνομα Παστίτσιος, και στη συνέχεια δημοσίευσε στην σελίδα του στο προαναφερθέν μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Το κείμενο έχει ως εξής:

Το κείμενο που ακολουθεί είναι προδημοσίευση άρθρου. Θα δημοσιευθεί στο ορθόδοξο αντιαρειτικό περιοδικό ΔΙΑΛΟΓΟΣ στο τεύχος Σεπτεμβρίου (τον Αύγουστο δεν εκδίδεται) αλλά λόγω της βαρύτητας του θαύματος, κρίθηκε σωστό να μαθευτεί νωρίτερα και από άλλα μέσα, για το καλό του ορθόδοξου ποιμνίου στους δύσκολους καιρούς που περνάει η ευλογημένη πατρίδα μας. Υπάρχει και ενυπόγραφη άδεια του εκδότη για όποιον τη θελήσει.

Το σύγχρονο θαύμα του γέροντος Παϊσίου συνέβη σε ένα μικρό χωριό των Σερρών. Το περιέγραψε στον υποδιάκονο Αμφιλόχιο, του Ιερού Καθεδρικού Ναού των Ταξιαρχών Σερρών, ο βιώσας το θαύμα Παντελής Κ.

Ο Παντελής ετών 18, νέος χρήστης ναρκωτικών ουσιών, είχε ένα τρομερό ατύχημα με το μηχανάκι του λίγο πιο έξω από το χωριό του με αποτέλεσμα να τραυματιστεί σοβαρά στο κεφάλι και να πάθει εγκεφαλική διάσειση. Πιθανότατα ήταν υπό την επήρεια ουσιών γιατί παρόλο που ήταν σε προγράμματα αποτοξίνωσης, το δαιμόνιο αυτό της ηρωίνης δεν έλεγε να βγει από μέσα του.

Μπήκε εσπευσμένα στην μονάδα εντατικής θεραπείας του Γενικού Νοσοκομείου Σερρών με κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις. Οι γιατροί τον είχαν σε καταστολή και μετά και από ενδονοσοκομειακή μόλυνση ήταν σε κώμα με τελική γνωμάτευση ότι ήταν εγκεφαλικά νεκρός.

Οι γιατροί μην έχοντας άλλα μέσα στη διάθεσή τους, σήκωσαν τα χέρια ψηλά και είπαν στη μητέρα του ότι είναι στα χέρια του θεού.

Η ημερομηνία της τελικής γνωμάτευσης για εγκεφαλικό θάνατο ήταν η 13η Ιουλίου. Σε μία ημέρα ο γιος της θα έκλεινε τα 18 του χρόνια, και αντί να μπει στην ενήλικη ζωή, τον έβλεπε στο κρεβάτι να παλεύει, όχι για τον γνωστό αγώνα κατά της μάστιγας των ναρκωτικών, αλλά τελείως άμεσα για την επιβίωσή του .

Η αξιαγάπητη κυρία Αναστασία δε το έβαλε κάτω. Με την προτροπή του αγίου πνευματικού της, παππούλη Αθανάσιου, πήρε το ΚΤΕΛ για Θεσσαλονίκη την επόμενη ημέρα και κατευθύνθηκε προς την ιερά μονή ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ – ΣΟΥΡΩΤΗ.

Γνώριζε για το μεγαλείο του γέροντα-Παϊσίου, δε γνώριζε όμως ότι εκείνη την ημέρα 14 Ιουλίου συμπληρωνόντουσαν 18 χρόνια από την κοίμηση του γέροντα.

Όταν έφτασε και είδε τη λαοσύναξη απόρησε, αλλά όταν της είπαν ότι ο γέροντας πέθανε την ίδια μέρα που γέννησε τον μονάκριβο

γιο της κόντεψε να λιποθυμήσει. Ένωσε κάτι που δεν μπορεί ακόμα να περιγράψει. Μια ένωση με το θείο, την αύρα του γέροντα και γενικά ότι κάτι καλό θα βγει.

Παρόλη την κρισιμότητα της κατάστασης του γιού της, δε το χρησιμοποίησε σαν αιτία και περίμενε με ταπείνωση και γονατιστή πάνω από 4 ώρες μέχρι να έρθει η σειρά της να προσκυνήσει το μέρος, όπου κοιμάται ο γέροντας- Παΐσιος.

Προσευχήθηκε για το σπλάχνο της και πήρε λίγο χώμα από το μνήμα, το οποίο χώμα το πήγε στον πνευματικό της, και ο οποίος αφού το διάβασε, έφτιαξε ένα αυτοσχέδιο φυλακτό. Η κυρία Αναστασία έτρεξε στο νοσοκομείο και το εναπόθεσε κάτω από το μαξιλάρι του παιδιού της.

Το ίδιο κιόλας βράδυ είδε στον ύπνο της τον Γέροντα Παΐσιο να της λέει: «Μη φοβάσαι, θα γίνει καλά ο Παντελής». Το επόμενο πρωί ο Παντελής συνήλθε υγιέστατος κάτι που οι γιατροί αδυνατούσαν να εξηγήσουν.

Μια έντονη ευωδία είχε κατακλύσει το δωμάτιο και αργότερα διαπίστωσαν ότι αυτή η μυρωδιά, προέρχονταν από το μαξιλάρι του Παντελή, στο οποίο η μητέρα του είχε τοποθετήσει κρυφά το φυλακτό με το χώμα από τον τάφο του Γέροντα.

Το μόνο που θυμάται ο Παντελής από το λήθαργο του, είναι η φιγούρα ενός μαυροφορεμένου γέροντα να του λέει: “άντε σήκω παλικάρι μου να πας στη μαμά σου. Τα κόλλυβα σου δεν τα έχεις στο ζωνάρι. Θα αργήσουμε να τα φάμε”.

Ο Παντελής από εκείνο το πρωινό έχει μια αποστροφή για τα ναρκωτικά και υγιέστατος διαβάζει και προσπαθεί να μπει στο πανεπιστήμιο.

Εξομολογείται στον πνευματικό της μητέρας του και θέλησε να μοιραστεί το θαύμα που βίωσε η οικογένεια του , με τον υποδιάκονο Αμφιλόχιο.

«ο Θεός μερικές φορές, όταν κάποιος δεν καταλαβαίνει με το καλό, του δίνει μια δοκιμασία, για να συνέρθει. Αν δεν υπήρχε λίγος πόνος, αρρώστιες κ.λπ., θα γίνονταν θηρία οι άνθρωποι· δεν θα πλησίαζαν καθόλου στον Θεό.»

Η παραπάνω αφήγηση είναι προϊόν μυθοπλασίας του χρήστη Παστίτσιου (Φίλιππου Λοΐζου κατά κόσμον), η οποία δημοσιεύτηκε, όπως είδαμε, στην ομώνυμη σελίδα “ΓΕΡΩΝ ΠΑΣΤΙΤΣΙΟΣ/ELDER PASTITSIOS” που εκείνος διατηρούσε στον ιστότοπο Facebook, και αμέσως γνώρισε ευρύτατη διάδοση αφού αναπαράχθηκε από blogs και ιστοσελίδες χριστιανικού ενδιαφέροντος. Άρα το κείμενο αυτό χαρακτηρίζεται από δύο φάσεις: η πρώτη φάση περιλαμβάνει τη δημιουργία του και τη διάδοσή του ως τρολιά και η δεύτερη την πρόσληψή του ως αυθεντική θαυματουργική αφήγηση. Είναι λοιπόν σκόπιμο ερευνητικά να αντιμετωπίσουμε το κείμενο αρχικά ως τρολιά και στη συνέχεια ως θαυματουργική αφήγηση.

7.1.1 Το κείμενο και η διάδοσή του στα μέσα μαζικής επικοινωνίας

Οι δύο φάσεις της ύπαρξης του κειμένου στο ελληνικό διαδίκτυο και στα ελληνικά ΜΜΕ ξεκίνησαν όταν ο Παστίτσιος ανέβασε το ανωτέρω κείμενο στην ιστοσελίδα «ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΣΤΙΤΣΙΟΣ/ELDER PASTITSIOS» στη σελίδα που διατηρούσε στο Facebook. Ο ίδιος δήλωσε πως η ανάρτηση ενός τέτοιου κειμένου έγινε για λόγους τρολαρίσματος (**φωτογραφία 1**) ύστερα από παρακίνηση ενός άλλου χρήστη (**φωτογραφία 2**). Το κείμενο που παρήχθη, είναι αποτέλεσμα μείξης κάποιων σχετικών αφηγήσεων, με αποτέλεσμα να έχουμε ένα κείμενο τυπικό, καθώς συγκεντρώνει πολλές από τις συμβάσεις του είδους της θαυματουργικής αφήγησης.

Κατόπιν αυτού ξεκινά η δεύτερη φάση της ζωής του κειμένου, καθώς είναι γεγονός πως γνώρισε ευρύτατη διάδοση λόγω του ότι το αναπαρήγαγαν

ιστοσελίδες χριστιανικού περιεχομένου όπως το *Αγιορείτικο Βήμα* (φωτογραφία 3) και η αναλόγων ενδιαφερόντων εφημερίδα *Ελεύθερη Ώρα* (φωτογραφία 4) στις 10 Αυγούστου 2012. Ωστόσο η διάδοση αυτή έγινε με μια ενδιαφέρουσα ιδιομορφία: οι ιστοσελίδες και η εφημερίδα παρουσίασαν την αφήγηση ως αυθεντική, που περιέγραφε ένα γεγονός που έγινε στην πραγματικότητα. Αποτέλεσμα αυτού ήταν πως ένα μέρος του κοινού των θρησκευτικών μέσων ενημέρωσης, προσέλαβε την αφήγηση ως αυθεντική και παρ' όλο που υπήρξε ενημέρωση πως προέρχεται από τρολιά, η εντύπωση του αυθεντικού θαύματος δεν υποχώρησε (φωτογραφία 5).

Όλα τα παραπάνω φαινόμενα θα αναλυθούν στις σελίδες που ακολουθούν, καθώς θα υπάρξει εξέταση και ανάλυση του φαινομένου αυτού υπό το πρίσμα της θεώρησης της κειμενικής ισχύος των Tsiplakou & Floros (2013). Όμως προτού γίνει αυτό, αξίζει να γίνει μια σύντομη επισκόπηση των δύο ειδών στα οποία εντάσσεται το κείμενο του Παστιτίσιου: της θαυματουργικής αφήγησης και της τρολιάς.

7.1.2 Από το είδος στο είδος: θαυματουργική αφήγηση και τρολιά

Το πρόβλημα της απώλειας της κατάστασης που χαρακτηρίζεται ως υγεία, είναι ένα φαινόμενο τόσο παλιό όσο και το ανθρώπινο dna. Ένα επιπλέον γεγονός που πρέπει να σημειωθεί, είναι ότι οι θαυματουργές αφηγήσεις είναι ένα φαινόμενο που εντοπίζεται σε διάφορους πολιτισμούς. Στην αρχαία Ελλάδα ο κατ' εξοχήν αρμόδιος θεός για τις θεραπείες αυτές ήταν ο Ασκληπιός (Παναγιωτίδου 2014:31-132), ενώ και ο Ηρακλής με την Ίσιδα φέρονται να πραγματοποιούν θαυματουργές θεραπείες (Cotter 1999:11-12, 35-37). Αντίστοιχη θαυματουργή ιδιότητα φέρεται να είχε και ο αυτοκράτορας Βεσπασιανός (Lattimore 1934:442-443). Η θαυματουργή αφήγηση μεταφέρθηκε στην σύγχρονη εποχή και συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και σήμερα. Άρα έχουμε μια «μαγική» σημειωτική κοινωνική πρακτική -ένα habitus κατά Bourdieu- και συγχρόνως σημειώνεται η διαμόρφωση μιας υφολογικής ποικιλίας (Agha 2004:28-29). Τα στοιχεία της αφήγησης αυτής, σε γενικές γραμμές περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα αφηγούμενα γεγονότα που και ο Παστίσιος έχει βάλει στην τρολική του αφήγηση: απώλεια υγείας, αδυναμία της

ιατρικής να δώσει λύση στο πρόβλημα, παράκληση για θαύμα, *εγκοίμησις* (εμφάνιση του ιερού προσώπου στον ύπνο του ασθενούς ή σε παρόμοια κατάσταση: π.χ. ύπνωση κατά τη διάρκεια χειρουργικής επέμβασης) και τελικά θαύμα.

Στην εποχή όμως του διαδικτύου οι θρησκείες αναγκάζονται να υποστούν το βάρος της παρουσίας τους στο ίντερνετ ως αποτέλεσμα του κοινωνικού τους ρόλου (Cusack 2010:7-12, O'Callaghan 2014:90-91). Αυτή η αλλαγή έχει ως αποτέλεσμα πτυχές της θρησκείας πλέον να αποτυπώνονται ψηφιακά αλλά παράλληλα να υφίσταται και ως αντικείμενο χιούμορ στο πλαίσιο της λεγόμενης *ρευστής νεωτερικότητας* (liquid modernity) (Makela & Petsche 2013:413-416). Στο διαδικτυακό πλαίσιο δημιουργούνται οι λεγόμενες *παρωδιακές θρησκείες* (parody religions) (Ξυγαλατάς 2007, Obadia 2015:118-119). Οι παρωδιακές θρησκείες είναι πρακτικές παρωδίας των παραδοσιακών θρησκειών, με ιδεολογικό σκοπό να αποδείξουν το μη λογικό χαρακτήρα των παραδοσιακών θρησκειών. Στο πλαίσιο αυτό έχουν δημιουργηθεί κάποια σατιρικά κείμενα τα οποία εμφανίζονται κυρίως στο διαδίκτυο, η ύπαρξη των οποίων οδηγεί στην ανάγκη υιοθέτησης κάποιων αναγνωριστικών στοιχείων αυτών των κειμένων, ώστε οι αναγνώστριές τους να μην πέφτουν θύματα των online παρωδιακών θρησκευτικών κειμένων (Aikin 2013:302-305).

Κατά την γνώμη μου στο ίδιο πλαίσιο των παρωδιακών θρησκειών εντάσσεται και η τρολιά του Παστιτίσιου. Ο Παστίτισιος λοιπόν παίρνει τα στοιχεία των παραδοσιακών αφηγήσεων και ανασυνθέτει για να δώσει μια νέα θαυματουργή αφήγηση, η οποία είναι παρωδία μιας ήδη διαμορφωμένης σαμανικής θρησκείας, που διαθέτει το δικό της register.

Ιδεολογικά αλλά και ειδολογικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως και η τρολιά του Παστιτίσιου εντάσσεται στο πλαίσιο του *Πασταφαριανισμού*. Αυτό είναι μια πολύ γνωστή περίπτωση παρωδιακής θρησκείας, η *Εκκλησία του Ιπτάμενου Μακαρονοτέρατος* ή αλλιώς *Πασταφαριανισμός*. Η *Εκκλησία του Ιπτάμενου Μακαρονοτέρατος* ιδρύθηκε όταν ο Bobby Henderson έστειλε μια επιστολή το 2005 στο συμβούλιο εκπαίδευσης του Kansas με αίτημα να

περιληφθεί ο *Πασταφαριανισμός* στην επίσημη σχολική ύλη.²⁸ Αφορμή για μια τέτοια ενέργεια είχε σταθεί το γεγονός ότι φονταμενταλιστές χριστιανοί είχαν επιβάλει τη διδασκαλία του Ευφυούς Σχεδιασμού στα σχολεία της πολιτείας του Kansas και έτσι ο Henderson ήθελε με έναν τρόπο σατιρικό να δείξει το ευμετάβλητο των επιχειρημάτων τους παραθέτοντας ένα μη αληθινό κείμενο με όρους αυθεντίας (Ξυγαλατάς 2007:7-8). Ο *Πασταφαριανισμός* είναι ένα μόνο δείγμα παρωδιακής θρησκείας και συνυπάρχει με τον *Τζενταϊσμό*, τον *Ντισκορντιανισμό* και μια σειρά από άλλες αντίστοιχες παρωδιακές θρησκείες.

Το κοινό χαρακτηριστικό πολλών παρωδιακών θρησκείων είναι ότι εμφανίζονται στο διαδίκτυο ως σατιρικά κείμενα τα οποία μιμούνται τα θρησκευτικά αντίστοιχά τους στη μορφή και στο περιεχόμενο (Obadia 2015:119).

7.2 Διαδικασία ανάκτησης της κειμενικής ισχύος

Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τέσσερα στάδια. Αρχικά θα ερευνήσουμε τον τρόπο της κειμενικής οργάνωσης, ύστερα θα εξετάσουμε το συγκεκριμένο, κατόπιν θα ορίσουμε την κειμενική ισχύ και τέλος θα κάνουμε μια σύντομη επισκόπηση της απολεκτικής φάσης του κειμένου.

7.2.1 Τρόπος κειμενικής οργάνωσης

Είδαμε μέχρι στιγμής πως ό,τι η παραδοσιακή θεωρία αναγνωρίζει ως κειμενικό τύπο, η θεώρηση της κειμενικής ισχύος δέχεται ως τρόπο κειμενικής οργάνωσης. Δηλαδή αυτό που οργανώνει το κείμενο δομικά είναι η εξ αρχής πρόθεση του να ανήκει σε κάποιον κειμενικό τύπο.

Η οργάνωση του κειμένου που αναλύεται στο κεφάλαιο αυτό, δείχνει πως πρόκειται για αφηγηματικό κειμενικό τύπο με παράλληλα στοιχεία περιγραφής.

Το θεωρητικό πλαίσιο για το τι αποτελεί μια αφήγηση το έχει δώσει ο Genette, τη θεωρία του οποίου περί δομικής αφηγηματολογίας θα εφαρμόσω εδώ (Τζιόβας 2003:54-68).

---

²⁸ Το κείμενο της επιστολής υπάρχει εδώ: <http://www.venganza.org/about/open-letter/>

Η αφήγηση για τον Genette έχει τρεις έννοιες και ισάριθμες χρήσεις. Η πρώτη εξ αυτών ορίζει ότι η αφήγηση είναι ο προφορικός ή γραπτός λόγος, η χρήση του οποίου γίνεται με σκοπό τη διήγηση ενός γεγονότων ή μιας σειράς από αυτά. Το δεύτερο γνώρισμα της αφήγησης είναι ότι τα γεγονότα αυτά πρέπει να διαδέχονται το ένα το άλλο για να αποτελούν μια κοινή αφήγηση. Η τρίτη έννοια είναι η ίδια η πράξη της αφήγησης. Το αφηγηματικό κείμενο βρίσκεται στη βάση της έρευνας του Genette, γιατί κατέχει την κυρίαρχη θέση στην αναγνωστική πρόσληψη. Αυτό σημαίνει ότι το κείμενο είναι ο κατ' εξοχήν φορέας της αφήγησης και αυτό είναι που θα πληροφορήσει την αναγνώστρια για το θέμα και τη διαδικασία τακτοποίησης των γεγονότων σε μία σειρά.

Επιπλέον στο πλαίσιο της δομικής αφηγηματολογίας διατηρείται το σχήμα διάκρισης ανάμεσα σε *αφήγηση* και *ιστορία*, όπου ο πρώτος όρος δηλώνει την τάξη και τη διάρθρωση των γεγονότων στο κείμενο, ενώ ο δεύτερος χρησιμοποιείται για να εκφράσει τη λογική και χρονική ακολουθία των γεγονότων αυτών. Ενώ δηλαδή τα γεγονότα μιας *ιστορίας* λογικά συνέβησαν το ένα μετά το άλλο, στην *αφήγηση* το θεματικό βάρος μπορεί να δίνει προτεραιότητα σε γεγονότα που χρονικά δεν εμφανίζονται πρώτα σε σχέση με τα άλλα. Για παράδειγμα η τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος* δεν ξεκινά την *αφήγηση* από την αρχή της *ιστορίας* του Οιδίποδα, αλλά εστιάζει σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή της ζωής του.²⁹

Περνώντας τώρα στο κείμενο του Παστίτσιου, αυτό που παρατηρούμε είναι πως το κείμενο οργανώνεται βάσει δύο κειμενικών τύπων, της περιγραφής και της αφήγησης.

Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι αυτό το μέρος του κειμένου είναι το μόνο που αναφέρεται σε μελλοντικό χρόνο. Ταυτόχρονα δηλώνεται η (ψευδο)ιδεολογική ταυτότητα του κειμένου με αναφορά σε περιοδικό θρησκευτικής θεματικής. Αυτό το μέρος το κειμένου είναι μη αφηγηματικό, και συνεπώς δεν ανήκει στην

---

²⁹ Από εκεί και πέρα, ανάμεσα στην ιστορία και στην αφήγηση αναπτύσσονται σχέσεις *χρόνου/διάρκειας* (duration), *έγκλισης/τρόπου/τροπικότητας* (mode) και *φωνής* (voice). Ο χρόνος αφορά τις χρονικές σχέσεις που περιγράφουν την αφήγηση του κειμένου, η έγκλιση είναι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η αφηγηματική πληροφορία και η φωνή καθορίζει την προοπτική της αφήγησης.

αφηγηματική δομή του υπολοίπου κειμένου. Θεωρώ πως εδώ έχουμε ένα μικρο-κείμενο μέσα στο κείμενο, όπου ο τύπος κειμενικής οργάνωσης που χρησιμοποιείται, είναι ο περιγραφικός. Αυτή η θεώρηση στηρίζεται στα στοιχεία του κειμένου που περιγράφουν στοιχεία όπως:

- το κειμενικό είδος του κυρίως κειμένου που ακολουθεί: *«προδημοσίευση άρθρου»*
- το μέσο και τον χρόνο δημοσίευσης: *«θα δημοσιευθεί στο ορθόδοξο αντιστασιακό περιοδικό ΔΙΑΛΟΓΟΣ στο τεύχος Σεπτεμβρίου (τον Αύγουστο δεν εκδίδεται)»*
- την αιτία και τον σκοπό της δημοσίευσης: *«λόγω της βαρύτητας του θαύματος / για το καλό του ορθόδοξου ποιμνίου»*
- τη σημασία της περιγραφής που ακολουθεί: *« της βαρύτητας του θαύματος»*
- αλλά και την αυθεντία του κειμένου: *«Υπάρχει και ενυπόγραφη άδεια του εκδότη για όποιον τη θελήσει»*

Αφού τελειώσει η περιγραφή, ξεκινάει η αφήγηση με τον κειμενικό δείκτη: *«πριν μερικές εβδομάδες [...] σε ένα μικρό χωριό των Σερρών»*. Έχουμε αμέσως την τοποθέτηση της ιστορίας σε χρονικό και τοπικό πλαίσιο.

Το αμέσως επόμενο αφηγηματικό εύρημα είναι η διαίρεση των αφηγητών. Έχουμε έναν αφηγητή α', τον Παστίτσιο, που δεν λαμβάνει μέρος στην ιστορία αυτή, άρα είναι ετεροδιηγηματικός και εξωδιηγηματικός αφηγητής πρώτου βαθμού. Υπάρχει και ένας αφηγητής β', ο ήρωας της ιστορίας ο Παντελής, ο οποίος είναι ενδοδιηγηματικός και ταυτόχρονα ομοδιηγηματικός αφηγητής, που συμμετέχει στα γεγονότα της αφήγησης και παράλληλα αφηγείται τα γεγονότα στον «υποδιάκονο Αμφιλόχιο» ο οποίος δεν παρουσιάζεται ως αφηγητής αλλά μόνο ως ακροατής.

Οι δύο αφηγητές έχουν *μηδενική εστίαση* (zero focalization) άρα είναι παντογνώστες αφηγητές, αφού και οι δύο γνωρίζουν τα πάντα σχετικά με τα γεγονότα της ιστορίας και τις σκέψεις και τα συναισθήματα των προσώπων που

συμμετέχουν.³⁰ Είναι δηλαδή και οι δυο παντογνώστες αφηγητές όμως δεν υπάρχει κανένα στοιχείο στο πλαίσιο της ιστορίας ή της αφήγησης που να συνδέει με κάποιον τρόπο τον ένα με τον άλλο.

Το πρώτο μέρος της αφήγησης (*Το περιέγραψε στον υποδιάκονο Αμφιλόχιο, του Ιερού Καθεδρικού Ναού των Ταξιαρχών Σερρών, ο βιώσας το θαύμα Παντελής Κ.*) δεν είναι γραμμικό χρονικά, αλλά πάει προς τα πίσω στην στιγμή που ο κεντρικός ήρωας «Παντελής» αφηγείται στον «υποδιάκονο Αμφιλόχιο» την περιπέτεια υγείας που είχε στο πρόσφατο παρελθόν. Άρα σε αυτό το σημείο έχουμε *εσωτερική ανάληψη* η οποία εκφράζεται γραμματικά με αόριστο και γ' ενικό πρόσωπο αν και θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχουμε καμία ένδειξη πως παραβιάζεται η γραμμικότητα στην αντίληψη του χρόνου από πλευράς των ατόμων που διάβασαν το κείμενο στην ιστοσελίδα δημοσίευσης.

Τα γεγονότα της αφήγησης του «Παντελή» είναι εγκιβωτισμένα στην κύρια αφήγηση του Παστίσιου. Η χρονική τους σειρά είναι γραμμική αφού το ένα ακολουθεί αμέσως μετά το άλλο. Έχουμε δηλαδή μια αφήγηση όπου το πρώτο γεγονός (*είχε ένα ατύχημα*) ακολουθείται από όλα τα υπόλοιπα (*μπήκε στην εντατική κ.λπ.*) μέχρι να έρθει το τέλος της αφήγησης όπου τα γεγονότα αφηγούνται σε ενεστώτα χρόνο (*έχει μια αποστροφή κ.λπ.*)

Ενδιαφέρουσα πτυχή της ιστορίας αυτής είναι ότι στο σημείο που αφηγούνται το όνειρο και ο λήθαργος με την εμφάνιση του «γέροντα Παϊσίου» έχουμε *εσωτερική πρόληψη*, αφού προ-οικονομείται το ευτυχές τέλος της ιστορίας.³¹ Τα γεγονότα αναφέρονται άπαξ το κάθε ένα.

Η σύντομη αφηγηματολογική ανάλυση που προηγήθηκε, χρησιμοποιείται με σκοπό να δειχτεί ότι η θεώρηση της κειμενικής ισχύος τοποθετεί τους

---

³⁰ Αυτό νομίζω ότι σημαίνει πως αφού η εστίαση και των δύο -Παστίσιος, «Παντελής»- ταυτίζεται, άρα η αφήγηση τίθεται στην υπηρεσία του τρολικού είδους. Θα προσπαθήσω να εξηγήσω τι σημαίνει αυτό θεωρώντας ότι καθώς ο αφηγητής α' είναι ο Παστίσιος, και ο αφηγητής β' είναι ο «Παντελής», άρα το αφηγηματικό σχήμα τίθεται στην υπηρεσία της τρολιάς.

³¹ Εδώ θα πρέπει να τονίσω πως η αφηγηματική *πρόληψη* της ευτυχούς κατάληξης του θεραπευτικού αιτήματος, που τοποθετείται σε κατάσταση ύπνου και λήθαργου, είναι ένα καθαρά τυπικό χαρακτηριστικό όλων των θαυματουργικών αφηγήσεων οι οποίες περιέχουν το στοιχείο της ασυνείδητης επικοινωνίας με το ιερό πρόσωπο από το οποίο ζητείται θεραπεία.

κειμενικούς τύπους στο επίπεδο της λειτουργίας χ'. Τι σημαίνει αυτό πρακτικά στην περίπτωση που εξετάζουμε; Ότι όλη η αφηγηματική δομή του κειμένου της τρολιάς του Παστιτσίου, δεν φέρει καμία απολύτως ένδειξη πως το κειμενικό είδος είναι αυτό που ο συγγραφέας ήθελε να είναι. Με δύο λόγια θα μπορούσαμε να πούμε πως η αφήγηση από μόνη της, δεν είναι τρολιά.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσω πως ίσως υπάρχουν νύξεις στην αφηγηματική δομή, ικανές να στρέψουν την ειδολογικά εγγράμματη αναγνώστρια προς το ενδεχόμενο της τρολιάς, αλλά αυτές δεν είναι αρκετές από μόνες τους για να στηρίξουν μια τέτοια θέση.³² Δηλαδή ενώ όπως είδαμε, αναφέρονται δύο αφηγητές μέσα στο κείμενο, όμως δεν αποδεικνύεται ενδοκειμενικά ή εξωκειμενικά πως σχετίζονται μεταξύ τους ώστε να μεταδόθηκαν οι αφηγηματικές πληροφορίες από τον ένα στον άλλο. Δεν υπάρχει δηλαδή λογική σύνδεση των δύο αφηγητών μεταξύ τους καθώς ο αφηγητής α' από κανένα στοιχείο του κειμένου δεν συμπεραίνεται πως είναι ακουστικός ή οπτικός μάρτυρας της ιστορίας που αφηγείται (Τζούμα 1994:180 σ.3). Η εστίαση δηλαδή δεν αφορμάται από καμία αισθητηριακή λειτουργία του αφηγητή, ο οποίος αφηγείται κάτι που ούτε είδε ούτε άκουσε. Όμως ούτε αυτό από μόνο του, είναι ικανό να αποδείξει το οτιδήποτε για τη φύση του κειμενικού είδους και την κειμενική ισχύ εν τέλει.

Αυτό που ο κειμενικός τύπος της αφήγησης προσέφερε στο κείμενο, είναι απλώς η οργάνωση του πληροφοριακού φορτίου σε δομικές ενότητες. Συνεπώς η λειτουργία χ' αφορά την κειμενική οργάνωση και μόνο, χωρίς να φέρει οποιαδήποτε άλλη πληροφορία για το κειμενικό είδος, αν φυσικά υποτεθεί ότι η τρολιά είναι κειμενικό είδος.

---

³² Εδώ θα πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα για το αν δεν υπάρχουν νύξεις για τρολιά για τον εγγράμματο ειδολογικά αναγνώστη αλλά κάτι έχει την πρόθεση να είναι τρολιά, είναι τρολιά; Θεωρώ πως η τρολιά είναι κειμενικό είδος αλλά και ισχύς. Όπως τα είδη της παρωδίας και της σάτιρας παρωδούν και σατιρίζουν, έτσι και η τρολιά υποτίθεται ότι λειτουργεί κειμενικά με σκοπό να τρολάρει ήθη, πρόσωπα και καταστάσεις. Άρα θεωρώ πως η τρολιά είναι είδος και ταυτόχρονα ισχύς. Οπότε αν η πρόθεση περί τρολιάς υπάρχει αλλά δεν μπορεί να αναγνωρισθεί, πιστεύω πως το κείμενο δεν μπορεί να έχει τρολική ισχύ.

Για το πώς δομείται η κειμενική ισχύς θα κάνουμε λόγο στη συνέχεια του κεφαλαίου αυτού.

7.2.2 Ανάλυση register τρολιάς

Στις σελίδες που ακολουθούν, θα γίνει μια προσπάθεια ώστε να αναλυθεί το register του υπό εξέταση τρολικού κειμένου ώστε να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο συνάγεται η κειμενική ισχύς μέσα από το συγκεκριμένο, διαδικασία στην οποία το κατά Halliday register συνεισφέρει προς την πρόκτηση αυτής. Η ανάλυση αυτή θα ακολουθήσει το σχήμα των λειτουργιών που προτείνουν οι Λύκου (2000) και Τσιπλάκου (2013:1-12).

7.2.2.1 Εισαγωγικά

Σύμφωνα με τις θεωρητικές παραδοχές που ακολουθούνται εδώ, το κείμενο εξετάζεται σε συνάρτηση προς το πλαίσιο εντός του οποίου υφίσταται. Το πλαίσιο –ή συγκεκριμένο- διαθέτει τρεις πλευρές: το πεδίο, τον τόνο και τον τρόπο.

Το *πεδίο* σχετίζεται με την αναπαραστατική λειτουργία της γλώσσας και αφορά τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένο το περιεχόμενο του κειμένου, αλλά και πως έχει δομηθεί το κείμενο ως γλωσσική αναπαράσταση. Ο *τόνος* σχετίζεται με τη *διαπροσωπική λειτουργία*, και δηλώνει τις σχέσεις των προσώπων του κειμένου μεταξύ τους, οι οποίες μπορούν να διέπονται από εξουσία, αλληλεγγύη, φιλικό ή όχι τόνο, και λοιπά. Γλωσσικά μέσα για την επίτευξη διαπροσωπικής λειτουργίας αποτελούν εκφράσεις όπως οι εγκλίσεις του ρήματος, η τροπικότητα, οι ερωτηματικές ή καταφατικές προτάσεις και η ευγένεια. Ο *τρόπος* σχετίζεται με την *κειμενική λειτουργία* και εδώ εξετάζουμε τις ποικίλες μορφές κειμενικής οργάνωσης, την επιλογή κειμενικών τύπων και λειτουργιών, τις υφολογικές επιλογές και τέλος την οργάνωση της πληροφορίας σε θέμα (Τσιπλάκου 2013:2).

7.2.2.2 Πεδίο - Αναπαραστατική λειτουργία

Η εξέταση αυτή ουσιαστικά απαντά στο ερώτημα για το τι εικόνα κατασκευάζει το κείμενο. Η πρώτη εντύπωση που προκύπτει από την ανάγνωση του κειμένου είναι ότι αυτό κατασκευάζει μια έγκυρη εικόνα. Η εγκυρότητα προκύπτει από

την αρχή ακόμα αφού προτάσσεται η δήλωση πως το κείμενο είναι προδημοσίευση άρθρου που θα δημοσιευτεί σε -υπαρκτό- χριστιανικό αντι-αιρετικό περιοδικό. Ωστόσο θεωρώ πως αυτή η εγκυρότητα υπονομεύεται από το γεγονός ότι το φερόμενο ως μέσο δημοσίευσης είναι ένα στοιχείο που μπορεί να θεωρηθεί ως προϊόν μυθοπλασίας, και το ίδιο ισχύει και για την δήλωση της δημοσίευσης. Φυσικά το γραπτό εχέγγυο της δήλωσης "για όποιον τη ζητήσει" είναι μόνο μια ασαφής δήλωση, η οποία πιθανόν να αποτελεί μια σκόπιμη παραπομπή σε τρολιά, και παράλληλα δεν έχει αξία απόδειξης για το κοινό που ήδη πιστεύει πως διαβάζει την αφήγηση ενός θαύματος. Άλλωστε και ο "υποδιάκονος Αμφιλόχιος" είναι ανύπαρκτο πρόσωπο, πράγμα που δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί εν πρώτοις από το κοινό της αφήγησης. Αυτό που είναι εμφανές είναι το ότι ο συγγραφέας Παστίσιος και ο υποδιάκονος Αμφιλόχιος δεν έχουν καμία επαφή όπως προκύπτει από το κείμενο ώστε να δικαιολογείται η αφήγηση ως μεταφορά λόγων του δεύτερου από τον πρώτο.

Επιπλέον ο αφηγητής φέρεται να είναι παντογνώστης, αλλά πρέπει να σημειώσουμε πως χρησιμοποιείται παράλληλα η τεχνική του εγκιβωτισμένου ετεροδιηγητικού αφηγητή (Τζούμα 1994:165-168) η οποία αφήνει πολλά περιθώρια ακύρωσης της εγκυρότητας της αφήγησης καθώς ερωτήματα προκύπτουν για το βαθμό της γνώσης του και την αλήθεια των λεγομένων του. Άρα η εικόνα που εξ αρχής κατασκευάζει το κείμενο αφήνει ορισμένα περιθώρια διαπραγμάτευσης αν και η επιφανειακή της πρόθεση είναι να πείσει για την εγκυρότητα της αφήγησης που θα ακολουθήσει.

Η «αλήθεια» του κειμένου δομείται βάσει μιας παγιωμένης αφήγησης, η οποία τηρεί τις βασικές αφηγηματικές συμβάσεις του θαύματος. Οι ήρωες είναι καλοί και πιστοί, δικαιούνται το θαύμα, το ιερό πρόσωπο υποστηρίζει τους ήρωες, το ιατρικό προσωπικό όχι απλώς αποδεικνύεται αδύναμο να αντιμετωπίσει το πρόβλημα υγείας που παρουσιάζεται αλλά επιπλέον η νοσηλεία επιφέρει περαιτέρω ιατρικό πρόβλημα, και τέλος η δέουσα ευσέβεια επισφραγίζει το τέλος της αφήγησης με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αυτό αποδεικνύεται από τις γραμματικές επιλογές των ρημάτων. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην ιστορία μπορούν να μετρηθούν σε έξι, συν την ομαδοποιημένη μάζα των "γιατρών". Επειδή έχει ιδιαίτερη αξία για την αναπαραστατική μεταλειτουργία,

αξίζει να δούμε ποιοι είναι οι δράστες των ρημάτων και πως δρα ο καθένας. Να θυμίσουμε εδώ ότι το κάθε πρόσωπο ή προσωποποιημένη οντότητα δρα ή υφίσταται ανάλογα με τον τρόπο που ο αφηγητής θέλει να δράσουν:

-ο αφηγητής Παστίσιος: καταθέτει γραπτώς το κείμενο στην ιστοσελίδα του.

-ο Παντελής: περιγράφει το θαύμα, είχε ατύχημα, τραυματίζεται σοβαρά, παθαίνει διάσειση, πιθανότατα ήταν υπό την επήρεια ουσιών, ήταν σε προγράμματα αποτοξίνωσης, μπήκε στη μονάδα εντατικής θεραπείας, ήταν σε κώμα, πέθανε εγκεφαλικά, θα γίνει καλά, συνήλθε υγιέστατος, το μόνο που θυμάται, έχει μια αποστροφή, υγιέστατος διαβάζει, προσπαθεί να μπει στο πανεπιστήμιο, εξομολογείται, θέλησε να μοιραστεί το θαύμα,

-το δαιμόνιο της ηρωίνης: δεν έλεγε να βγει από μέσα του.

-οι γιατροί: τον είχαν σε καταστολή, σήκωσαν τα χέρια ψηλά, είπαν ότι είναι στα χέρια του Θεού, αδυνατούσαν να εξηγήσουν,

-η μητέρα του: τον έβλεπε στο κρεβάτι να παλεύει, δεν το έβαλε κάτω, πήρε το ΚΤΕΛ για Θεσσαλονίκη, κατευθύνθηκε προς την ιερά μονή ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ - ΣΟΥΡΩΤΗ, γνώριζε για το μεγαλείο του γέροντα-Παΐσιου, δε γνώριζε όμως ότι εκείνη την ημέρα 14 Ιουλίου συμπληρώνοντουσαν 18 χρόνια από την κοίμηση του γέροντα, Παρόλη την κρισιμότητα της κατάστασης του γιού της,, δε το χρησιμοποίησε σαν αιτία, περίμενε με ταπείνωση και γονατιστή πάνω από 4 ώρες μέχρι να έρθει η σειρά της να προσκυνήσει το μέρος όπου κοιμάται ο γέροντας- Παΐσιος, προσευχήθηκε για το σπλάχνο της, πήρε λίγο χώμα από το μνήμα, το οποίο χώμα το πήγε στον πνευματικό της, έτρεξε στο νοσοκομείο, το εναπόθεσε κάτω από το μαξιλάρι του παιδιού της, το ίδιο κιόλας βράδυ είδε στον ύπνο της τον Γέροντα Παΐσιο,

-ο παππούλης Αθανάσιος: με την προτροπή, αφού το διάβασε, έφτιαξε ένα αυτοσχέδιο φυλακτό,

-η μυρωδιά: είχε κατακλύσει το δωμάτιο, αυτή η μυρωδιά προέρχονταν από το μαξιλάρι του Παντελή

-ο γέροντας Παΐσιος: κοιμάται, εμφανίζεται στον ύπνο, μιλάει σε όνειρο/λήθαργο,

-ο υποδιάκονος Αμφιλόχιος: μοιράζεται το θαύμα με τον Παντελή,

-ο Θεός: δίνει μια δοκιμασία

-οι άνθρωποι: όταν δεν καταλαβαίνουν με το καλό, για να συνέλθουν, υφίστανται δοκιμασίες, θα γίνονταν θηρία, δεν θα πλησίαζαν τον Θεό,

-πόνος/δοκιμασίες: υπάρχουν με σκοπό.

Εκ πρώτης όψεως παρατηρούμε μια σειρά από ενδιαφέροντα κειμενικά ευρήματα. Έχουμε προσωποποιήσεις φαρμακευτικής και θρησκευτικής έννοιας, απόδοση χαρακτηριστικών ζώντων ανθρώπων σε έναν ήδη πεθαμένο, μεταφορά όπου το "οι γιατροί σηκώνουν τα χέρια ψηλά" παραπέμπει σε πολεμικό λεξιλόγιο αλλά και έμφυλους ρόλους που αποδίδονται γραμματικά. Επίσης χρησιμοποιείται θρησκευτικό λεξιλόγιο: *θαύμα, Γέροντας, υποδιάκονος, Ιερός ναός, παππούλης, λαοσύναξη, ιερά μονή, ταπείνωση, γονατιστή, προσκυνήσει, φυλακτό, κοιμάται, κόλλυβα, εξομολογείται, θαύμα, Θεός, δοκιμασία.*

Αλλά ας τα πάρουμε από την αρχή, παρουσιάζοντας τις διαδικασίες και τα πρόσωπα που μετέχουν σε αυτές:

Υλική: εδώ η σημασία δίνεται στην ενέργεια και τα πρόσωπα που μετέχουν είναι δράστες και δέκτες. Υλική λειτουργία μέσα στο κείμενο δείχνουν όλα τα πρόσωπα και οι προσωποποιημένες έννοιες που δρουν.

Γνωστική: η σημασία βρίσκεται στην γνωστική βιωματική διαδικασία και οι συμμετέχοντες είναι αυτοί που σκέφτονται και αισθάνονται. Αξιοσημείωτα τα μόνα πρόσωπα που εμφανίζουν μια γνωστική λειτουργία είναι ο κεντρικός ήρωας και η μητέρα του, μόνο που και οι δύο προσανατολίζουν τις γνωστικές τους λειτουργίες προς ό,τι περιγράφεται ως «θαύμα»,

Λεκτική: η σημασία της λειτουργίας αυτής βρίσκεται στην παρουσίαση ή υποστήριξη μιας θέσης, καθώς συμμετέχουν στη λειτουργία όσοι και όσες λένε κάτι. Τα πρόσωπα που εμφανίζονται να μιλάνε στην αφήγηση είναι οι γιατροί, ο ιερέας Αθανάσιος, το κοινό της λαοσύναξης, ο γέροντας Παΐσιος, και ο Παντελής, ωστόσο δεν υπάρχουν λεκτικά ρήματα.

Συσχετιστική: η σημασία της λειτουργίας αυτής είναι η απόδοση ιδιότητας και αξίας και συμμετέχουν οι φορείς της ιδιότητας και της αξίας αυτής. Για τη συσχετιστική λειτουργία θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε το μοτίβο της αντίθεσης μεταξύ αδύναμων γιατρών και ισχυρών ιερέων σε ό,τι έχει να κάνει με την ίαση της ασθένειας.

Το θέμα είναι η αναπαράσταση για παρωδιακούς σκοπούς ενός υποτιθέμενου θαύματος που συνέβη στις Σέρρες. Πρόκειται δηλαδή για ένα κείμενο με θρησκευτική θεματική αλλά σατιρική πρόθεση. Θεωρώ πως η ενδοκειμενική σχέση των δύο αυτών παραγόντων εντοπίζεται στην δείξη. Γνωρίζουμε ότι η κειμενική δείξη είναι προσωπική, χρονική και τοπική. Η προσωπική δείξη περιλαμβάνει τον υποδιάκονο Αμφιλόχιο, τον Παντελή Κ. τη μητέρα του Αναστασία, τον παππούλη Αθανάσιο, τον γέροντα Παΐσιο, τους γιατρούς, τον αφηγητή και τέλος τον Θεό. Η χρονική δείξη περιλαμβάνει στοιχεία όπως «το τεύχος Σεπτεμβρίου», «πριν μερικές εβδομάδες», «Η ημερομηνία της τελικής γνωμάτευσης για εγκεφαλικό θάνατο ήταν η 13η Ιουλίου. Σε μία ημέρα ο γιος της θα έκλεινε τα 18 του χρόνια», «εκείνη την ημέρα 14 Ιουλίου συμπληρωνόντουσαν 18 χρόνια από την κοίμηση του γέροντα», «περίμενε με ταπείνωση και γονατιστή πάνω από 4 ώρες», «ίδιο κιόλας βράδυ», «Το επόμενο πρωί», «από εκείνο το πρωινό». Οι χρόνοι των ρημάτων είναι σε ενεστώτα, μέλλοντα και αόριστο. Η τοπική δείξη έχει να κάνει με τον «Ιερό Καθεδρικό Ναό των Ταξιαρχών Σερρών», «ένα μικρό χωριό στις Σέρρες», το «Γενικό Νοσοκομείο Σερρών», το «κτελ για Θεσσαλονίκη», και την υπαρκτή «ιερά μονή ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ – ΣΟΥΡΩΤΗ».

Αυτό που θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε από όλα τα παραπάνω στοιχεία είναι το γεγονός ότι η τρολιά σε επίπεδο πεδίου έγκειται στο ότι όλα τα πρόσωπα της προσωπικής δείξης είναι ανύπαρκτα πλην του αφηγητή, ότι η χρονική δείξη κάνει το γεγονός πρόσφατο σχετικά με την στιγμή που παρήχθη, δηλαδή υποτίθεται πως είναι Αύγουστος και εντός του μήνα Ιουλίου έγιναν όλα τα γεγονότα που αναφέρονται στην αφήγηση. Η τοπική δείξη, αντίθετα, δεν συνιστά σύνδεση της αφήγησης με την ειρωνεία, αφού όλα τα τοπικά δεικτικά στοιχεία αναφέρονται σε πραγματικούς χώρους, με την εξαίρεση ενός απροσδιόριστου χωριού των Σερρών. Θεωρώ πως η δείξη σε προσωπικό και

χρονικό επίπεδο είναι ο φορέας της τρολιάς αφού παρουσιάζει ένα κειμενικό σύμπαν εντός του οποίου ανύπαρκτα πρόσωπα συνδέονται μεταξύ τους με συμπτωματικές χρονικές σχέσεις, οι οποίες αγγίζουν το βαθμό της υπερβολής (Kreuz & Roberts 1993:99) αφού η παρουσίαση των γεγονότων ενός σοβαρού τροχαίου και της ευτυχούς του κατάληξης συμβαίνουν μόλις εντός δύο ημερών. Επίσης στοιχείο σατιρικής υπερβολής είναι και το αποτέλεσμα που παρουσιάζεται να επιφέρει η διάσειση σε έναν οργανισμό αφού ως γνωστόν μια εγκεφαλική βλάβη που διαγιγνώσκεται ως διάσειση, συχνά δεν έχει ως αποτέλεσμα την κωματώδη κατάσταση.

7.2.2.3 Τόνος – Διαπροσωπική Λειτουργία

Ο τόνος αναφέρεται στα πρόσωπα που συμμετέχουν στη δόμηση του register και στις μεταξύ τους σχέσεις.

Εξ αρχής κατανοούμε πως η τρολιά, ως αφήγηση, περιλαμβάνει τον τρόλερ Παστίτσιο και το κοινό του, δηλαδή τον εξωδιηγητικό αφηγητή και τον εξωδιηγητικό αποδέκτη (Τζούμα 1994:176). Το κείμενό του λοιπόν γίνεται προφανές ότι απευθυνόταν στο κοινό της συγκεκριμένης σελίδας, το οποίο γνώριζε πως η σελίδα είχε σατιρικού περιεχομένου αναρτήσεις, στις οποίες κάθε χρήστρια του διαδικτύου είχε πρόσβαση καθώς η εν λόγω σελίδα ήταν ανοιχτή προς ανάγνωση και σχολιασμό. Γίνεται επίσης κατανοητό πως τυπικά η σχέση που συνδέει τον δημιουργό της τρολιάς με το κοινό που τη διαβάσει, είναι σχέση ισοτιμίας συνεπώς αυτό που προσδοκούσαν ήταν η διασκέδαση και η οποιαδήποτε πιθανή συμμετοχή στα κείμενα προβλεπόταν με την ανάρτηση σχολίων. Ωστόσο, εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως η συμμετοχή του κοινού δεν μπορεί εξ ορισμού να ήταν ισοδύναμη προς αυτή του διαχειριστή της σελίδας, καθώς η διαχείριση σχολίων στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook επιτρέπει το σβήσιμο σχολίων και τον αποκλεισμό μέρους του κοινού όταν παραβιάζονται οι όροι και οι κανόνες που το μέσο έχει θέσει. Στο μικρο-περιβάλλον του Facebook η σχέση διαχειριστή και κοινού δεν μπορεί να είναι ισοδύναμη. Άρα η τρολιά του Παστιτσίου είχε εκ των προτέρων ένα σαφή επικοινωνιακό χαρακτήρα, ωστόσο στο πλαίσιο της επικοινωνίας αυτής τέθηκαν και τα όρια της. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν στη διακριτική ευχέρεια του διαχειριστή να απορρίψει ή να επιτρέψει όσα σχόλια ήθελε. Αλλά

δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι ακόμα και σε ένα επικοινωνιακό κανάλι ευρείας συμμετοχής, όπως είναι το Facebook, η δυνατότητα λόγου δεν είναι ισοδύναμα μοιρασμένη ανάμεσα στα μέλη. Άρα και εκεί παρατηρείται το φαινόμενο της ιδεολογικής διαμάχης, μια διαπίστωση που θα μας φανεί χρήσιμη στη συνέχεια της ανάλυσής μας.

Στο πλαίσιο της αφήγησης, αυτό που παρατηρούμε είναι πως διαπροσωπικές σχέσεις των ηρώων δομούνται πάνω στη βάση δύο πραγμάτων: σχέσεις εξουσίας και σχέσεις αλληλεγγύης. Οι σχέσεις αυτές αφορούν τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ του ήρωα και της μητέρας του με τα θρησκευτικά πρόσωπα. Εδώ έχουμε γραμματικούς όρους σε προστακτική: «άντε σήκω», και εμπρόθετο προσδιορισμό τρόπου: «με την προτροπή».

Σε γραμματικό επίπεδο, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η τρολιά μεταφέρεται ως μαρτυρία τρίτου προσώπου προς το κοινό της σελίδας. Αυτό κατά την γνώμη μου σημαίνει δύο πράγματα: 1) διατήρηση απόστασης του κοινού από τον ήρωα της ιστορίας, και 2) επιστημική τροπικότητα καθώς ναι μεν η ιστορία αποτυπώνεται με έναν παράδοξο μη-ρεαλιστικό τρόπο αλλά όλα τα ρήματα είναι σε οριστική, στοιχεία όμως τα οποία στο συγκεκριμένο πλαίσιο της τρολιάς υπονομεύονται. Δηλαδή ούτε ο αφηγητής μεταφέρει μια αληθινή ιστορία, ούτε η ιστορία είναι αληθινή.

7.2.2.4 Τρόπος – Κειμενική Λειτουργία

Η γλώσσα και ο τρόπος έκφρασης της συγκεκριμένης τρολιάς χαρακτηρίζονται από μια αφηγηματική υβριδικότητα. Αρχικά το πρώτο μας εύρημα είναι πως έχουμε ένα πολυτροπικό γραπτό κείμενο. Αυτό σημαίνει πως η κειμενική ανάρτηση συνοδεύεται από τη φωτογραφία προφίλ του χρήστη με το όνομα «Παστίσιος» (**φωτογραφία 6**). Η εν λόγω φωτογραφία σαφώς έχει σατιρική υφή, αφού έχουν συνδυαστεί τα χαρακτηριστικά ενός θρησκευτικού λειτουργού με ένα φαγητό, ώστε μέσω αυτής της υβριδικής φωτογραφίας να δίνεται η πληροφορία για τις προθέσεις και τις αντιλήψεις του συγγραφέα του κειμένου. Το δεύτερο εύρημα αναφορικά με τον τρόπο έχει να κάνει με το καθ' όλα θρησκευτικό λεξιλόγιο του κειμένου. Έχουμε αναφορές σε ορθόδοξο αντι-αιρετικό περιοδικό, θαύμα, ίαση, ιερείς, έναν πεθαμένο καλόγερο με το όνομα

Παΐσιος, περιγραφή προσκυνήματος, κόλλυβα και εξομολόγηση. Στο τέλος έχουμε ένα θρησκευτικό επιμύθιο που είναι τυπικό χαρακτηριστικό όλων των σχετικών κειμενικών ειδών. Ο τρολικός τρόπος είναι η πολυτροπική υβριδικότητα που παρατηρούμε εδώ. Το κείμενο δεν μπορεί να εμφανιστεί στην ιστοσελίδα του Παστίτσιου χωρίς να συνδέεται με την εικόνα προφίλ αυτού, το σκοπό και το χαρακτήρα της σελίδας του και εν τέλει με όλο το θρησκευτικό λεξιλόγιο περιγραφής μιας ίασης. Διαμορφώνεται δηλαδή ένα σημειωτικό σύστημα όπου το κείμενο δεν μπορεί να διαχωριστεί από την εικόνα προφίλ –ή τις εικόνες της ιστοσελίδας- που το συνοδεύουν. Αυτό για το οποίο θα πρέπει να αναρωτηθούμε εδώ είναι για το ποια η σχέση κειμένου-εικόνας. Παραπέμποντας στον Barthes, οι Kress & van Leeuwen (2006:18) τονίζουν τη σημασία της εικόνας για τα κείμενα, καθώς ακόμα και κείμενα τόσο θεμελιώδη για τον πολιτισμό, άρα γνωστά και αποδεκτά όσο η Βίβλος και η υπόλοιπη μυθολογία, συχνά συνοδεύονται από εικόνες, οι οποίες όμως συχνά δεν εξαρτώνται από αυτά. Το νόημα της εικόνας είναι ανεξάρτητο από αυτό το κείμενο σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Για να γίνει κατανοητός αυτός ο ισχυρισμός, ας αναφερθεί ένα παράδειγμα: μια φωτογραφία ενός συμπαντικού συμπλέγματος αστεριών ίσως αποτυπώνει περισσότερα στοιχεία από όσα το κείμενο που τη συνοδεύει, μπορεί να περιγράψει. Βέβαια αυτό δεν είναι ο κανόνας γιατί στον αντίποδα, μια ιστορική φωτογραφία έχει την ανάγκη του κειμένου που τη συνοδεύει για να επεξηγηθεί. Άρα η εικόνα περιέχει νοηματική πληροφοριακή κωδικοποίηση η οποία δρα συμπληρωματικά προς το κείμενο ή κάποτε περιέχει περισσότερη ή λιγότερη ποσότητα πληροφορίας σε σχέση με αυτό. Στην περίπτωση που εξετάσουμε, η εικόνα προφίλ δρα συμπληρωματικά αφού επεξηγεί την προθετικότητα του συγγραφέα του κειμένου. Μάλιστα θα λέγαμε ότι ακριβώς η υβριδικότητα της φωτογραφίας προφίλ του Παστίτσιου οδηγεί στο να θεωρήσουμε την συγκεκριμένη τρολιά ως ένα υβριδικό είδος που δεν μπορεί να εξετάζεται ξέχωρα από το συγκεκριμένο παρούσας του.

7.2.3 Είδος

Η μέχρι τώρα ανάλυση του κειμένου της τρολιάς αν δείχνει κάτι, είναι πως σαφώς έχουμε ένα register. Το ερώτημα για το σε ποιο είδος ανήκει, θα πρέπει

να εξεταστεί σε συνάρτηση με ορισμένα δεδομένα, τα οποία θα μας οδηγήσουν στην ισχύ του κειμένου.

Η φύση των δεδομένων αυτών εξαρτάται άμεσα από μια γνωσιακή παραδοχή, την ειρωνεία που είναι σχεδόν πανταχού παρούσα στην τρολιά του Παστίτσιου, αλλά ολοκληρωτικά απύσα από το κείμενο που δημοσιεύτηκε στο *Αγιορείτικο Βήμα*. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Αρχικά θα πρέπει να δούμε τι είναι η ειρωνεία. Η θεωρητική παραδοχή που θα ακολουθηθεί εδώ είναι των Sperber & Wilson (1981:309-310) οι οποίοι ορίζουν την λεκτική ειρωνεία ως το εκφώνημα εκείνο που είναι απηχητική αναφορά πολλών διαφορετικών βαθμών και τύπων. Αυτές οι απηχητικές διαβαθμίσεις άλλοτε είναι άμεσες και άλλοτε έμμεσες. Διαιρούνται περαιτέρω σε απηχήσεις εκφωνημάτων και απηχήσεις σκέψεων και απόψεων, απηχήσεις μιας αληθινής πηγής εκφωνήματος ή μιας φανταστικής. Τέλος τα εκφωνήματα αυτά μπορεί να απηχούν τις απόψεις ενός ατόμου ή απλώς να είναι απηχήσεις ασαφούς προέλευσης. Ωστόσο, η ειρωνεία αποκαλύπτει και την ίδια την στάση του ατόμου που μιλάει ή συγγράφει αναφορικά με το θέμα της ομιλίας ή του κειμένου του (Sperber & Wilson 1981:303), από το οποίο και παίρνει σαφείς αποστάσεις, αν φυσικά αναγνωριστεί η ειρωνεία του εκφωνήματος ή του κειμένου. Τρόποι αναγνώρισης της ειρωνείας στα εκφωνήματα θεωρούνται ότι είναι ο επιτονισμός, και στα κείμενα η στίξη και η σάτιρα ή η παρωδία. Εδώ φυσικά θα πρέπει να σημειωθεί πως η σάτιρα και η παρωδία είναι είδη ή η ισχύς ενός κειμένου, ενώ ο επιτονισμός και η στίξη είναι απλά ενδείκτες που διευκολύνουν την πραγματολογική επεξεργασία. Ειδικότερα, για τους Sperber & Wilson (1995) η ειρωνεία ανήκει στα υπόρρητα νοήματα με τα οποία η ομιλήτρια δηλώνει την αποστασιοποίησή της από την άποψη που εκφέρει. Ένα παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η εκφορά του εκφωνήματος «Τι ωραίος καιρός!» κατά τη διάρκεια μιας βροχερής ημέρας, με το οποίο η ομιλήτρια θα δήλωνε τη δυσαρέσκειά της για τις καιρικές συνθήκες.

Αναφέρθηκε η ειρωνεία γιατί η θέση που θέλω να υποστηρίξω είναι ότι η αναγνώριση του είδους -και εν τέλει της ισχύος του κειμένου- εξαρτάται άμεσα από την ειρωνεία του κειμένου καθώς όπως έχουμε δει, το είδος δεν είναι μόνο

στατική οντότητα αλλά και δυναμική. Για να αναγνωριστεί ως τρολιά το κείμενο του Παστίτσιου, οι αναγνώστριες και οι αναγνώστες οφείλουν να αναγνωρίσουν την ειρωνεία, δηλαδή ουσιαστικά οφείλουν να αναγνωρίσουν σε ποια σημεία το κείμενο παρουσιάζει γνωρίσματα σάτιρας ή να το συνδέσουν με τις παρωδιακές θρησκευίες για τις οποίες έχουμε ήδη κάνει λόγο.

Αντίθετα, το κείμενο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Ελεύθερη Ώρα* και στον ιστότοπο *Αγιορείτικο Βήμα*, θεωρητικά είναι απαλλαγμένο από το στοιχείο της ειρωνείας και έτσι μόνο ως σατιρική τρολιά ή παρωδία δεν μπορεί να εκληφθεί. Αυτό γίνεται γιατί όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η δημοσίευση ενός θρησκευτικού κειμένου σε διαδικτυακή σελίδα δεν ενέχει κανένα υπόρρητο νόημα περί αποστασιοποίησης του συγγραφέα από το κείμενό του και έτσι η τρολική πρόθεση αποπλαισιώνεται από το συγκεκριμένο της.

7.2.4 Θεωρία της Συνάφειας

Είπαμε σχετικά με τη Συνάφεια πως το εκφώνημα προσθέτει, αφαιρεί ή εξαλείφει ένα γνωσιακό περιεχόμενο σχετικά με μια ήδη διαμορφωμένη άποψη για την πραγματικότητα. Στην προκειμένη περίπτωση του κειμένου του Παστιτσίου, το κείμενο και το περικείμενο προσέθεσαν στο γνωσιακό συγκεκριμένο των αναγνωστριών το ότι πρόκειται για τρολιά, που δημοσιεύτηκε σε συγκεκριμένο ιστότοπο όπου ανάλογη θεματική σχετική με την παρωδιακή θρησκευτική ενασχόληση, είχε δημοσιευτεί και κατά το προηγούμενο διάστημα. Άρα οι προθέσεις του συγγραφέα ήταν εξ ορισμού φανερές και μάλιστα θα πρέπει να σημειωθεί πως το γνωσιακό περικείμενο του κειμένου, το τι δηλαδή θα έπρεπε να εκληφθεί ως είδος του, υποδεικνυόταν και από τα μη γλωσσικά στοιχεία της ιστοσελίδας, δηλαδή τις φωτογραφίες που υπήρχαν δημοσιευμένες εκεί, αλλά και από το γεγονός πως το κείμενο της τρολιάς είναι υβριδικό. Ειδικότερα η υβριδικότητα του κειμένου συνίσταται στο γεγονός ότι το μεν ύφος παραπέμπει σε συγκεκριμένο θρησκευτικό είδος κειμένου, ενώ το περικείμενο αποδείκνυε πως οι προθέσεις του συγγραφέα δεν ήταν θρησκευτικές, αλλά παρωδιακές και σατιρικές.

Η δημοσίευση του κειμένου σε θρησκευτικές εφημερίδες και ιστοσελίδες, έφερε άλλα γνωσιακά αποτελέσματα συνάφειας. Το κείμενο, μονοτροπικό πια, ή

συνοδευμένο από φωτογραφίες θρησκευτικής θεματολογίας, απώλεσε την ειρωνική διάσταση που είχε. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το γεγονός ότι το κείμενο παραπέμπει στο είδος της θαυματουργικής αφήγησης αφού δεν υπάρχει τίποτα που να δηλώνει την ειρωνική διάσταση της πρώτης διήγησης. Έτσι λειτούργησε με τρόπο που ενίσχυσε τις ήδη παραδεδομένες θρησκευτικές αξίες του κοινού που διάβασε το κείμενο και βεβαίως ήταν εξοικειωμένο με ανάλογης θεματικής κείμενα αναρτημένα στα συγκεκριμένα κανάλια θρησκευτικής ενημέρωσης.

7.2.5 Κειμενική ισχύς

Ένα συμπέρασμα που αξίζει να αναφερθεί είναι πως το είδος καθορίζει άμεσα την κειμενική ισχύ. Έχει μέχρι στιγμής δειχτεί πως το κειμενικό είδος είναι κοινωνική και γνωσιακή κατασκευή που κωδικοποιεί πεδία κοινωνικών και ιστορικών αλλαγών που συμβαίνουν σε ένα κοινωνικό σύνολο. Αυτές οι κωδικοποιήσεις σε επίπεδο κειμένου συνιστούν το είδος, το οποίο έχει τη δυναμική και να αλλάζει αλλά και να μένει στατικό, όπως είδαμε να έχει συμβεί στην περίπτωση της τρολιάς του Παστιτσίου. Ειδικότερα, η αλλαγή που σημειώθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι το ότι το είδος έδωσε το είδος της τρολιάς, που όσο επηρεασμένη και αν είναι από τις παρωδιακές θρησκείες σε επίπεδο ιδεολογίας, όμως διατηρεί με το είδος της θαυματουργικής αφήγησης σχέση εξάρτησης. Με αυτό εννοούμε πως στο περιβάλλον του διαδικτύου το παραδοσιακό θρησκευτικό register μετατράπηκε σε ένα είδος που πήρε την αξία της ειρωνείας με αποτέλεσμα να δώσει ένα νέο είδος τρολιάς που μπορεί να χαρακτηριστεί ως εν γένει ασυνήθιστο. Θεωρώ δηλαδή ότι υφίσταται μια ειδολογική δομική σχέση μεταξύ θαυματουργικής αφήγησης και τρολιάς, με την μεν πρώτη να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει αντιληπτή η δεύτερη. Η αλλαγή από την θαυματουργική αφήγηση στην τρολιά, σύμφωνα με όσα έχουμε μέχρι τώρα δει, εξαρτάται από το συγκεκριμένο. Η θεώρηση αυτή σαφώς δηλώνει πως υπάρχει μια ιδεολογική αντιπαλότητα μεταξύ των δύο ιδεολογικών πλαισίων εκ των οποίων το ένα παρήγαγε την τρολιά και στη συνέχεια το άλλο την αναμετέδωσε ως αυθεντική διήγηση.

Εύκολα θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως η κειμενική ισχύς της τρολιάς είναι η σάτιρα, ενώ η αντίστοιχη ισχύς του μετα-κειμένου είναι η ενίσχυση της

θηρσκευτικής πίστης. Σε αυτό τον ισχυρισμό θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός πως έχουμε ένα ενδιαφέρον φαινόμενο: ενώ η ίδια αφήγηση δίνει δύο διαφορετικά εντελώς είδη κειμενικής ισχύος, η πολιτισμική εμπειρία έχει δείξει πως αυτά τα δύο δεν σχετίζονται καθόλου μεταξύ τους παρά μόνο σε καρναβαλικό –ο όρος χρησιμοποιείται κατά τον Bakhtin- πλαίσιο. Για να εξηγήσουμε αυτό τον ισχυρισμό, θα πρέπει να καταφύγουμε στην μπαχτινική θεώρηση του καρναβαλιού. Σύμφωνα με αυτή, το καρναβάλι είναι μια ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης, η οποία λαμβάνει χώρα σε συγκεκριμένες χρονικές περιστάσεις (Μπαχτίν 2010:25-26). Τηρουμένων των αναλογιών, η τρολιά διαθέτει τις δικές της περιστάσεις επικοινωνίας, είναι επίσης γκροτέσκα στην κειμενική της οργάνωση καθώς δεν υπάρχει ένα σαφές αφηγηματικό όριο διαχωρισμού του τι είναι αφήγηση (το θαύμα) και τι είναι ιστορία (η τρολιά), και μέσω αυτών των στρατηγικών ανατρέπει το κειμενικό είδος της τρολιάς –αν δεχτούμε τελικά πως η τρολιά είναι είδος και όχι ισχύς-, η οποία και μεταμφιέζεται σε θαυματουργική αφήγηση.

Νομίζω πως πρέπει σε αυτό το σημείο να γίνει μια παρέμβαση σχετικά με το πολιτισμικό πλαίσιο. Όσον αφορά το πολιτισμικό πλαίσιο, η τρολιά ενώ προέρχεται από το λαϊκό πολιτισμικό κώδικα, όμως απαιτεί ψηφιακό γραμματισμό. Παράλληλα το θαύμα εγγράφεται εντός της θρησκευτικής ζωής της κοινότητας. Η σατιρική τρολιά ως μέσο για την επίτευξη γέλιου, προέρχεται από μια παράδοση όπου το ίδιο το γέλιο είναι αμφίσημο, έχει ένα χλευαστικό χαρακτήρα και παράλληλα είναι αισιόδοξο (Μουτζάλη 2009:22).³³ Για να επανέλθουμε στην περίπτωση που εξετάζουμε, η διφυής κειμενική ισχύς αυτού του συγκεκριμένου κειμένου –τα απολεκτικά αποτελέσματα του οποίου θα δούμε στη συνέχεια-, ενώ δημιουργεί ένα ιδεολογικό πλαίσιο αντιπαλότητας μεταξύ των δύο μερών της, όμως είναι και τα δύο ενταγμένα εντός ενός κοινού γνωσιακού πλαισίου συνάφειας. Αν ισχύουν όλα αυτά, το ερώτημα που

---

³³ Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί και κάτι ακόμα: το γέλιο δεν είναι ολότελα ξένο προς την θρησκεία. Οι σαλοί άγιοι της ορθοδοξίας και οι καθολικοί *joculatores* επεδίωκαν μέσω του αστεϊσμού και της σάτιρας, να επαναφέρουν τα χριστιανικά ήθη στους θρησκευτικούς αξιωματούχους που είχαν παρεκτραπεί (Μουτζάλη 2009:23).

προκύπτει είναι κατά πόσον η κειμενική ισχύς ενός κειμένου, η οποία εξαρτάται και από τη δυναμική φύση του είδους, είναι μια μονοσήμαντη επιτέλεση. Προσωπική μου γνώμη είναι πως η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν της μια σειρά από παραμέτρους που θα οριοθετήσουν την στατικότητα αλλά και τη δυναμική της κειμενικής ισχύος.

7.2.6 Τα απολεκτικά αποτελέσματα του κειμένου

Η απολεκτική ή διαλεκτική πράξη είναι το τελευταίο στάδιο στη διαδικασία δόμησης της κειμενικής ισχύος. Εδώ συμπεριλαμβάνονται τα αποτελέσματα που προκαλεί η πρόσληψη του κειμένου και ιδίως οι πρόσθετες ερμηνείες από τη μεριά των αναγνωστών του κειμένου (Tsiplakou & Floros 2013:126). Σύμφωνα με τη θεώρηση αυτή, είναι λογικό πως η πρόσληψη ενός κειμένου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό του πλαίσιο, άλλωστε και το είδος είναι προϊόν αυτών των παραγόντων.

Θα πρέπει να πούμε ότι υπήρχε μια διαφοροποίηση αναφορικά με τα απολεκτικά αποτελέσματα του κειμένου του Παστιτίου. Το κείμενο στην ιστοσελίδα του Facebook αναγνωρίστηκε από μια μερίδα του αναγνωστικού κοινού ως τρολιά για το ότι το εν λόγω κοινό ήταν ψηφιακά εγγράμματο και είχε γνωρίσει και άλλα αντίστοιχα τρολικά είδη άρα εδώ η τρολιά λειτούργησε και ως είδος και ως ισχύς, ενώ ένα άλλο κομμάτι του κοινού το θεώρησε εξύβριση και βάσει αυτής της αναγνώρισης, υπήρξαν στη συνέχεια οι διαδικτυακές και πολιτικές αντιδράσεις.

7.2.6.1 Το ποινικό πλαίσιο της αντίδρασης στην τρολιά

Η δημοσίευση του τρολικού κείμενου προκάλεσε μια σειρά από αντιδράσεις στο δημόσιο βίο της χώρας, οι οποίες εστιάστηκαν στην νομοθεσία του Ποινικού Κώδικα περί εξύβρισης των θείων (άρθρα 198 και 199). Ο βουλευτής του ακροδεξιού κόμματος της Χρυσής Αυγής, Χρήστος Παππάς, υπέβαλε στις 19 Σεπτεμβρίου 2012 σχετική ερώτηση προς τα υπουργεία Παιδείας και Δημόσιας Τάξης ζητώντας την τιμωρία του χρήστη Παστιτίου βάσει του νόμου περί

βλασφημίας.³⁴ Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το κείμενο του βουλευτή αναφέρεται σε *Γέροντα Παστίσιο Πατσαφαρίτη* (sic), κάτι που δηλώνει πως ο εν λόγω δεν είχε υπ' όψιν του την παρωδιακή θρησκεία του Πασταφαρισμού, για την οποία έχουμε κάνει λόγο παραπάνω. Αυτό είχε ως συνέπεια ότι το τρολικό κείμενο θεωρήθηκε ως εξυβριστικό και άρα προσβλητικό για την μνήμη του Γέροντα Παΐσιου, και αυτή η θεώρηση είχε ως αποτέλεσμα την ποινική δίωξη του χρήστη Παστιτίσιου.

Ένα πρώτο συμπέρασμα που βγαίνει από αυτό το εύρημα είναι ότι η τρολιά προσελήφθη ως εξύβριση γιατί ακριβώς αναγνωρίστηκε το είδος του κειμένου που σχετίζεται με τις παρωδιακές θρησκείες ως ισχύς μιας και, όπως υποθέτουμε, δεν υπήρχε γνώση περί τρολικών κειμένων. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως το ίδιο το νομικό πλαίσιο αφήνει ένα ερμηνευτικό κενό σε ό,τι αφορά το τι μπορεί να οριστεί ως εξύβριση θείων. Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος παραδέχτηκε ότι είχε λάβει πολλές καταγγελίες για την υπόθεση, πράγμα που συσχετίζει την υπόθεση με τα όσα είδαμε σχετικά με την αντιμετώπιση της τρολιάς ως ποινικό αδίκημα. Άρα η τοποθέτηση ενός (ψευδο)θρησκευτικού κειμένου σε μη θρησκευτικό συγκείμενο, είναι ερμηνεία εξύβρισης και έλλειψης σεβασμού προς τα θεία, η οποία σχετίζεται άμεσα με την πραγματολογική θεωρία περί γλωσσικών υπονοημάτων. Δηλαδή η τρολιά, με τον τρόπο και στο μέσο στο οποίο υπήρξε, λειτούργησε ως γλωσσικό υπονόημα παραβίασης του τρόπου καθώς θεωρήθηκαν ορθώς ως ανειλικρινή τα σχετικά με το θαύμα του Γέροντα Παΐσιου στις Σέρρες. Αγνοήθηκαν όμως μια σειρά από στοιχεία συνοδευτικά του κειμενικού τύπου οργάνωσης, όπως το συγκεκριμένο, το κειμενικό είδος και ο ίδιος ο αφηγητής, η φωτογραφία προφίλ του οποίου ευθέως παρέπεμπε σε τρολικό πλαίσιο εκφοράς.

Η κατάληξη της υπόθεσης αυτής ήταν ότι ο συγγραφέας του τρολικού κειμένου, ο Φίλιππος Λοΐζος, καταδικάστηκε από τα ελληνικά δικαστήρια σε δέκα μήνες φυλάκισης για εξύβριση θρησκευάτος κατ' εξακολούθηση. Δηλαδή εδώ έχουμε ένα φαινόμενο κατά το οποίο η τρολιά ως είδος γίνεται αντικείμενο όχι απλώς λογοκρισίας, αλλά ποινικής τιμωρίας, σχήμα που θεωρώ πως οφείλεται σε αυτό

---

³⁴ Τα κείμενο της ερώτησης υπ' αριθμόν 1792, βρίσκεται εδώ: <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c0d5184d-7550-4265-8e0b-078e1bc7375a/7726467.pdf>

που το μεταδομιστικό πλαίσιο ερμηνείας του Foucault (1987:210) έχει περιγράψει ως πρακτική λόγου που υπακούει σε κανόνες.

Η θεωρία για την τρολιά περιλαμβάνει, όπως είδαμε, τον αποκλεισμό των τρολς από την ομάδα και την απομόνωσή τους ως μέσο αντίδρασης προς το τρολ, αλλά στο ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο η τρολική αναφορά σε πρόσωπα καθηγιασμένα από την ορθόδοξη εκκλησία, υπήρξε σημαντικός παράγοντας για να ποινικοποιηθεί η κειμενική ισχύς. Η δε κατηγορία της εξύβρισης, κατά την γνώμη μου, απλώς αποδεικνύει ότι το τρολικό κείμενο εξαρτάται από τον γνωσιακό παράγοντα της νομικής επιβολής που απλώς εκφράζει την εξουσία της παραγωγής του λόγου. Δηλαδή, με δύο λόγια είναι αδύνατον να μην έγινε γνωστό από το συγκείμενο του κειμένου ότι το είδος ταυτίζεται με την τρολιά, αλλά απλώς για κάποιους ιδεολογικούς κύκλους η αντίδραση στο είδος αυτό είναι συνυφασμένη με ένα πλαίσιο εξουσίας. Βέβαια, θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν μας ότι, όπως αναφέρει και ο Σταφίδας (2012) η τρολιά δεν έγινε κατανοητή. Η αιτία για ένα τέτοιο φαινόμενο είναι ότι πολύ απλά δεν υπάρχει γραμματισμός περί αυτής ως υπαρκτού κειμενικού είδους.

7.2.6.2 Η τρολιά ως τρολιά

Ωστόσο η πρόσληψη της τρολιάς ως εγκληματικού γεγονότος δεν ήταν η μόνη αντίδραση που σημειώθηκε. Υπήρξε ένα άλλο αναγνωστικό κοινό της συγκεκριμένης τρολιάς, που αναγνώρισε την πρόθεση σάτιρας στα γραφόμενα του Πασιτίσιου (Μπουρνάζος 2014). Για το κοινό αυτό θα πρέπει να θεωρήσουμε πως υπήρξε ο γραμματισμός εκείνος που επέτρεψε την πρόσληψη του κειμένου ως τρολιάς. Τα αίτια του γραμματισμού θα πρέπει να αναζητηθούν στην πρότερη έκθεση του κοινού αυτού σε αντίστοιχα κείμενα, στην εξοικείωσή τους με το κειμενικό είδος των παρωδιακών θρησκευτικών που τελικά οδήγησαν στην ικανότητα ορθής ανάγνωσης των προθέσεων του κειμένου.

Θεωρώ ότι η διαφορά με το κοινό της "τρολιάς ως έγκλημα" είναι ιδεολογική και αφορά τις πολιτικές αντιλήψεις των δύο ομάδων αναγνωστριών και αναγνωστών.

7.2.6.3 Το κείμενο ως αφήγηση θρησκευτικού θαύματος

Το ότι το ίδιο ακριβώς κείμενο προσελήφθη ως θαυματουργική αφήγηση από τις αναγνώστριες και τους αναγνώστες κάποιων χριστιανικών ιστοσελίδων και μίας εφημερίδας αντίστοιχων ενδιαφερόντων, δεν είναι κάτι που πρέπει να μας προβληματίζει ιδιαίτερα ως γεγονός. Το κείμενο στις ιστοσελίδες αυτές, αποπλαισιωμένο από το περιβάλλον της πρότερης τρολικής προθετικότητας, είναι πλέον μια ακόμα θαυματουργική αφήγηση για ένα γεγονός που προσλαμβάνει διαστάσεις πραγματικής αφήγησης. Συνεπώς η αφήγηση έρχεται απλώς να ενισχύσει τις ήδη διαμορφωμένες αντιλήψεις περί θρησκευτικών γεγονότων, και έτσι καταλήγει σε ένα απολεκτικό στάδιο όπου απλώς η πρόσληψη του κειμένου επιβεβαιώνει και ενισχύει την ήδη διαμορφωμένη πίστη.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσω πως είναι ιδιαιτέρως ενδεικτικό το γεγονός ότι ακόμα και όταν το αναγνωστικό κοινό πληροφορείται για το τρολικό είδος του κειμένου, συνεχίζει να το προσλαμβάνει ως αυθεντικό κείμενο. Αυτό σημαίνει ότι η νέα πληροφορία δεν είναι ικανή να αποπλαισιώσει το κείμενο της οιονεί θαυματουργικής αφήγησης από το πεδίο του και έτσι η απολεκτική του ισχύς διατηρείται.

Το γιατί δεν γίνεται γνωσιακή επεξεργασία της νέας πληροφορίας, νομίζω πως πρέπει να αναζητηθεί σε ζητήματα σχετικά με την ιδεολογική συνοχή των αναγνωστριών του κειμένου. Έτσι, σύμφωνα και με ό,τι ισχυρίζεται ο Marcu (2000:1724), η νέα πληροφορία δεν μπορεί να αντικρούσει τους ήδη διαμορφωμένους νοητικούς χάρτες πρόσληψης ενός κειμένου όταν έχουμε να κάνουμε με ισχυρές πεποιθήσεις.

7.2.6.4 Συμπέρασμα σχετικά με την απολεκτική ισχύ του κειμένου

Όπως και στην περίπτωση των λεκτικών πράξεων, έτσι και στην θεώρηση της κειμενικής ισχύος, η απολεκτική πράξη είναι προϊόν που εξαρτάται από παράγοντες που έχουν να κάνουν με αυτό που αποκαλείται «νοητικός χάρτης». Η εξέταση του κειμένου που προηγήθηκε, απέδειξε πως η πρόσληψη ενός κειμένου είναι μια νοητική διαδικασία, το αποτέλεσμα της οποίας εξαρτάται όχι από την παρατήρηση της κειμενικής οργάνωσης, αλλά από την αναγνώριση του είδους, της συνάφειάς του με το συγκεκριμένο και την ατομική ή δημόσια

ιδεολογία και τέλος τα απολεκτικά συμπεράσματα είναι προϊόντα εξωκειμενικών παραγόντων που τοποθετούν ένα κείμενο στο ιδεολογικό πλαίσιο λειτουργίας του.

Κεφάλαιο 8

Κειμενική Ισχύς και Βαθμοί Ενδεικτικότητας

Ό,τι έχουμε πει μέχρι στιγμής για την κειμενική ισχύ, μπορεί να αποδειχθεί ότι σχετίζεται με αυτό που αποκαλείται ως *τιμή/αξία* (value) στη σημειωτική θεωρία. Η σημειωτική αξία είναι ένας όρος που εισηγήθηκε ο Saussure και δηλώνει το σημείο που παίρνει συμβολική αξία από το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα γίνει μια σύντομη προσπάθεια να δείξω τη σχέση της κειμενικής ισχύος με τους *βαθμούς ενδεικτικότητας* (orders of indexicality) του Silverstein (2003) ώστε να φανεί με ποιο τρόπο η αξία μετατοπίζεται ή εξαλείφεται στο πεδίο της κειμενικής ισχύος μέσω των βαθμών ενδεικτικότητας.

8.1 Η γλώσσα ως σημειωτικό σύστημα

Πριν προχωρήσουμε στους βαθμούς ενδεικτικότητας, θα πρέπει να γίνει μια πολύ σύντομη επισκόπηση ορισμένων από τις βασικές θεωρίες της σημειωτικής σε σχέση με την γλώσσα. Αυτή η σύντομη αναφορά θα μας δώσει τις βασικές πληροφορίες για να κατανοήσουμε καλύτερα την θεώρηση περί ενδεικτικότητας που εισηγείται ο Silverstein.

Για την σχέση γλώσσας και κοινωνίας πρώτος μίλησε ο Ελβετός γλωσσολόγος Ferdinand de Saussure. Για τον Saussure οι λέξεις δεν είναι παρά σημαίνοντα σημασινομένων τα οποία είτε είναι αφηρημένες έννοιες, είτε υπάρχουν στη φύση. Το γλωσσικό σύμβολο είναι το σημείο επαφής της έννοιας με την ηχητική εικόνα, είναι αυθαίρετο και διαθέτει μονοδιάστατη φύση (Saussure 1979:99-104). Η γλώσσα είναι το σπουδαιότερο συμβολικό σύστημα, ενώ η σημειολογία μελετάει την ζωή των σημείων μέσα στην κοινωνία (Saussure 1979:45).

Ο Peirce (1955:99-100) ενέταξε το σημείο σε ένα σημειωτικό σύστημα το οποίο περιλαμβάνει ακόμα το αντικείμενο και το ερμηνεύον. Οι τρεις κατηγορίες του σημείου είναι η *εικόνα* (icon), ο *ενδείκτης* (index) και το *σύμβολο* (symbol)(Peirce 1955:102). Η εικόνα είναι σήμα που αναφέρεται στο αντικείμενο λόγω των ιδιοτήτων που αυτή κατέχει. Ο ενδείκτης απλώς έχει κοινές ιδιότητες με το αντικείμενο αυτό αλλά δεν μοιάζει σε αυτό. Το σύμβολο συνδέεται με το αντικείμενο μέσω γενικών ιδεών που λειτουργούν με τρόπο ώστε να είναι φανερή και πολιτισμικά αποδεκτή η σχέση συμβόλου και αντικειμένου. Παράλληλα, η εικόνα, ο ενδείκτης και το σύμβολο συνυπάρχουν και αυτά ώστε το σημείο να είναι πλέον δηλωτική οντότητα και των τριών αυτών. Ένα ισχυρό ενδημικό ζώο της Αφρικής είναι κωδικοποιημένο σε εικονικό επίπεδο ως λιοντάρι, σε ενδεικτικό ως άγρια φύση και σε συμβολικό δηλώνει την ηγεμονία και την δύναμη (Χαλεβελάκη 2010:79).

Ο Roland Barthes, Γάλλος θεωρητικός της σημειωτικής με κλασικές σπουδές, ανέπτυξε ένα σημειωτικό σύστημα δύο βαθμών. Η σημασία αποτελείται από την *καταδήλωση* (denotation) όταν απλώς επικοινωνούμε έννοιες και πράγματα με τις συμβατικές λέξεις, και την *συνδήλωση* (connotation) όταν η καταδήλωση οδηγεί στην κατασκευή των μύθων, δηλαδή όταν από την απλή λέξη οδηγούμαστε σε μια περαιτέρω σημασία, σε ένα νόημα ακόμα, δηλαδή στο δεύτερο βαθμό του *σημείου* (sign) (Barthes 1967:89-92). Η καταδήλωση και η συνδήλωση είναι στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους καθώς η μία εξαρτάται από την άλλη με τέτοιο τρόπο ώστε η απεικόνιση της πραγματικότητας να δομεί και τα ίδια τα σύμβολα (Χαλεβελάκη 2010:138). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το ότι η ερμηνεία ενός συμβόλου να απαιτεί την γνώση των πολιτισμικών κωδίκων που το έχουν δομήσει και το περιβάλλουν ως συγκεκριμένο. Είδαμε πιο πάνω τι μπορεί

να συμβολίζει η κωδικοποίηση του λιονταριού στο σύστημα του Peirce, όπου οι έννοιες που περιβάλλον την πρωταρχική καταδηλωτική έννοια "λιοντάρι" είναι αλληλένδετες με αυτό.

Πολύ κοντά στη σωσσυρική θεωρία της αξίας, βρίσκεται ο Roman Jakobson, ο οποίος εισηγήθηκε την έννοια των shifters στην γλώσσα (Jakobson 1990:388). Ξεκινώντας από την τριχοτόμηση του Peirce, ο Jakobson θεωρεί ότι όπως ένα σύμβολο συνδέεται συμβατικά με το αντικείμενο που αναπαριστά και ένας ενδείκτης είναι κατά κάποιο τρόπο η υλική πράξη της δείξης έτσι όπως αναπαρίσταται στην γλώσσα, έτσι και τα shifters, τα οποία συνδυάζουν τις ιδιότητες και των δύο κατηγοριών, είναι ενδεικτικά σύμβολα. Αυτό που εννοεί ο Jakobson είναι ότι η αντωνυμία "εγώ" σημαίνει τόσο ότι συμβατικά χρησιμοποιείται από ένα άτομο για να δηλώσει την υπόστασή του στο λόγο άρα είναι σύμβολο όπως και αν εκφέρεται σε κάθε γλώσσα, όσο και ότι η αντωνυμία αυτή έχει μια υπαρκτική σχέση με το άτομο που την εκφέρει γιατί το δείχνει, άρα είναι ενδείκτης.

8.2 Michael Silverstein και βαθμοί ενδεικτικότητας

Βασισμένος στο έργο του Jakobson, ο Silverstein (1976, 2003) εισηγήθηκε ένα σύστημα κατά το οποίο η δείξη χρησιμοποιείται με δύο τρόπους (Silverstein 1976:28-33). Ο πρώτος τρόπος είναι η χρήση της δείξης για τη δήλωση αναφορικών σχέσεων μέσα από συγκεκριμένες λέξεις όπως αντωνυμίες και χρονικά αλλά και τοπικά επιρρήματα. Οι λέξεις αυτές ονομάζονται shifters -που θα μεταφράζαμε στα ελληνικά ως «εναλλάκτες»- καθώς η σημασία τους εξαρτάται άμεσα από το συγκεκριμένο τους. Η αντωνυμία "εγώ" παραδείγματος χάριν εκφερόμενη από διάφορα πρόσωπα, παίρνει κάθε φορά και διαφορετικό νόημα αναλόγως της εκάστοτε ομιλήτριας. Υπάρχουν όμως και οι μη αναφορικοί ενδείκτες στην γλώσσα. Αυτά είναι λέξεις που δομούν ή ανακαλούν συγκεκριμένα γνωρίσματα βάσει των οποίων διαμορφώνονται κοινωνικά νοήματα. Ένα πρώτο παράδειγμα ενός τέτοιου ενδείκτη είναι η γλωσσική ποικιλία που μιλιέται σε συγκεκριμένους τόπους ή από ορισμένες ομάδες

ανθρώπων με κοινά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Έτσι, ενδείκτες είναι οι επαγγελματικές και κοινωνικές αργκό, η γλώσσα των νέων αλλά κατά μια έννοια και τα greeklish εφόσον δείχνουν μια στάση απέναντι στην γλωσσική χρήση.

Αναλυτικότερα, ο Silverstein (2003:195) υποστηρίζει ότι υπάρχει μια *τάξη ενδεικτικότητας* (indexical order), η οποία συνδέει δύο επίπεδα ανάλυσης, το μικρο-κοινωνικό και το μακρο-κοινωνικό. Η τάξη αυτή χαρακτηρίζεται από βαθμούς πρώτης, δεύτερης, τρίτης κ.λπ. ενδεικτικότητας, η οποία ουσιαστικά αποδίδει μέσω της γλωσσικής μορφής τα ιδιαίτερα περαιτέρω νοήματα τα οποία έχουν συνδεθεί πολιτισμικά με το εκάστοτε συγκείμενο επικοινωνίας. Δηλαδή κάθε βαθμός ενδεικτικότητας 1...n αυξάνεται ή μειώνεται βάσει της σχετικότητας των λέξεων με το συγκείμενο επικοινωνίας και τα νοήματα που η ομιλήτρια θέλει να επικοινωνήσει προς το κοινό της. Πιο αναλυτικά, θα λέγαμε πως κάθε κοινωνικό σύνολο έχει διαμορφώσει μια μετα-πραγματολογική συνείδηση του τι είναι πρέπον να ειπωθεί ή να γραφτεί σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, έχει δηλαδή διαμορφώσει τα registers του. Η χρήση αυτών των registers ουσιαστικά σημαίνει πως το νόημα της γλωσσικής μορφής μεταδίδει και άλλες πληροφορίες πλην των γλωσσικών, σχετικά με μια σειρά από πράγματα για τα οποία κάναμε λόγο παραπάνω. Το κάθε register δηλαδή είναι στενά συνδεδεμένο με το κατάλληλο για αυτό συγκείμενο και σύμφωνα με τον Halliday (1989:39) διαθέτει κοινωνική σημειωτική αξία. Το "πρέπον να ειπωθεί" είναι κάθε τι που ιδεολογικά έχει δομηθεί ως "πρέπον να ειπωθεί" σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Το τι πρέπει να πούμε, λέει ο Silverstein (2003:194), είναι ζήτημα ιδεολογίας η οποία δομεί πολιτισμικά το νόημα των λέξεων μιας ομάδας ατόμων με τέτοιο τρόπο ώστε να έχουμε την εμφάνιση μιας *εθνο-μεταπραγματολογίας* (ethno-metapragmatics), η οποία δεν μένει ανεπηρέαστη από αστοχίες αναγνώρισης των βαθμών ενδεικτικότητας. Άρα η ιδεολογία είναι το καλούπι, θα μπορούσαμε να πούμε, εντός του οποίου διαμορφώνονται οι ενδείκτες.

Η φύση των βαθμών ενδεικτικότητας είναι αποτελούμενη από έμφυτες και μη, ενδεικτικές αξίες οι οποίες βρίσκονται σε στενή διαλεκτική αλλά και ανταγωνιστική σχέση μεταξύ τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως τα κοινωνικά

και γλωσσικά νοήματα της λεκτικής μορφής για τον Silverstein είναι στενά αλληλοεξαρτώμενα το ένα από το άλλο. Αν χρησιμοποιήσουμε δηλαδή μια ιδιωματική λέξη, αυτό ουσιαστικά δηλώνει πως η λέξη μας είναι διαφορετική τόσο σε μορφολογικό όσο και σε ιδεολογικό επίπεδο.

Προχωρώντας περαιτέρω, βλέπουμε πως ο Silverstein διακρίνει τρεις ενδείκτες:

-πρώτου βαθμού ενδείκτης: είναι το σημείο εκείνο που απλά δείχνει κάτι το οποίο είναι αντιληπτό χωρίς ιδιαίτερο κόστος νοητικής επεξεργασίας.

-δεύτερου βαθμού ενδείκτης: εδώ υπεισέρχεται η ιδεολογία για να διαμορφώσει ένα ακόμα στρώμα νοήματος. Το επιπλέον αυτό στρώμα χρησιμοποιείται για να ερμηνεύσει ή να εκφράσει κάποια κοινωνική ένδειξη σχετιζόμενη με την ιδεολογία.

-τρίτου βαθμού ενδείκτης: είναι η χρήση αυτών των στρωμάτων νοήματος με σκοπό να γίνει ένα κοινωνικό σχόλιο. Η χρήση αυτή βασίζεται σε εθνο-μεταπραγματολογικές ερμηνείες της ενδεικτικότητας πρώτου βαθμού.

Για να δώσουμε ένα παράδειγμα όλων αυτών των πραγμάτων, ας πάρουμε έναν ιδιωματικό τύπο, τον παρατατικό γ' πληθυντικού του ρήματος "είμαι", το "ήσαντε" (Τσάκωνα 2007). Η ενδεικτικότητα πρώτου βαθμού θα δηλώσει απλώς πως η ομιλήτρια χρησιμοποιεί το ρήμα αυτό για να εκφράσει ρηματικές σχέσεις χρόνου, διάρκειας, αριθμού και προσώπου. Η ενδεικτικότητα δεύτερου βαθμού θα δηλώσει πως η ομιλήτρια προέρχεται από μια συγκεκριμένη περιοχή της Ελλάδας, πως μιλάει ένα ιδίωμα και ίσως σηματοδοτήσει το εκπαιδευτικό υπόβαθρο της ομιλήτριας, η οποία ίσως να μην είναι εξοικειωμένη με την κοινή νέα ελληνική λόγω ελλιπούς γραμματισμού της σε αυτή ή απλώς ότι αυτή επιθυμεί να αυτοπροσδιορίζεται κατ' αυτό τον τρόπο. Ο τρίτος βαθμός ενδεικτικότητας θα δείξει ότι η χρήση του ιδιωματικού αυτού τύπου γίνεται με σκοπό η ομιλήτρια να κάνει γνωστό πως επιθυμεί να συνδεθεί με όλες τις ιδιότητες ταυτότητας που η χρήση του ιδιωματικού τύπου φέρει μαζί της, αρκεί βεβαίως να γνωρίζει πως ο τύπος του ρήματος είναι ιδιωματικός και δεν χρησιμοποιείται στην κοινή νέα ελληνική. Και σε ένα τέταρτο επίπεδο, αν μια εγνωσμένα εγγράμματη αστή ομιλήτρια χρησιμοποιήσει το διαλεκτικό τύπο, τότε μπορούμε να συνάγουμε διάφορα συμπεράσματα για την χρήση αυτή όπως

παραδείγματος χάριν ότι τον χρησιμοποιεί ώστε να εκφράσει ιδεολογικές απόψεις σχετικά με την χρήση αυτών των γλωσσικών μορφών. Ουσιαστικά δηλαδή, αυτό που εισηγείται ο Silverstein είναι ότι η επιλογή συγκεκριμένων γλωσσικών μορφών είναι στενά συνδεδεμένη με τα διάφορα κοινωνικά νοήματα, από τα οποία και εξαρτάται άμεσα η γλωσσική ποικιλία (Johnstone κ. ά. 2006:81).

8.3 Βαθμοί ενδεικτικότητας και τρολιά

Η γλώσσα λοιπόν, είναι ιδεολογική ταυτότητα, άρα και η τρολιά είναι ένα είδος που φέρει μια ιδεολογική ταυτοποίηση με κάποιο πολιτισμικό ρεύμα. Το γιατί δημιουργήθηκε η τρολιά απαντάται αν σκεφτούμε πως όσο αλλάζουν οι κοινωνικές συνθήκες, θα αλλάζουν και οι επικοινωνιακές περιστάσεις, άρα θα αλλάζει και η ίδια η γλώσσα αλλά και οι μέσω αυτής επιτελέσεις (Φραγκουδάκη 1999:76-77). Σε επίπεδο κειμενικών ειδών αυτή η αλλαγή θα μπορούσε να δειχθεί με το παράδειγμα του προικοσυμφώνου, το οποίο υπήρχε ως θεσπισμένο κοινωνικά κειμενικό είδος μέχρι το 1983, όταν και καταργήθηκε ο θεσμός της προίκας με τον νόμο υπ' αριθμόν 1329/1983.

Στο θέμα μας, είδαμε πως η τρολιά του Παστιτσίου έχει μια διττή πρόσληψη: το ίδιο κείμενο άλλοτε είναι τρολιά, και άλλοτε είναι θαυματουργική αφήγηση. Ως ένα ακόμα προϊόν γλώσσας, έχει και αυτό ένα ιδεολογικό υπόβαθρο, που σύμφωνα με τον Silverstein (2003) αποτυπώνεται στους βαθμούς ενδεικτικότητας του.

Ο πρώτος βαθμός ενδεικτικότητας είναι το ίδιο το κείμενο. Είδαμε πως είναι μια αφήγηση που συμπλέει δομικά με τις αντίστοιχες θρησκευτικές αφηγήσεις και πως τηρούνται όλες οι συμβάσεις σύνθεσης και αφήγησης ανάλογων αφηγήσεων. Έχουμε ένα κεντρικό θρησκευτικό δράστη που εμφανίζεται στον ύπνο ή στον λήθαργο των πιστών και δρα θεραπευτικά προς τα άτομα αυτά, τα οποία και στη συνέχεια αφηγούνται την εμπειρία τους. Η χρήση απλώς του κώδικα αφήγησης θαυματουργικών περιστατικών είναι δηλωτική μιας κοινά αποδεκτής θρησκευτικής ιδεολογίας. Η λειτουργία της κειμενικής οργάνωσης σε αυτό τον βαθμό ενδεικτικότητας είναι η παρωδία, κατά το ότι υπάρχει το στοιχείο της μίμησης αντίστοιχων κειμένων με πρόθεση να γίνει αρνητική

κριτική αυτών των αφηγήσεων μέσω της διακωμώδησης και της διακειμενικότητας.

Ο δεύτερος βαθμός ενδεικτικότητας είναι η σατιρική φύση της τρολιάς. Εδώ πλέον έχουμε το φαινόμενο κατά το οποίο το κείμενο έχει ήδη αναγνωριστεί ως ανήκον σε ένα συγκεκριμένο κειμενικό είδος καθώς και ότι διαθέτει μια δομή η οποία παραπέμπει σε αυτό το είδος. Παράλληλα η ισχύς του κειμένου έχει ήδη διαγνωστεί ως σατιρική πρόθεση των θρησκευτικών ηθών και αντιλήψεων, εργαλείο των οποίων είναι η φραστική και δομική ειρωνεία και οι μεταγλωσσικοί παράγοντες όπως οι φωτογραφίες που συνόδευαν το εν λόγω κείμενο. Έχουμε δηλαδή, μια περίπτωση κατά την οποία το πολυτροπικό κείμενο δείχνει προς την κατεύθυνση της σάτιρας η οποία στοχεύει κατά του ιδεολογικού υπόβαθρου της θρησκευτικής πίστης. Αν δηλαδή στον πρώτο βαθμό ενδεικτικότητας έχουμε ένα κείμενο με σημειωτική αξία χ', η πρόθεση της σάτιρας και οι τρόποι που αυτή εκφράστηκε, έδωσαν στο κείμενο μια περαιτέρω σημειωτική αξία ψ', η οποία κατά την γνώμη μου, προκύπτει διαλεκτικά προς την χ', αφού την εκθέτει κριτικά προς το αναγνωστικό κοινό το οποίο διαθέτει την εθνο-μεταπραγματολογική ικανότητα να αναγνωρίζει την σατιρική πρόθεση του κειμένου.

Ο τρίτος βαθμός ενδεικτικότητας στο κείμενο του Παστιτσιού, είναι αυτό που θα μπορούσε να οριστεί ως το μετανεωτερικό *pastiche* (Jameson 1999:54), ως δηλαδή ένα σύμβολο το οποίο έχει πια απαλλαχτεί από το θαυματουργικό χαρακτήρα και δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την θρησκευτική παράδοση, αλλά υπάρχει αυτοδύναμα ως τρολιά. Βρισκόμαστε στο σημείο όπου οι αναγνώστριες κατέγραψαν το γεγονός πως ένα ψευδο-θρησκευτικό κείμενο μπορεί να σταθεί ως τρολιά, άρα έχουμε μια επιπλέον εθνο-μεταπραγματολογική γνώση, ότι μπορούμε να συνθέσουμε οποιοδήποτε θρησκευτικό κείμενο, απλώς μέσω της μίμησης της κειμενικής του οργάνωσης

χωρίς να μεταφέρονται τα θρησκευτικά νοήματα της θαυματουργικής αφήγησης στο κείμενο.³⁵

8.4 Βαθμοί ενδεικτικότητας και κειμενική ισχύς

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, το σύστημα που εισηγείται ο Silverstein έχει παράλληλα με τη θεώρηση της κειμενικής ισχύος. Ένα πρώτο παράλληλο είναι πως το εκφωνηματικό στάδιο κειμενικής οργάνωσης συμπίπτει με τον πρώτο βαθμό ενδεικτικότητας. Ο τρόπος, δηλαδή, με τον οποίο θα οργανωθεί ένα κείμενο αντιστοιχεί με την εφαρμογή ενός γλωσσικού μοντέλου, δηλωτικού μιας κοινωνικής ιδεολογίας. Παραδείγματος χάριν υποτίθεται πως μια σχολική έκθεση δεν μπορεί να αποκλίνει από τα διδασκόμενα εκθεσιακά μοντέλα, ασχέτως του περιεχομένου της.

Ο δεύτερος βαθμός ενδεικτικότητας ουσιαστικά είναι ιδεολογικό σχόλιο για το πως διαμορφώνονται τα registers και τα κειμενικά είδη εν τέλει. Τα είδη άλλωστε, είναι κοινωνικές και γνωσιακές κατασκευές οι οποίες φέρουν εντός τους όλες τις κοινωνικές συμβάσεις που είναι απαραίτητες για την αναγνώριση και την αποδοχή των κειμένων. Ας θυμηθούμε και την περίπτωση όπου ένα επιστημονικό άρθρο που υποβάλλεται προς δημοσίευση σε ένα περιοδικό ανάλογων ενδιαφερόντων, είναι λογικό να υπακούει στις συμβάσεις του είδους του και τελικά μέσω του οργανωτικού κειμενικού σχήματος, να δηλώνει πως φέρει νέες επιστημονικές πληροφορίες άξιες προς διάδοση στην επιστημονική κοινότητα.

Ο τρίτος βαθμός ενδεικτικότητας έχει και αυτός αρκετές παραλληλίες με την κειμενική ισχύ. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως η ισχύς ενός κειμένου, η αναγνώριση του τι θέλει να μεταδώσει ένα κείμενο, ουσιαστικά εξαρτάται άμεσα από τις κοινωνικές, πολιτισμικές και γλωσσικές συνθήκες που το διέπουν την στιγμή της σύνθεσης αλλά και της πρόσληψής του. Για να καταλάβουμε πως ένα άτομο χρησιμοποιεί έναν ιδιωματικό τύπο, αφενός πρέπει να ξέρουμε πως η

---

³⁵ Εδώ θα πρέπει να σημειώσω πως το συγκεκριμένο κείμενο μπορεί ίσως να χαρακτηριστεί ως πρωτοποριακό για τα ελληνικά διαδικτυακά δεδομένα ακριβώς λόγω αυτής της επίγνωσης που προσέφερε στο κοινό του.

φωνολογική και μορφολογική διαφοροποίηση του εν λόγω τύπου υφίσταται ως λέξη, και αφετέρου να έχουμε συνδέσει την χρήση αυτή με μια σειρά από γνωρίσματα τα οποία η ιδεολογία μας μάς έχει επιτρέψει να γνωρίζουμε και να έχουμε αποδεχτεί. Η τρολιά του Παστιτσίου δεν αναγνωρίστηκε ως τέτοια από ένα μέρος του αναγνωστικού κοινού της ακριβώς γιατί η ιδεολογία τους περί γλωσσικής χρήσης απαγορεύει ως βλασφημία την μίμηση θρησκευτικών κειμένων με σκοπό τον λεκτικό αστεϊσμό.³⁶ Άρα η κειμενική ισχύς είναι το διαλεκτικό αποτέλεσμα της δείξης κάποιων στοιχείων που το κείμενο φέρει στον πυρήνα της ιδεολογίας του.

---

³⁶ Αξίζει να θυμηθούμε εδώ πως όλη η δικαστική περιπέτεια του Φίλιππου Λοΐζου, γνωστού ως Παστιτσίου, βασίστηκε στην κατηγορία της βλασφημίας.

Κεφάλαιο 9

Συμπεράσματα

Αυτό που υπήρξε αντικείμενο ενασχόλησης σε αυτή την μεταπτυχιακή διατριβή ήταν η διερεύνηση της τρολιάς με όρους πραγματολογίας. Υπήρξε επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας για το αντικείμενο της τρολιάς, ενώ στη συνέχεια αναλύθηκε ένα χαρακτηριστικό κείμενο. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη αυτού του σκοπού, αντλήθηκε από τη θεώρηση περί κειμενικής ισχύος των Tsiplakou & Floros (2013).

Τα συμπεράσματα στα οποία φτάσαμε ύστερα από την ενασχόληση με το αντικείμενο αυτό, σχετίζονται άμεσα με την διαπίστωση περί ελλιπούς γραμματισμού σχετικά με τα διαδικτυακά κειμενικά είδη και την ισχύ τους. Εκτός αυτού ένα άλλο φαινόμενο που παρατηρήθηκε ως απότοκο της έρευνας αυτής, είναι το γεγονός πως τα κειμενικά είδη και η ισχύς που τα συνοδεύει εξαρτώνται άμεσα από τις κοινωνικές και γνωσιακές συνθήκες που επικρατούν στο κοινωνικό σύνολο, με αποτέλεσμα να αποδεικνύεται η δυναμική και ταυτόχρονα η στατική τους φύση.

Ειδικότερα για την τρολιά, αυτό που θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε είναι πως μάλλον πρόκειται για μια περίπτωση ισχύος, καθώς από ό,τι είδαμε η τρολική φύση ενός κειμένου αποτιμάται κυρίως από τα απολεκτικά του αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν από το είδος του κειμένου, το register και την προσλεκτική του ισχύ.

Φυσικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έρευνα δεν μπορεί επ' ουδενί να θεωρηθεί ολοκληρωμένη και καλυμμένη από τα ανωτέρω συμπεράσματα. Θεωρώ πως σχετικά με τη θεώρηση της κειμενικής ισχύος, η μελλοντική έρευνα θα είναι

εξαιρετικά γόνιμη και θα αναδείξει περισσότερες πτυχές του φαινομένου. Ενδιαφέρον αντικείμενο έρευνας προς αυτή την κατεύθυνση, είναι η λειτουργία χ', η δόμηση της κειμενικής οργάνωσης δηλαδή, και ο τρόπος με τον οποίο αλληλεπιδρά με το γενικότερο πλαίσιο δόμησης της κειμενικής ισχύος. Εξίσου ενδιαφέρουσα πτυχή έρευνας, κατά την γνώμη μου, αποτελεί και το απολεκτικό στάδιο του κειμένου, το οποίο θεωρώ πως περιγράφει την κειμενική ισχύ με όρους κοινωνικής επιτελεστικότητας αλλά και γνωσιακούς.

Τα συμπεράσματα μας δεν θα ήταν πλήρη αν δεν σημειωνόταν και η διαπίστωση περί ευρείας αποδοχής της αντίληψης περί ποινικοποίησης της τρολιάς, φαινόμενο που παρατηρήθηκε τόσο στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία όσο και στις αντιδράσεις στην τρολιά του Παστιτσίου. Αυτό είναι ένα προβληματικό σημείο καθώς η τρολιά είναι ίσως μια εξαιρετικά χαρακτηριστική περίπτωση όπου η ισχύς ενός κειμένου θεωρείται θεμιτό να αντιμετωπίζεται με ποινικούς όρους. Ίσως το φαινόμενο αυτό να οφείλεται στην παρωδιακή και σατιρική φύση της τρολιάς, ωστόσο κρίνω πως η συντηρητική αυτή αντίληψη περί ποινικοποίησης, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω του ψηφιακού γραμματισμού.

Παράρτημα

Φωτογραφικό Υλικό

-Φωτογραφία No. 1:

Πήρα λοιπόν 5-6 παλιά θαύματα που είχα κάνει. Τα τοποθέτησα μέσα εις το αναδευτήριο (μπλέντερ) και αφού τα ανακάτεψα καλά, εποίησα το νέο μου θαύμα που έλαβε χώνρα εις τας όμορφας και γραφικάς Σέρρας. Το θαύμα έχει ως εξής:

Πηγή φωτογραφίας: <http://www.lifo.gr/team/bitsandpieces/54542>

-Φωτογραφία No.2:

αγαπητε γερων
σε παρακολουθω φανατικα εδω και ενα μηνα
γελαω και χαιρομαι γιατι βρισκω ατομα εδω μεσα που εχω παλλα κοινα
σκεφτηκα κατι και θελω να συνεργασουμε
για να ξεμπροστιασουμε ολους αυτους τους φελους που πιστευουν ο,τι
διαβαζουνε τι θα λεγες να γραφαμε μια ιστοριουλα , ενα θαυμα το ιδιο
αληθινο με ολα τα αλλα
και να το διοχετευσουμε στα μπλογκσ και τα εγκυρα σαιτσ
σιγουρα θα γινει τρελη αλυσιδα
και μετα να δημοσιευσουμε το πρωτοτυπο εμεις εδω
επεξεργασου το σαν ιδεα και πες μου εχω διαφορες προτασεις
τα σεβη μου

Πηγή φωτογραφίας:

http://www.lifo.gr/icache/500/243/1/775822_391306_326884800737943_866821034_n.jp
g

-Φωτογραφία Νο.3:

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟ ΒΗΜΑ
Όλη η αλήθεια... με ένα κλικ!

ΑΡΧΙΚΗ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ ΜΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΔΙΔΑΧΕΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΧΑΡΤΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΕΘΝΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟ

ΝΕΑ

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ: ΝΕΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ

Τετάρτη, 25 Ιούλιος 2012 12:24 desk agioritikonima.gr

Το κείμενο που ακολουθεί είναι προδημοσίευση άρθρου.
Θα δημοσιευθεί στο ορθόδοξο αντιαρρετικό περιοδικό ΔΙΑΛΟΓΟΣ στο τεύχος Σεπτεμβρίου (τον Αύγουστο δεν εκδίδεται) αλλά λόγω της βαρύτητας του θαύματος, κρίθηκε σωστό να μαθευτεί νωρίτερα και από άλλα μέσα, για το καλό του ορθόδοξου ποιμνού στους δύσκολους καιρούς που περνάει η ευλογημένη πατρίδα μας. Υπάρχει και ενυπόγραφη δόξα του εκδότη για όποιον τη θελήσει.

"Πριν μερικές εβδομάδες ακόμα ένα σύγχρονο Θαύμα του γέροντος Παΐσιου έλαβε χώρα σε ένα μικρό χωριό των Σερρών. Το περιέγραψε στον υποδιάκονο Αμφιλόχιο, του Γερού Καθεδρικού Ναού των Ταξιάρχων Σερρών, ο βιώσας το Θαύμα Παντελής Κ.

Μου άρεσε! <29 γαλ.

Πηγή φωτογραφίας:

http://www.lifo.gr/ocache/500/389/1/775847_205338_326904690735954_1300400925_n.jpg

-Φωτογραφία Νο.4:

Οι χλιδάμπουρες παίζουν αστακόπολεμο στη Μύκονο ενώ 1000 νέοι χάνουν καθημερινά την δουλειά τους

Οι δυο Ελλάδες: ΝΕΟ ΡΕΚΟΡ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΟ 23,1% ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΣΕΛΙΔΑ 3,17
ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΟΥ ΡΟΥΒΑ Ο... ΚΑΝΑΠΕΣ ΚΟΣΤΙΖΕ 4.000 ΕΥΡΩ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ

www.elora.gr

100 ΕΤΟΣ • ΑΡ. ΦΥΛΟΥ (476) 2876

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2012

ΤΙΜΗ 0,50 ΕΥΡΩ

ΣΗΜΕΡΑ ΜΑΖΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Φέρτε πίσω τα κλεμμένα

ΣΤΟΥΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥΣ

Ο Μπουτάρης... προσφέρει το Γενί Τζαμί για το ραμαζάνι! ΣΕΛΙΔΑ 5

ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ

Μουσουλμάνος "προφήτης" είχε φυλακίσει παιδιά σε κατακόμβες ΣΕΛΙΔΑ 5

ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟ ΟΙ ΦΟΤΙΕΣ ΣΤΕ ΑΡΚΑΔΙΑ-ΚΟΡΙΝΘΙΑ

Στις φλόγες το Άγιο Όρος εκκενώθηκαν σπίτια ΣΕΛΙΔΑ 19

ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΕΒΡΟ

Ένα πιράνχας έπεσε στα δίχτυα Έλληνα ψαρά ΣΕΛΙΔΑ 19

Ο Παΐσιος είναι ΕΔΩ! Νέο Θαύμα!...

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ

✓ Ο Παντελής, 18 ετών, νέος χρήστης ναρκωτικών ουσιών, είχε ένα τρομερό ατύχημα με το μηχανάκι του λίγο πιο έξω από το χωριό του με αποτέλεσμα να τραυματιστεί σοβαρά στο κεφάλι και να πάθει εγκεφαλική διάσειση... ΣΕΛΙΔΑ 4

“ Ο Θεός μερικές φορές, όταν κάποιος δεν καταλαβαίνει με το καλό, του δίνει μια δοκιμασία, για να συνέλθει. Αν δεν υπήρχε λίγος πόνος, αρρώστιες κ.λπ., θα γίνονταν θηρία οι άνθρωποι. Δεν θα πληροίζαν καθόλου στον Θεό... Γέροντας Παΐσιος ”

"Θαύματα και Θεραπείες" του Γέροντα Παΐσιου, αύριο στην Ελεύθερη Ωρα της Κυριακής

Ο Γέροντας Παΐσιος, η πλέον γνωστή και αξιόλογη σύγχρονη μορφή Ελληνορθόδοξου Γέροντα, ήταν γνωστός όχι μόνο για τις προφητείες και τις διδασκαλίες του, αλλά και για τα όσα θαύματά (θαύματα και θεραπείες) κατά καιρούς έκανε... Μία σ' αυτά το δίτομο έργο παρατίθενται από τις πλέον έγκυρες πηγές αναγνωρίσιμες μαρτυρίες συνανθρώπων μας, οι οποίες έδωσαν τα όσα θαύματά έπραξε ο Γέροντας Παΐσιος. Ένα έργο που αποδεικνύει τη θείκη δύσπαση της Πίστης μας. Ένα έργο που αναδεικνύει τη μεγάλη προσφορά της γερωνικής μας παράδοσης! ΠΡΟΣΦΟΡΑ: ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΜΟΝΟ ΔΥΟ ΕΥΡΩ

Πηγή φωτογραφίας: <http://www.iefimerida.gr/sites/default/files/elevtheri-ora-gerontas-paisios-123.jpg>

-Φωτογραφία Νο.5:

13 comments ▾ Add a comment

 Georgios [redacted]
 ΤΗΝ ΕΥΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΟΛΟΙ.
 Reply · 👍 11 · Like · Follow Post · 4 ώρες πριν

 John [redacted] Subscribe · Top Commenter · Έρευνα ορυκτών at Ινστιτούτο γεωλογικών και μεταλλευτικών ερευνών
 Ο ΠΑΤΗΡ ΠΑΪΣΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΑΠ ΤΟΥΣ ΠΙΟ ΑΓΝΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.
 Reply · 👍 5 · Like · Follow Post · 4 ώρες πριν

 Maria [redacted]
 thn eulogia tou na mas prostateuh.....
 i
 Reply · 👍 4 · Like · Follow Post · 3 ώρες πριν

 Petros [redacted] Subscribe · Works at Επιχειρηματίας
 την ευλογία του να εχουμε!
 Reply · 👍 3 · Like · Follow Post · 3 ώρες πριν

 Petros [redacted] Subscribe · Works at Επιχειρηματίας
 ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ!!!!!!!
 Reply · 👍 1 · Like · 3 ώρες πριν

 Eleni [redacted]
 ΑΣ ΕΧΟΥΜΕ ΤΙΣ ΕΥΧΕΣ ΤΟΥ!
 Reply · 👍 2 · Like · Follow Post · 3 ώρες πριν

Πηγή φωτογραφίας:

http://www.lifo.gr/icache/500/391/1/775849_315384_326928550733568_1869470728_n.jpg

-Φωτογραφία Νο.6:

Πηγή φωτογραφίας:

<https://left.gr/sites/left.gr/files/styles/large/public/pastitsios.jpg?itok=USf6eErR>

Βιβλιογραφία

- Abrams, M. H. (2012). *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων. Θεωρία-Ιστορία-Κριτική Λογοτεχνίας*. (Γ. Δεληβοριά, μτφρ.).Αθήνα: Πατάκης.
- Agha, A. (2004). Registers of Language. Στο A. Duranti (επιμ.), *A Companion to Linguistic Anthropology*, σ. 23–45. Oxford: Blackwell.
- Aikin, S. F. (2013). Poe's Law, group polarization, and argumentative failure in religious and political discourse. *Social Semiotics*, 23(3), 301–317.
- Αρχάκης, Α. (2001). *Παραδόσεις Ανάλυσης του Λόγου*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών - Τμήμα Εκτυπώσεων Τυπογραφείου.
- Austin. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press.
- Baker, P. (2001). Moral panic and alternative identity construction in Usenet. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 7(1). Ανακτήθηκε από <http://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2001.tb00136.x> [Πρόσβαση: 5.Δεκέμβριος.2015].
- Bakhtin, M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. (C. Emerson & M. Holquist, επιμ., V. W. McGee, μτφρ.). Austin: University of Texas Press.
- Barthes, R. (1967). *Elements of Semiology*. (A. Lavers & C. Smith, μτφρ.).New York: Hill and Wang.
- Barthes, R. (1977). *Image Music Text*. (S. Heath, μτφρ.).London: Fontana Press.

Bawarshi, A. S., & Reiff, M. J. (2010). *Genre: An Introduction to History, Theory, Research, and Pedagogy*. West Lafayette: Parlor Press.

Βαά, Β. (2009). *Malice in Wonderland: The Political Unconscious in American Horror Films of the 1970s*. Saarbrücken: VDM Publishing.

Βελούδης, Γ. (2008). *Γενική Γλωσσολογία Ι. Γενικά Χαρακτηριστικά της Γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Υπηρεσία Δημοσιευμάτων. Ανακτήθηκε από http://www-old.lit.auth.gr/public/simeiwseis_glw301_beloudis_08.pdf [Πρόσβαση: 13.Δεκέμβριος.2015].

Biber, D. (1989). A typology of English texts. *Linguistics*, 27, 3–43.

Bishop, J. (2014). Representations of “trolls” in mass media communication: A review of media-texts and moral panics relating to “internet trolling.” *International Journal of Web Based Communities*, 10(1), 7–24.

Βουτυράς, Δ. (1994). *Άπαντα*. Αθήνα: Δελφίνι. Ανακτήθηκε από <http://www.mikrosapoplous.gr/extracts/mathisis/19.html> [Πρόσβαση: 5.Φεβρουάριος.2016].

Burke, P. (2010). *Πολιτισμικός Υβριδισμός*. (Ε. Σταματοπούλου, μτφρ.).Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γεωργακοπούλου, Α., & Γούτσος, Δ. (2011). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Πατάκης.

Chandler, D., & Munday, R. (2011). *A Dictionary of Media and Communication*. Oxford: Oxford University Press.

- Chatman, S. (1990). *Coming to Terms. The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Cobley, P. (2001). Analysing narrative genres. *Sign Systems Studies*, 29(2), 479–502.
- Cotter, W. (1999). *Miracles in Greco-Roman Antiquity: A Sourcebook for the Study of New Testament Miracles Stories*. London, New York: Routledge.
- Cusack, C. M. (2010). *Invented Religions. Imagination, Fiction and Faith*. Surrey, England: Ashgate.
- Dahlberg, L. (2001). Computer-Mediated Communication and The Public Sphere: A Critical Analysis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 7(1). Ανακτήθηκε από <http://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2001.tb00137.x> [Πρόσβαση: 13.Δεκέμβριος.2015].
- Dawkins, R. (2006). *The Selfish Gene*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Donath, J. S. (1999). Identity and Deception in the Virtual Community. Στο P. Kollock & M. Smith (επιμ.), *Communities in Cyberspace*, σ. 29–59. London and New York: Routledge.
- Durkheim, E. (1995). *The Elementary Forms of the Religious Life*. (K. E. Fields, μτφρ.). New York: The Free Press.
- Eagleton, T. (1991). *Ideology. An Introduction*. London, New York: Verso Books.
- Firth, J. (1957). *Papers in Linguistics 1934-1951*. Oxford: Oxford University Press.
- Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. London, New York: Routledge.

- Fludernik, M. (2000). Genres, Text Types, or Discourse Modes? Narrative Modalities and Generic Categorization. *Style*, 34(2), 274–292.
- Foucault, M. (1987). *Η Αρχαιολογία της Γνώσης*. (Κ. Παπαγιώργης, μτφρ.). Αθήνα: Εξάντας.
- Frye, N. (1996). *Ανατομία της Κριτικής. Τέσσερα Δοκίμια*. (Μ. Γεωργουλέα, μτφρ.). Αθήνα: Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός.
- Fuller, G., McCrea, C., & Wilson, J. (2013). Troll Theory? *The Fibreculture Journal*, 22, 1–14.
- Georgakopoulou, A. (2005). Text-type approach to narrative. Στο D. Herman, M. Jahn, & M.-L. Ryan (επιμ.), *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, σ. 594–596. London and New York: Routledge.
- Georgakopoulou, A., & Goutsos, D. (2000). Mapping the world of discourse: The narrative vs. non-narrative distinction. *Semiotica*, 131(1/2), 113–141.
- Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. Στο P. Cole & J. L. Morgan (επιμ.), *Syntax and Semantics. Speech Acts*, Vol. 3, σ. 41–58. Oxford: Elsevier.
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1989). *Language, Context, and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Hardaker, C. (2013). “Uh... not to be nitpicky...but...the past tense of drag is dragged, not drug.” An overview of trolling strategies. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 1(1), 58–86.

- Hardaker, C. (2010). Trolling in asynchronous computer-mediated communication: From user discussions to academic definitions. *Journal of Politeness Research. Language, Behaviour, Culture*, 6(2), 215–242.
- Henderson, B. (2005). Open Letter To Kansas School Board. Ανακτήθηκε από <http://www.venganza.org/about/open-letter/> [Πρόσβαση: 8.Φεβρουάριος.2016].
- Herring, S. C. (2007). A Faceted Classification Scheme for Computer-Mediated Discourse. *Language@Internet*, 4(1). Ανακτήθηκε από <http://www.languageatinternet.org/articles/2007/761> [Πρόσβαση: 5.Ιανουάριος.2016].
- Herring, S., Job-Sluder, K., Scheckler, R., & Sasha, B. (2002). Searching for Safety Online: Managing “Trolling” in a Feminist Forum. *The Information Society*, 18(5), 71-384.
- Hodge, R., & Kress, G. (1995). *Social Semiotics*. Cambridge: Polity.
- Holub, R. C. (2004). *Θεωρία της Πρόσληψης. Μία Κριτική Εισαγωγή*. (Α. Τζούμα, επιμ., Κ. Τσακοπούλου, μτφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- House, J. (2001). Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta : Journal Des Traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 46(2), 243–257.
- Hymes, D. (1964). Towards Ethnographies of Communication: The Analysis of Communicative Events. *American Anthropologist*, 66(6), 1–34.

- Jakobson, R. (1990). Shifters and Verbal Categories. Στο L. R. Waugh & M. Monville-Burston (επιμ.), *On Language*, σ. 386–392. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Jakobson, R. (1960). Closing statements: linguistics and poetics. Στο T. A. Sebeok (επιμ.), *Style in Language*, σ. 350–377. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Jameson, F. (1999). *Το μεταμοντέρνο. Η η Πολιτισμική Λογική του Ύστερου Καπιταλισμού*. (Γ. Βάρσος, μτφρ.). Αθήνα: Νεφέλη.
- Jameson, F. (1983). *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act*. London and New York: Routledge.
- Johnstone, B., Andrus, J., & Danielson, A. E. (2006). Mobility, Indexicality, and the Enregisterment of “Pittsburghese.” *Journal of English Linguistics*, 34(2), 77–104.
- Κανάκης, Κ. (2007). *Εισαγωγή στην Πραγματολογία. Γνωστικές και Κοινωνικές Όψεις της Γλωσσικής Χρήσης*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Krappitz, S. (2013). *Η Επέλαση των Τρολ*. (Ρ. Καραχάλιου, επιμ., Μ. Παππά, μτφρ.). Αθήνα: Τοποβόρος.
- Kress, G., & van Leeuwen. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London, New York: Routledge.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age*. London, New York: Routledge.
- Kress, G., & Knapp, P. (1992). Genre in a social theory of language. *English in Education*, 26(2), 4–15.
- Kreuz, R. G., & Roberts, R. (1993). On satire and parody: The importance of being ironic. *Metaphor and Symbolic Activity*, 8(2), 97–109.

- Κωστίου, Κ. (2005). *Εισαγωγή στην Ποιητική της Ανατροπής. Σάτιρα, Ειρωνεία, Παρωδία, Χιούμορ*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Λύκου, Χ. (2000). Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική του M.A.K Halliday. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 2(1-2). Ανακτήθηκε από <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/articles/print/lykov/> [Πρόσβαση: 10.Μάιος.2016].
- Lattimore, R. (1934). Portents and Prophecies in Connection with the Emperor Vespasian. *The Classical Journal*, 29(6), 441–449.
- Lee, D. Y. W. (2001). Genres, registers, text types, domains, and styles: clarifying the concepts. *Language Learning and Technology*, 5(3), 37–72.
- Lopez Medina, B. (2002–2003). The role of text linguistics in the foreign language class. *Encuentro Revista de Investigación E Innovación En La Clase de Idiomas*, 12, 148–156.
- Mäkelä, E., & Petsche, J. J. . (2013). Serious parody: Discordianism as liquid religion. *Culture and Religion: An Interdisciplinary Journal*, 14(4), 411–423.
- Malinowski, B. (1923). The Problem of Meaning in Primitive Languages. Στο C. K. Ogden & I. A. Richards (επιμ.), *The Meaning of Meaning. A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*, σ. 296–336. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.
- Marcu, D. (2000). Perlocutions" The Achilles' heel of speech act theory. *Journal of Pragmatics*, 32, 1719–1741.
- Matsagouras, E. G., & Tsiplakou, S. (2008). Who's afraid of genre? Genres, functions, text types and their implications for a pedagogy of critical literacy. *Scientia*

- Paedagogica Experimentalis - International Journal of Experimental Research in Education*, XLV(1), 71–90.
- Merrell, F. (2001). Charles Sanders Peirce's concept of the sign. Στο P. Cobley (επιμ.), *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*, σ. 28–39. London and New York: Routledge.
- Miller, C. R. (2005). Rhetorical Community: The Cultural Basis of Genre. Στο A. Freedman & P. Medway (επιμ.), *Genre and the New Rhetoric*, σ. 57–66. London: Taylor and Francis.
- Miller, C. R. (1984). Genre as social action. *Quarterly Journal of Speech*, 70, 151–167.
- Moessner, L. (2001). Genre, text type, style, register: a terminological maze? *European Journal of English Studies*, 5, 131–138.
- Morrissey, L. (2010). Trolling is a art: Towards a schematic classification of intention in internet trolling. *Griffith Working Papers in Pragmatics and Intercultural Communications*, 3(2), 75–82.
- Μουτζάλη, Α. Γ. (2009). Καρναβάλι και Λαϊκό Γέλιο. *Αρχαιολογία & Τέχνες*, 113, 20–26.
- Μπαχτίν, Μ. (2010). Το συμποτικό γεύμα στον Rabelais. (Β. Αλεξίου & Μ. Δαφέρμος, μτφρ.). *Ουτοπία*, 90, 25–50.
- Μπουρνάζος, Σ. (2014). Ο «Παστίτσιος» και η δημοκρατία. *Ενθέματα Αυγής 19 Ιανουαρίου 2014*. Ανακτήθηκε από <https://enthemata.wordpress.com/2014/01/19/strabou/> [Πρόσβαση: 8.Μάρτιος.2016].
- Ντάλτας, Π. (2003). *Πραγματολογία και Επικοινωνία. Θεωρία και Εφαρμογή στη Μετάφραση*. Αθήνα: Μεταίχιμο.

- Ευγαλατάς, Δ. (2007). Το Ιπτάμενο Μακαρονοτέρας και ο Θρησκευτικός Φονταμενταλισμός. Στο D. C. Dennett, *Απομυθοποίηση. Καταρρίπτοντας το Μύθο της Θρησκείας*, σ.7-14. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Obadia, L. (2015). When Virtuality Shapes Social Reality Fake Cults and the Church of the Flying Spaghetti Monster. *Online - Heidelberg Journal of Religions on the Internet*, 8, 115–128.
- O’Callaghan, S. (2014). Cyberspace and the Sacralization of Information. *Online - Heidelberg Journal of Religions on the Internet*, 6, 90–102.
- Παναγιωτίδου, Ο. Ζ. (2014). *Ασθένεια και Θεραπεία στα Ιερά του Ασκληπιού: Μία γνωσιακή προσέγγιση*. Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/134505/files/GRI-2014-12530.pdf> [Πρόσβαση: 17.Δεκέμβριος,2015].
- Paltridge, B. (1995). Working with genre: A pragmatic perspective. *Journal of Pragmatics*, 24(4), 393–406.
- Peirce, C. S. (1955). Logic as Semiotic: The Theory of Signs. Στο J. Buchler (επιμ.), *Philosophical Writings of Peirce*, σ. 98–119. New York: Dover.
- Πολίτης, Π. (2010). *Γένη και Είδη Λόγου*. Ανακτήθηκε από <http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/contents.html> [Πρόσβαση: 10.Μάρτιος.2016].
- Ponzio, A., & Petrilli, S. (1993). Exchange in Alice’s World. Στο A. Ponzio, S. Petrilli (επιμ. & μτφρ.), *Signs, Dialogue and Ideology*, σ. 15–20. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Saeed, J. (2003). *Semantics*. Oxford: Wiley-Blackwell.

- Saussure, F. de. (1979). *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*. (Φ. Δ. Αποστολόπουλος, μτφρ.). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Saville-Troike, M. (2012). *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. (1975). Indirect speech acts. Στο P. Cole & J. L. Morgan (επιμ.), *Syntax and Semantics, 3: Speech Acts*, σ. 59–82. New York: Academic Press.
- Searle, J. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shachaf, P., & Hara, N. (2010). Beyond Vandalism: Wikipedia Trolls. *Journal of Information Science*, 36(3), 357–370.
- Silverstein, M. (2003). Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language & Communication*, 23, 193–229.
- Silverstein, M. (1976). Shifters, linguistic categories and cultural description. Στο K. H. Basso & H. A. Selby (επιμ.), *Meaning in Anthropology*, σ. 11–55. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Smith, P. (2006). *Πολιτισμική Θεωρία. Μια Εισαγωγή*. (N. Μπουμπάρης, επιμ., Θ. Κατσικερός, μτφρ.). Αθήνα: Κριτική.
- Sperber, D., & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford: Blackwell.
- Sperber, D., & Wilson, D. (1981). Irony and the Use - Mention Distinction. Στο P. Cole (επιμ.), *Radical Pragmatics*, σ. 295–318. New York: Academic Press.

- Σταφίδας, Ι. (2012). Πτυχές του Παστίσιου. Στο: *Ενθέματα Αυγής 30 Σεπτεμβρίου 2012*. Ανακτήθηκε από <https://enthemata.wordpress.com/2012/09/30/stafidas/> [Πρόσβαση: 22.Δεκέμβριος.2015].
- Suler, J. (2004). Politeness: Some universals in language usage. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326.
- Suler, J., & Phillips, W. (1998). The bad boys of cyberspace: Deviant behavior in a multimedia chat community. *CyberPsychology & Behavior*, 1, 257–294.
- Swift, J. (1729). A Modest Proposal. Ανακτήθηκε από <https://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/Texts/modest.html> [Πρόσβαση: 8.Φεβρουάριος.2016].
- Taillard, M.-O. (2002). Beyond communicative intention. *UCL Working Papers in Linguistics*, 14, 189–206.
- Trosborg, A. (1997). Text Typology: Register, Genre and Text Type. Στο A. Trosborg (επιμ.), *Text Typology and Translation*, σ. 3–23. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Τζιόβας, Δ. (2003). *Μετά την Αισθητική. Θεωρητικές Δοκιμές και Ερμηνευτικές Αναγνώσεις της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Τζούμα, Α. (1994). *Εισαγωγή στην Αφηγηματολογία. Θεωρία και Εφαρμογή της Αφηγηματικής Τυπολογίας του G. Genette*. Αθήνα: Συμμετρία.
- Τσάκωνα, Β. (2007). Πελοποννησιακά ιδιώματα. Ανακτήθηκε από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_5_1/index.html [Πρόσβαση: 15.Μάρτιος.2016].

Τσιπλάκου, Σ. (υπό δημοσίευση). Κειμενικά είδη και κριτικός γραμματισμός: μια «ανοιχτή» σχέση;

Τσιπλάκου, Σ. (2014). Η πραγματολογία και η ποιητική της τρολιάς. Παρουσιάστηκε στην 35η Ετήσια Συνάντηση του Τομέα Γλωσσολογίας Τμήμα Φιλολογίας Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Tsiplakou, S., & Floros, G. (2013). Never mind the text types, here's textual force: Towards a pragmatic reconceptualization of text type. *Journal of Pragmatics*, 45(1), 119–130.

Τσιπλάκου, Σ. (2013). Η λειτουργική διάσταση των γραμματικών δομών: η γραμματική της πρότασης, του κειμένου, της επικοινωνίας. Στο: *Οδηγός Εκπαιδευτικού για τη Νέα Ελληνική Γλώσσα* (σ. 1–17). Λευκωσία: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

van Reenen, C. (2013). *From Trolling for Newbs to Trolling for Cheezburger: An Analysis of the Transformation of Trolling*. Ανακτήθηκε από <http://www.inter-disciplinary.net/critical-issues/wp-content/uploads/2013/04/reenencyberpaper.pdf> [Πρόσβαση: 12.Ιανουάριος.2016].

Virtanen, T. (1992). Issues of text typology: Narrative — a “basic” type of text? *Text*, 12(2), 293–310.

Wittgenstein, L. (1922). *Tractatus Logico-Philosophicus*. (C. K. Ogden, μτφρ.). London: Kegan Paul, Trench, Trubner & CO.

Φραγκουδάκη, Α. (1999). *Γλώσσα και Ιδεολογία. Κοινωνιολογική Προσέγγιση της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Χαλεβελάκη, Μ. (2010). *Μια Εισαγωγή στη Σημειολογία. Θεωρία και Εφαρμογές*.
Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Χατζηκυριακίδης, Σ. (2011). *Σημασιολογία της Αρχαίας Ελληνικής: Χρόνος, Ποιον
Ενέργειας, Δείξη, Αναφορικότητα, Τροπικότητα*. Λευκωσία, Ανοικτό
Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Χατζησαββίδης, Σ. (2015). Πραγματολογία και Κείμενα: Η Κειμενογλωσσολογία.
*Θεωρία και Έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής, Αφιέρωμα στον Καθηγητή
Σωφρόνη Χατζησαββίδη, 5, σ. 137-144*. Ανακτήθηκε από
<http://periodiko.inpatra.gr/issue/issue5/issue5.pdf> [Πρόσβαση:
7.Φεβρουάριος.2016].

Χριστίδης, Α.-Φ. (2005). *Γενική Γλωσσολογία Ι. Γενικά Χαρακτηριστικά της Γλώσσας*.
Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Υπηρεσία
Δημοσιευμάτων. Ανακτήθηκε από [http://www-old.lit.auth.gr/public/glo-301-
chris.pdf](http://www-old.lit.auth.gr/public/glo-301-chris.pdf) [Πρόσβαση: 12.Ιανουάριος.2016].

Χόνδρης, Γ., & Βλαχάβας, Ι. (2006). Πραγματολογική Βάση Δεδομένων. Στο *Οι
Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, σ. 41-48.
Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe1074.pdf>
[Πρόσβαση: 23.Φεβρουάριος.2016].

Yunick, S. (1997). Genres, registers and sociolinguistics. *World Englishes*, 16(3), 321-
336.

-Δικτυογραφία

The Infamous “War of the Worlds” Radio Broadcast Was a Magnificent Fluke | History

| Smithsonian. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από

<http://www.smithsonianmag.com/history/infamous-war-worlds-radio-broadcast->

[was-magnificent-fluke-180955180/?no-ist](http://www.smithsonianmag.com/history/infamous-war-worlds-radio-broadcast-was-magnificent-fluke-180955180/?no-ist) [Πρόσβαση: 8.Φεβρουάριος.2016]